SENE: 8 SAYI: 91

Adliye Ceridesi

ŞUBAT - 1930

ABONE ŞERAİTİ

Adet		Kuruş
12	Bir Seneliği	300

Perakende olarak beher numarası Kuruş 30

İSTANBUL
CEZRÎ MATBAA
1930

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

MÜNDERİCAT

RESMÎ KISIM

Kararnameler:
— Adliye tevcihatı.
Kanunlar:
— 1546, 1549 numaralı kanunlar.
H. V. Kararları:
— 8160, 8629, 8665, 8670, 8678, 8694, 8697, 8698, 8731, 8738, 8756, 8757, 8762, 8780, 8781, 8782 numaralı kararnameler.
Talimatnameler:
— Barem kanununun 15 inci maddesinin sureti tatbiki hakkında talimatname.
D. Ş. kararları
Mütalâalar:
— Cezaî mütalâalar.

ADLÎ ŞUUN
— Adliye Vekili Beyefendi Hazretlerinin Cümhuriyet müddei umumilerine hitabeleri.
— Aramızdan ebediyen ayrılanlar.

GAYRÎ RESMÎ KISIM
— Velâyet Hakkı.
Muharriri: Kemal Bf.
Kararlar:
— İsviçre federal mahkemesi kararları.

İLÂVE FORMALAR
— İcra ve İflâs kanunu.
— Ticaret kanunu, Deniz ticareti.
— Ceza muhakemeleri usulü kanunu.
— Hukuku ceza ve ilmi tıp.
Dr. M. Hayrullah B.

Adliye Vekâleti tarafından neşrolunur.

T.C. ESME MÜDDEİ UMU

Adliye Cerîdesi

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur.

Sene: 8 Şubat 1930 Sayı: 91

RESMÎ KISIM

ADLİYE TEVCİHATI

karar numarası: 73

35 lira maaşlı Izmir müddei umumî muavinliğine Istanbul aza mülâzimlerinden Baha Beyin intihabına karar verildi.

28 - 12 - 929

Karar numarası: 1

45 - 40 lira maaşlı Ardahan müddei umumiliğine Poshof sulh hâkimi Mehmet,

35 lira maaşlı Poshof sulh hâkimliğine Ardahan aza mülâzimi Şevket,

45 lira maaşlı Siverek reisliğine talebile Siverek müddei umumisi Hilmi,

55 lira maaşlı Ankara birinci hukuk azalığına Dersim hâkimi, Esirettin,

MİLLİ KÜTÜPHANE-ANKARA 1946

55 lira maaşlı Balıkesir hukuk hâkimliğine Edirne mûddei umumisi İsmail Hakkı,

30 lira maaşlı İstanbul aza mülâzimliğine hukuk mektebi mezunlarından birinci hukuk başkâtıp muavini Nuri,

45 - 40 lira maaşlı Siverek müddei umumiliğine Mardin azasından Hulûsi

40 lira maaşlı Erzurum azalığına Ardahan azalığından müstafi Seyit Yahya,

45 lira maaşlı Dersim hâkimliğine Elazız azasından Şevket,

55 lira maaşlı Muş reisliğine Muş müddei umumisi Abdülhafiz Nuri Beylerin İntihaplarına karar verildi.

2 - 1 - 930

Karar numarası: 2

Münhal bulunan birinci sınıf Adliye müfettişliğine şayanı terfi olan ikinci sınıf Adliye müfettişlerinden Salih Hilmi,

İkinci sınıf Adliye müfettişliğine evsaf ve şeraiti lâzımeyi haiz Istanbul müstantiklerinden Nazım Beylerin tayini tensip edilmiştir.

8 - 1 - 930

Karar numarası: 3

35 lira maaşlı Giresun ceza hâkimliğine talebile ve zati harcirahile Akçaabat müddei umumisi Sırrı,

35 - 30 lira maaşlı Akçaabat müddei umumiliğine hukuk mezunlarından Müşaviri Adlilikten müstafi Kâmil,

35 lira maaşlı Olti müddei umumiliğine talebile Yusufeli müddei umumisi Mehmet Sabri,

25 lira maaşlı Çorum müddei umumî muavinliğine hukuk mezunlarından Bahaettin,

35 - 30 lira maaşlı Ardahan aza mülâzimliğine Başkale sulh hâkimliğinden müstafi Hulûsi,

25 lira maaşlı Nevşehir aza mülâzimliğine hukuk mezunlarından Kâzım Şevki,

40 lira maaşlı Tire hukuk hâkimliğine Ankara İcra reisliğinden müstafi Şemsettin,

45 lira maaşlı Edirne müddei umumiliğine Bartın müddei umumisi Ragıp,

40 lira maaşlı İzmir aza mülâzimliğine talebile Ödemiş azasından Mustafa Mekin Beylerin intihaplarına karar verilmiştir.

8 - 1 - 930

Karar numarası: 4

Açık bulunan Temyiz Mahkemesi azalığı için hâkimler kanununun 15 inci maddesine göre Temyiz Umumî Heyetince yapılan seçme neticesinde çok rey kazanan İzmir ağır ceza reisi Yakup Rasim Beyefendinin tayini tensip kılınmıştır.

16 - 1 - 930

KANUNLAR

Gümrük kanununun 35 inci ve gümrük kanununa müzeyyel kanunun 43 üncü maddesini tadil eden kanun

Kanun numarası: 1549
Neşri tarihi: 13 - 1 - 930

Madde 1 — 11 nisan 1334 tarihli Gümrük kanununun 35 inci maddesi aşağıdaki şekilde tadil olunmuştur:

Gümrüklere gelen tüccar eşyası, gümrük idarelerinin bulunduğu binaların dahil ve haricindeki ambarlarda bir sene ve yolcu eşyası üç aydan ziyade bırakılmaz. Antrepolar ile çifte anahtarlı hususî ambarlarda bu müddet üç senedir. Fevkalâde hallerde bu müddetler İcra Vekilleri kararile uzatılabilir. Esasenantrepo iken her hangi bir sebeple ambara çevrilmiş olan mahallerdeki eşya dahi antrepo müddetinden tamamen istifade eder.

Madde 2 — Gümrük kanununa müzeyyel 7 haziran 1926 tarih ve 906 numaralı kanunun 43 üncü maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

Otuz beşinci maddede gösterilen müddetlerden ziyade gümrüğün dahil ve haricinde ve antrepolarda kalan tüccar eşyası ile yolcu eşyası, ait olduğu kayit ve evrakta yazılı izahat veçhile gümrük idaresince müfredatile ilân edildikten sonra gümrük memurlarından teşkil olunacak bir heyet tarafından müzayede ile satılır.

Çabuk bozulmak ve telef olmak tehlikesine maruz bulunan veya saklanması tehlikeli veya masraflı olan eşya otuz beşinci maddede gösterilen müddetlerin bitmesinden evvel eşyayı getiren sefineler acentelerine veya şimendifer idarelerine veya nakliye vasıtaları sahiplerine veya onların yerlerini tutanlara haber verilerek yukarda gösterilen şartlarla satılır.

İhaleden evvel eşya sahibi müracaat ederek gümrük resmini ve sair vergi ve resimleri öderse eşyası kendisine verilir.

602

Birinci ve ikinci fıkralar mucibince satılan eşyanın tutarından evvelâ gümrük resmi, sonra sırasile para cezasından alacağı olanların hakkı, ardiye, vezin ücreti, Devlete ait resimler ve vergiler ve para cezasının geri kalan kısmı alınıp irat edildikten sonra üst tarafı kalırsa emanet hesabına alınır. Ondan sonra bu paradan yine sırasile rıhtım, iskele resmi, nakil ücretleri, navul ve belediyeye ait resimler verilir. Emanete alınan para bunların hepsini tamamen ödemeğe yetişmediği halde alacaklılara garameten dağıtılır. Bu ücretler ve sairenin temininden sonra geriye para kalırsa sahiplerinin müracaatlarında kendilerine verilmek üzere emanet hesabında saklanır.

Müzayedeye konulan eşyanın müzayede bedeli hiç olmazsa gümrük resmini ödemek şarttır. Müzayede bedeli gümrük resmini tamamen ödeyebilecek miktara yetişmezse o eşya ecnebi memleketlere gönderilmek şartile alıcısına satılır.

Bu suretle de alıcısı çıkmayan eşya hastanelerle hayrî cemiyetlere elverişli olduğu takdirde piyasalarda satılmamak şartile bedelsiz ve resimsiz oralara verilir. Hayrî müesseselerin işine yaramaz veya yukardaki şart temin edilmezse eşya imha olunur.

Madde 3 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu kanunun hükümlerini icraya Adliye, Dahiliye, Maliye ve İktısat Vekilleri memurdurlar.

Muvakkat madde — Gümrüklerle antrepolarda bulunup 1928 senesi sonuna kadar kanunî müddetini geçirmiş olan eşya, bedelinin gümrük resmini ödemesi şartı gözetilmeyerek satılır.

* * *

Brükselde toplanan milletler arasındaki telgraf konferansı tarafından ittihaz edilmiş olan mukarreratın tasdiki hakkında kanun

Kanun numarası: 1546
Neşri tarihi: 11 - 1 - 930

Madde 1 — 10 eylûl 1928 tarihinde Brükselde toplanan milletler arasındaki telgraf konferansı tarafından ittihaz edilen mukarrerat tasdik edilmiştir.

604

Madde 2 — Bu kanun 1 birinci teşrin 1928 tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanun hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

2 - 1 - 1930

Protokol

Milletler arasındaki S. Petresburg Telgraf mukavelenamesine müzeyyel 1925 Paris servis nizamnamesinin bazı maddelerinin tadili ve bu nizamnameye bazı maddelerin tezyili hakkında 22 Eylûl 1928 tarihli Brüksel Konferansı protokolu.

Madde 7:

§ I. İkinci cümle yerine atideki cümle konmuştur.

§ 9 uncu maddenin ikinci fıkrasında yazılı B. kategorisi hakkındaki istisna hariç olmak üzere, bu lisanların her biri ayni telgrafnamede yalnızca ve yahut diğerlerile birlikte kullanılabilir.

Madde 8.

§ I. Yerine atideki fıkra konulmuştur.

§ I. Açık lisan, beynelmilel Telgraf muhaberatında kullanılması caiz olan lisanlardan birine veya birkaçına göre anlaşılabilir bir mana ifade eden lisandır. Her kelime ve her ifade ait olduğu lisanda mutat olarak tahsis edilmiş olduğu manayı ifade etmelidir.

Madde 9.

Bu madde yerine atideki madde konulmuştur.

§ I. Mukaveleli lisan, gerek uydurma kelimelerden ve gerek ait olduğu lisanda esasen kendilerine tahsis edilmiş olan manayı ifade etmeyen ve bu sebeple açık lisanla telgraf muhaberatında kullanılması caiz olan lisanlardan hiç birinde anlaşılabilir cümleler teşkil etmeyen hakikî kelimelerden veyahut uydurma kelimelerle yukarıda tarif edilen hakikî kelimelerin karıştırılmasından teşekkül eden lisandır.

§ 2. Mukaveleli lisanla yazılı telgrafname diye, metinlerinde bu lisana ait kelimeler bulunan telgrafnamelere denilir. Bu telgrafnameler iki kategori (Sınıf) ye ayrılır: Kategori A; Katagor. B,

609

Kategori A: Metindeki kelimeler en fazla on harften teşekkül etmiş olan telgrafnamelerdir. Bu kelimeler en fazla beş harften terekküp etmiş ise içerisinde en az bir tane sesli harf bulunmalıdır. Altı, yedi ve yahut sekiz harften mürekkep ise içersinde en az iki tane sesli harf bulunmalıdır. Dokuz veya on harften müteşekkil ise içersinde en az üç tane sesli harf bulunacaktır. Beş harften ziyade olan kelimelerin ilk beş harfi içinde hiç olmazsa bir tane ve kelimenin mütebaki kısmında da en az bir tane sesli harf bulunmalıdır. Ancak kelime dokuz veya on harften müteşekkil ise bittabi sesli harflerin adedi en aşağı üç olacaktır.

Sesli harfler şunlardır: A. E, İ, O, U, Y.

İki vaya daha ziyade açık lisana ait kelimelerin bu kelimelerin ait olduğu lisanın şivesine mugayır olarak yapılan terkipleri memnudur.

Kategori B. Kelimelerin teşkili noktai nazarından hiç bir kayda ve şarta tâbi olmayarak en fazla beş harfi ihtiva eden mukaveleli kelimelerden mürekkep telgrafnamelerdir.

Rakamlar ve rakamlardan müteşekkil gruplar kabul edilmez. Bununla beraber harf ve rakkamların birleşmesinden teşekkül eden ticaret markaları bunların hakikaten ticaret markası olduğu mürsil tarafından ispat edildiği takdirde kabul olunur.

B. kategorisine ait bir telgrafnameyi kabul eden memur, telgrafnamenin üzerine (C D E) servis işaretini koyar. Bu işaret telgrafnamenin baş tarafında olarak mevrede kadar çekilir.

§ 3. Her iki kategori (A ve B) ye ait telgrafnamelerden de mukaveleli kelimelerde aksanlı ä, â, à, è, û, ö, ü, harfleri bulunamaz, Ae, AA, Ao, OE, UE, CH, terkipleri iki kelime olarak sayılır.

§ 4. A kategorisine dahil telgrafnameler tam tarifeye tâbidir.

B. kategorisinde bulunanlardan Avrupa harici muhabere rejiminde tam tarifenin üçte iki 2/3 si, ve Avrupa muhabere rejiminde ise tam tarifenin dörtte üç 3/4 ü alınır (madde 23 § 2 ve § 3).

§ 5. Mukaveleli lisanla yazılı bir telgrafname ücret noktai nazarından, kısmen (A) ve kısmen (B) kategorilerine ait addedilemez. İki kategoriden birine ithali zarurî olup bu takdirde diger kategori hiç mevzubahs olamaz.

§ 6. A kategorisine dahil mukaveleli yahut karışık lisanla yazılı telgrafnamelerde şayet ilk merkez veya bu merkezin mensup olduğu idare telgrafname metninin yazılmış olduğu (kodu) talep ederse, mürsil bunu göstermeğe mecburdur.

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

603

Madde 10:

§ I Io Aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Io Gizli bir manayi mutazammın olan arap rakamları, gurupları yahut bir sıra arap rakamlardan;

Madde 21:

Bu madde aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve ikmal edilmiştir.

§ I. 4o Bendi çıkarılmıştır.

4o (1) ve (2) bentleri yerine aşağıdakiler konulmuştur.

§ 4 (1) Mukaveleli lisanda bir kelimenin en ziyade uzunluğu A kategorisine mensup telgrafnameler için on harf ve B kategorisine ait telgrafnameler için de beş harf olarak tesbit edilmiştir. (Madde 9 § 2).

(2) Açık lisan kelimeleriyle A kategorisine mensup mukaveleli lisan kelimelerinden mürekkep karışık bir telgrafnamenin metninde bulunan açık lisanla yazılı kelimeler, on harfe kadar bir kelime ve fazlasının her on harf ve kesri bir kelime olmak üzere sayılır. Telgrafname B kategorisine dahil oldugu takdirde açık lisanla yazılı olan bu kelimeler, beş harfe kadar bir kelime ve fazlasının her beş harf ve kesrî bir kelime olmak üzere sayılır.

Eğer (A) kategorisine mensup muhtelit bir telgrafnamede bunlardan başka şifre lisaniyle de yazılı bir metin bulunursa şifreli kısımlar ileride gelecek olan § 7 hükmüne göre sayılır.

§ 8. Şu şekilde değiştirilmiştir:

§ 8. Kelimelerin, ait oldukları lisanın şivesine mugayir olarak birleştirilmesi veya tagyir edilmeleri açık lisanla yazılı telgrafnamelerle (A) kategorisine mensup mukaveleli lisanla yazılı telgrafnamelerde ve açık lisanla şifre lisandan mürekkep karışık telgrafnamelerde kabul edilemez.

Bu birleşme veya tagyir keyfiyeti harfler veya hecelerin aksedilmesi suretiyle gizlenmiş olduğu takdirde dahi kabul edilmez.

Bununla beraber, şehir ve memleket isimleri, ayni bir şahsa ait lakaplar, mahalle, meydan, cadde, sokak ve sair umumî yollar gemilerin isimleri, lüzumu halinde İngiliz ve Fransız lisanlarında o suretle kabul edilmiş olduğu isbat olunabilen mürekkep kelimeler, tam adetler, kesirler, tamamen yazı ile yazılmış olan aşarî ve kesrî adetler bir kelime olarak tevhit edilebilir ve işbu maddenin 3 üncü ve 4 üncü fıkraları hükümlerine göre sayılırlar.

Rakamları münferit olarak veya grup halinde bulunan yazı ile ya-

606

zılmış adetler meselâ (trois mille trente yerine trente veya six cent quarante six yerine siX quatre siX) keza kabul edilip (B) mukaveleli lisan kategorisinde beş harfe ve (A) mukaveleli lisan kategorisinde on harfe ve (Açık lisan) da onbeş harfe kadar bir kelime olarak sayılır.

§ 10 (1) Şu yolda değiştirilmiştir:

§ 10 (1) Bununla beraber, eğer açık lisanla yahut (açık ve şifreli) karışık lisanla yazılmış bir telgrafnamede mahreç memleket lisanından başka bir lisan şivesine mugayir birleştirme ve değiştirmeler bulunur ise idareler noksan istifa olunan ücretin mevret merkezince mürsilünileyhten tahsilini emretmeğe salâhiyettardırlar Bu salâhiyet kullanıldığı takdirde eğer mürsilünileyh parayı vermezse mevret merkezi telgrafnameyi vermeyebilir.

§ 11 (1) Aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

§ 11 (1) Açık lisanla veya (açık - şifre) karışık lisanla yazılmış bir telgrafnameden noksan ücret alınmış olduğunu mahreç idare tesbit mütemmim ücreti mürsilden tahsil edebilir. Keza .....

Aşağıdaki yeni fıkra ilâve edilmiştir.

§ 12 A kategorisine mensup mukaveleli lisan kelimelerini ihtiva eden ve mecburî olan teşkil kaidelerine muvafık olmayan bir telgrafnamenin mevret veya transit merkezinin tâbi bulunduğu idareler, icabeden mütemmim ücret miktarını, lüzum varsa idareden idareye olmak üzerə mahreç idarenin zimmetine geçirmek salâhiyetini haizdirler.

Madde 22:

Paris nizamnamesinin otuz ikinci sahifesinde münderiç âtideki misaller şöyle okunacaktır:

	Kelime
EMVTHF (Ticaret markası yahut harfler gurubu)	2
EMVCHF (Ticaret markası yahut harfler gurubu)	2

Madde 25:

§ 2 Yerine âtideki fıkra konmuştur:

§ 2 Tarife basit kelime esası üzerine tertip ve tayin olunur.

A) B. kategorisine ait mukaveleli lisanla yazılı telgrafnameler için (madde 92) en aşağı dört kelime ücreti mecburî olarak alınır.

B) Avrupa muhabere rejimine tâbi muhaberat için her idare telgrafname başına (1. 50 fırank) elli santimi geçmemek üzere asgarî bir ücret

tayininde muhtar olup nizamnamenin 29 uncü maddesine tevfikan işbu ücreti kendisince münasip görülecek bir şekilde alır.

Madde 37:

Paris nizamnamesinin 47 inci (türkçe matbuunun 38 inci) sayıfasındaki § 1 a (1) e şubâ ilâve edilecektir.

(C D E) B kategorisine mensup mukaveleli telgrafname.

Paris nizamnamesinin kırk dokuzuncu (türkce matbuunun 40 ıncı) sayıfasındaki F (2) bendinin 2o (saniyen) kısmı şu suretle değiştirilmiştir:

Saniyen: metni mukaveleli lisanla yazılı bir telgrafnamede, B sınıfına mensup ise beş harften ziyade ve A sınıfına mensup ise on harften ziyade açık lisanla yazılmış kelimeler bulunduğu takdirde .....

Madde 79:

§ 1 Nihayetine şu cümle ilâve edilecektir:

. . . . . tanzim edilir. Bununla beraber, Avrupa harici muhabere rejimine tâbi telgrafnameler için 25 inci maddesinin 2 inci fıkrasının A) bendi mucibince B kategorisine mensup mukaveleli lisanla yazılı telgrafnamelere tatbik edilmiş olan en aşağı ücret nazarı dikkate alınmalıdır.

Yukarıdaki ilâve ve tadilât 1929 senesi teşrinevvelinin iptidasında tatbik mevkiine konulacaktır.

S. Petresburg mukavelenamesinin 15 ve 16 ıncı maddelerine tevfikan aşağıda imzaları mevcut murahhaslar arasında 22 eylûl 1928 tarihinde (Brüksel) de kararlaşmıştır.

İmzalar . . . . . .

606

H. V. KARARLARI

Avak oğlu Agobun Türkiye vatandaşlığından çıkarılması hakkında

kararname No: 8756

Mülga Osmanlı hükûmeti tebaasından olup millî mücadeleye iştirak etmeyerek Türkiye haricinde kaldığı ve şimdiye kadar da avdet etmediği anlaşılan İstanbul Sultan Ahmet Nufus şubesine 1894 doğumile kayıtlı Avak oğlu Agobun 1041 numaralı kanun mucibince Türkiye vatandaşlığından çıkarılması Dahiliye Vekâletinin 6 - 1 - 1930 tarih ve 12412 - 10 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 8 - 1 - 930 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

8 - 1 - 1930

Nikola oğlu Mihail Bolisin Türk vatandaşlığından çıkarılması hakkında

kararname No: 8757

An asıl Arnavutluğun Ergeri kazası dahilinden ve Türk tabaasından iken 1910 tarihinde Yunanistana ve oradan Yunan pasaportile Amerikaya giderek 1925 tarihinde resmî izin almaksızın Amerika tabiiyetini iktisap etmiş olan ve 1912 tarihinden evvel memleketinden ayrıldığı için mübadil olmayacağı gibi Türkiye ile de hiç bir alâkası da bulumayan 1886 doğumlu Nikola oğlu Mihail Bols nam şahsın vatandaşlık kanununun dokuzuncu maddesi mucibince Türk vatandaşlığından çıkarılması, Dahiliye Vekâletinin 1 - 1 - 930 tarih ve 30 - 3 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 8 - 1 - 1930 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

8 - 1 - 1930

Mişon oğlu Davit Baharın Türkiye vatandaşlığından çıkarılması hakkında

kararname No: 8762

Halen Tiryestede oturan eski Osmanlı tebaasından 1312 doğumlu ve Bosnasaraylı Mişon oğlu Davit Bahar nam şahsın millî mücadeleye

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA 609

iştirak etmediği gibi şimdiye kadar da avdet etmemiş olmasına binaen 1041 numaralı kanun ahkâmına tevfikan vatandaşlıktan çıkarılması, Dahiliye Vekâletinin 1 - 1 - 930 tarih ve 3413 - 4 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 8 - 1 - 930 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

8 - 1 - 1930

Sinekerin oğlu Aris Fesçiyan ile zevcesi Haykuhinin Türkiye vatandaşlığından çıkarılmasına dair

kararname No: 8678

İstiklâl harbinde Türkiye haricinde kalan ve şimdiye kadar avdet etmeyen İstanbul Beyoğlu Pangaltı mahallesinde 46 numaralı hane üzerine müseccel 1286 doğumlu Sinekerin oğlu Aris Fesçiyan ile gene ayni mahal ve ayni hane üzerine müseccel karısı İstipan kızı Haykuhinin vatandaşlık kanununa göre Türkiye vatandaşlığından çıkarılması, Dahiliye Vekâletinin 18 - 12 - 929 tarih ve 3663 - 215 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 18 - 12 - 929 tarihli içtimaında tasvip olunmuştur.

18 - 12 - 1929

Musevi milletinden Avram kızı Rebekanın Türk vatandaşlığına kabulüne dair

kararname No. 8697

Sabık Osmanlı tebaasından olup İstanbulda Galatada Müeyyet zade mahallesinde Tekke caddesinde 534 numaralı hane üzerinde kayitlı iken 1900 tarihinde Rus tebaasından Oşya Bortman ile evlenmiş ve 1284 numaralı eski tabiiyet kanununun yedinci maddesi mucibince kocasının tabiiyetini almış olan musevî 1287 doğumlu Avram kızı Fani Rebekanın kocasının ölümü üzerine Türk tabiiyetine kabulünü istemesine binaen vaziyeti 1212 numaralı kanunun on dördüncü maddesine uygun olan bu kadının mezkûr madde mucibince Türk vatandaşlığına alınması, Dahiliye Vekâletinin 18 - 12 - 929 tarih ve 2777 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 25 - 12 - 929 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

25 - 12 - 1929

610

Resmî ve teahütlü mektupları yüzde ona tenzili lüzumuna dair

kararname No: 8698

Dahiliye Vekâletinden yazılan 5 - 12 - 1929 tarih ve 806 numaralı tezkerede, Hükûmet dairelerince postanelere verilmekte olan evrakın teahhütlü olarak tevdii müşkilâtı, teahhüratı ve fazla masarifi mucip olmasına ve alelâde tahriratların postanelere teslim edildiği teslim defterlerine basılmakta olan tarih damgalarile tesbit edilmekte bulunmasına binaen teahhüt muamelesinin en mühim ve yerine konulması müşkil veya gayri mümkün müraselâta hasrı ile bunun bütün resmî evrakın yüzde onunu geçmemesi ve eskisi gibi bir nüshasına imza alınmak üzere iki nüsha liste ile postanelere teslimine devam edilecek olan bu kabil evrak zarfları üzerine ait olduğu daire müdürlerince teahhütlü olduğunun kayt ve tasdik edilmesinin usul ittihaz ve bütün devaire tebliği hakkında bir karar verilmesi teklif olunmuştur.

Keyfiyet İcra vekilleri Heyetinin 25 - 15 - 1929 tarihli içtimaında görüşülerek teklif veçhile muamele ifası tasvip ve kabul olunmuştur.

25 - 12 - 1929

İzalei bikir maddesinden mahkûm Hüseyin oğlu Mehmedin kalan cezasının affı hakkında

kararname No: 8665

Adliye vekâletinden yazılan 11 - 12 - 1929 tarih ve 726 - 628 numaralı tezkerede, izalei bikir maddesinden dolayı kat'î surette beş sene ağır hapse mahkûm ve 26 - 9 - 1929 tarihinden beri Denizli hapishanesinde mahpus bulunan Hüseyin oğlu Mehmedin hastalığı, mahallî Hükûmet doktorunun Tibbıadlî müessesesinden musaddak raporuna ve Vilâyet İdare Heyetinin mazbatasına göre kalan cezasının affını icap edecek derecede görüldüğünden affı teklif olunmuştur.

Keyfiyet İcra Vekilleri Heyetinin 18 - 12 - 1929 tarihli içtimaında görüşülerek merkum mehmedin hastalığı hasebile Teşkilâtı Esasiye kanununun kırk ikinci maddesine tevfikan affı kararlaştırılmıştır.

18 - 12 - 1929

Aram oğlu kirkor Elbekliyanın Türkiye vatandaşlığı dan çıkarılmasına dair

Kararname No: 8670

Resmî izin almaksızın tabiiyetini değiştirdiği anlaşılan Erzurumun Ali paşa mahallesinden 155 numaralı hanede kayitlı ve 1313 doğumlu

611

Aram oğlu Kirkor Elbekliyanın vatandaşlık kanununa göre Türkiye vatandaşlığından çıkarılması, Dahiliye Vekâletinin 8 - 12 - 1929 tarih ve 1006 - 2855 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 18 - 12 - 1929 tarihli içtimaında tasvip olunmuştur.

18 - 12 - 1929

Fili şeni maddesinden mahkûm Mehmet oğlu Yakubun kalan cezasının affı hakkında

Kararname No. 8629

Adliye Vekâletinden yazılan 26 - 11 - 929 tarih ve 722 - 597 numaralı tezkerede; fili şeni maddesinden dolayı kat'î surette bir sene üç ay hapse mahkûm ve 25 - 11 - 928 tarihindenberi İstanbul hapishanesinde mahpus bulunan Mehmet oğlu Yakubun hastalığı, mahallî Hükûmet doktorunun Tıbbıadlî müessesesinden musaddak raporuna ve Vilâyet İdare mazbatasına göre kalan cezasının affını icap edecek derecede görüldüğünden affı teklif olunmuştur.

Keyfiyet İcra Vekilleri Heyetinin 9 - 12 - 929 tarihli içtimaında görüşülerek merkum yakubun hastalığı hasebile Teşkilâtı Esasiye kannnunun kırk ikinci maddesine tevfikan affı kararlaştırılmıştır.

4 - 12 - 1929

Katil maddesinden dolayı on iki buçuk sene hapse mahkûm Şakir oğlu Lâtifin kalan cezasının affına dair

kararname No: 8731

Adliye Vekâletinden yazılan 30 - 12 - 1929 tarih ve 826 - 670 numaralı tezkerede, katil maddesinden dolayı sureti kat'iyede on iki buçuk sene ağır hapse mahkûm ve Balıkesir hapishanesinde mahpus bulunan Şakir oğlu Lâtifin hastalığı mahallî hükûmet doktorunun Tıbbıadlî müessesesinden musaddak raporuna ve Vilâyet İdare Heyetinin mazbatasına göre kalan cezasının affını icap edecek derecede görüldüğündeu affı teklif olunmuştur.

Keyfiyet icra Vekilleri Heyetinin 1 - 1 - 1930 tarihli içtimaında görüşülerek merkum Lâtifin hastalığı hasedile Teşkilatı Esasiye kanununun kırk ikinci maddesine tevfikan affı kararlaştırılmıştır.

1 - 1 - 1930

612

Katil maddesinden dolayı on beş seneye mahkûm Hüseyin oğlu Saimin kalan cezasının affı hakında

Kararname No: 8738

Adliye Vekâletinden yazılan 30 - 12 - 929 tarih ve 850 - 666 numaralı tezkerede, katil maddesinden dolayı kat'î surette on beş sene hapse mahkûm ve 6 - 9 - 340 tarihindenberi İstanbul hapishanesinde mahpus bulunan Hüseyin oğlu Saimin hastalığı mahallî hükûmet doktorunun Tıbbıadlî müessesesinden musaddak raporuna ve Vilâyet İdare Heyetinin mazbatasına göre kalan cezasının affını icap edecek derecede görüldüğünden affı teklif olunmuştur.

Keyfiyet İcra Vekilleri Heyetinin 1 - 1 - 930 tarihli içtimaında görüşülerek merkum Saimin hastalığı hasebile Teşkilâtı Esasiye kanununun kırk ikinci maddesine tevfikan affı kararlaştırılmıştır.

1 - 1 - 1930

Cerh ve sair efalden dolayı on sene hapse mahkûm Hacı Veli oğlu Musanın kalan cezasının affı hakkında

Kararname No: 8694

Adliye Vekâletinden yazılan 23 - 12 - 1929 tarih ve 781 - 646 numaralı tezkerede; cerh ve sair efalden dolayı kat,î surette on sene altı ay hapse mahkûm ve İstanbul hapishanesinde mahpus bulunan Hacı Veli oğlu Musanın hastalığı Adlî Tıp İşleri Meclisinin raporuna ve Vilâyet İdare Heyetinin mazbatasına göre geri kalan cezasının affını icap edecek derecede görüldüğünden affı teklif olunmuştur.

Keyfiyet İcra Vekilleri Heyetinin 25 - 12 - 1929 tarihli içtimaında görüşülerek merkum Musanın hastalığı hasebile Teşkilâtı Esasiye kanununun 42 inci maddesine tevfikan kalan cezasının affı tasvip olunmuştur.

25 - 12 - 1929

Katil maddesinden dolayı sekiz sene hapse mahkûm Mehmet oğlu Rızanın kalan cezasının affı hakkında

Kararname No: 8780

Adliye Vekâletinden yazılan 15 - 1 - 1930 tarih ve 22 - 11 numaralı tezkerede; katil maddesinden dolayı kat'î surette sekiz sene dört ay ağır hapse mahkûm ve 22 nisan 1928 tarihindenberi Mustafakemal paşa hapishanesinde mahpus bulunan Mehmet oğlu Rızanın hastalığı, mahallî

Hükûmet doktorunun Tıbbıadlî müessesesinden musaddak raporuna ve Vilâyet İdare Heyetinin mazbatasına göre kalan cezasının affını icap edecek derecede görüldüğünden affı teklif olunmuştur.

Keyfiyet İcra Vekilleri Heyetinin 20 - 1 - 1930 tarihli içtimaında görüşülerek merkum Rızanın hastalığı hasebile Teşkilâtı Esasiye kanununun kırk ikinci maddesine tevfikan affı kararlaştırılmıştır.

20 - 1 - 1930

Hırsızlık maddesinden dolayı üç sene hapse mahkûm Mehmet oğlu Hasanın kalan cezasının affı hakkında

Kararname No: 8781

Adliye Vekâletinden yazılan 15 - 1 - 930 tarih ve 209 numaralı tezkerede cebrî hırsızlık maddesinden dolayı sureti kat'iyede üç sene hapse mahkûm ve 7 temmuz 927 tarihindenberi Maraş hapishanesinde mahpus bulunan Mehmet oğlu Hasanın hastalığı mahallî Hükûmet doktorunun Tıbbıadlî müessesesinden musaddak raporuna ve Vilâyet İdare Heyetinin mazbatasına göre kalan cezasının affını icap edecek derecede görüldüğünden affı teklif olunmuştur.

Keyfiyet İcra Vekilleri Heyetinin 20 - 1 - 930 tarihli içtimaında görüşülerek merkum Hasanın hastalığı hasebile Teşkilâtı Esasiye kanununun kırk ikinci maddesine tevfikan affı kararlaştırılmıştır.

20 - 1 - 1930

Katil maddesinden dolayı on beş sene hapse mahkûm Hüseyin oğlu Alinin kalan cezasının affı hakkında

Kararname No: 8782

Adliye Vekâletinden yazılan 15 - 1 - 1930 tarih ve 21 - 10 numaralı tezkerede, katil maddesinden dolayı kat'î surette on beş sene hapse mahkûm ve Samsun hapishanesinde mahpus bulunan Hüseyin oğlu Alinin hastalığı mahallî Hükûmet doktorunun Tıbbıadlî müessesesinden musaddak raporuna ve Vilâyet İdare Heyetinin mazbatasına göre kalan cezasının affını icap edecek derecede görüldüğünden affı teklif olunmuştur.

Keyfiyet İcra Vekilleri Heyetinin 20 - 1 - 1930 tarihli içtimaında görüşülerek merkum Alinin hastalığı hasebile Teşkilâtı Esasiye kanununun kırk ikinci maddesine tevfikan affı kararlaştırılmıştır.

20 - 1 - 1930

Gayri mübadil Türklere tevziat icrası hakkındaki talimatnamenin on yedinci maddesi hakkında

kararname No: 8160

Gayri mübadil Türklere Yunan emvalinden tevziat icrası hakkındaki 6 haziran 1928 tarihli talimatnamenin 17 inci maddesine zeylen tanzim olunan sureti merbut lâhikanın tasdiki, Maliye Vekâletinin 24 - 12 - 1929 tarih ve 151 numaralı tezkeresile vuku bulan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 25 - 12 - 1929 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

25 - 12 - 1929

Gayri mübadil Türklere Yunan emvalinden tevziat icrası hakkındaki 6 haziran 1928 tarihli talimatnamenin 17 inci maddesine lâhika

İtilâfname mucibince iadesi lâzım geldiği halde henüz Yunan hükûmetince sahiplerine iade edilmemiş olan arazi eshabı da işbu maddede mevzuubahis Yunan emvali hasılatından istihkakları nisbetinde ve müsakkafat eshabı gibi istifade ederler.

TALİMATNAMELER

Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülüne dair olan 1452 numaralı kanunun on beşinci maddesinin sureti tatbikı hakkında talimatname

Madde 1 — Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülü hakkındaki kanunun on beşinci maddesinin birinci fıkrasında itası men edilen ihtisas ve komisyon ücreti, makam tahsisatı, tahsisatı maktua ve hakkı huzurların gerek umumî bütçeye gerek muhasebei umumiye kanununun 115 inci maddesinde tarif olunan hususî bütçelere şamil olduğundan ister muvazenei umumiyeye dahil olsun ister olmasın her hangi bir memura umumî bütçeden ve belediyeler, şehremanetleri, idarei hususiyeler, inhisar idareleri ve hususî kanunlarına tevfikan mahallî sarfiyat ve varidatı ihtiva eden sair müessesat bütçelerinden bu namlarla bir güna para tesviye edilmeyecektir.

Madde 2 — Teadül kanununun on beşinci maddesinin ikinci fıkrasında İcra Vekilleri Heyeti kararile itası tecviz edilen ücretlerin şeraiti atiye dairesinde tesviyesi icap eder:

A) İşin, memurun veya ihtisası dolayısile müteşekkil komisyonda çalışacakların kanunî vazifesi haricinde yani munzam bir vazife olması.

B) Kanunî vazife haricinde olan bu işin mesai saatleri haricinde çalışmak suretile ifa edilmesi.

Madde 3 — Bahsi geçen madde mucibince munzam bir vazife veya ihtisas dolayısile teşkil olunacak komisyonlara memur edilenlere mesai saatlerinin haricindeki iştigallerinden dolayı işin muvakkat olması halinde o işin ikmalinde verilir.

Madde 4 — Memurun veya ihtisası dolayısile teşkil olunacak komisyonun memur olduğu iş muvakkat olmakla beraber bir seneden fazla devam eylediği takdirde mesai saatleri haricinde memurun veya komisyon azasının iştigallerinden dolayı İcra Vekilleri Heyetince o iş için takdir olunacak ücretin senenın muayyen zamanlarında tesviyesi işin ait olduğu vekıl tarafından yapılan iş derecesine göre aksama ayrılarak her kısmın hitamında tesviye edilebilir.

Madde 5 — Munzam vazife ve hizmet müstemirren devam eder yani daimî bir hizmet mahiyetinde olursa İcra Vekilleri Heyetince görülen işin ehemmiyetine ve çalışma saatlerine göre senelik olarak bir ücret takdir olunur. Takdir olunacak ücretin senede müsavî dört taksitte tesviyesi caizdir. Senenin bir kısmında çalışmış olanlara çalıştıkları müddet için takdir olunacak ücretten bir miktar tefrik ve itası işin taallûk ettiği vekile aittir.

Madde 6 — Kanun, nizamname ve talimatname tanzimi gibi bir dairenin vazifesi dahilinde bulunan bir iş için lüzumu halinde teşekkül edecek komisyonlara memur edilecek olanlar arasında bulunacak olan o işin ait olduğu daireler müdürlerine bu hususlaki iştigallerinden dolayı ücret verilmez.

Madde 7 — Her iş için o işin başlangıcında memur edileceklerin kanunî vazifeleri haricinde bulunduğu ve ne miktar ücret verileceği İcra Vekilleri Heyetince ayrıca karar altına alınır.

617

D. Ş. KARARLARI

Maliye ve Nafıa Dairesi
Esas No. 56
Karar No. 67

Aynı istidaya rapten verilecek alâmeti farikaların birincisinden on, ikincisinden altı ve diğerlerinden beşer lira harç alınması alâmeti farika nizamnamesinin beşinci maddesi muktezasından ise de bu suretle aynı istidaya leffen verilmiş olan alâmeti farika nümunelerinin aynı kayit ilmühaberi üzerine mi yoksa ayrı ilmühaberler üzerine mi raptı lâzımgeleceği hakkında nizamnamede bir kayit ve sarahate tesadüf olunamadığından ve şimdiye kadar bu gibi muamelelerin ayni ilmühabere raptı suretile muamele ifası müteamil ise de bu veçhile müteaddit muamelelerin bir kâğıt üzerine rapt ve muhafazası müşkülâtı mucip olduğu gibi kayit ilmühaberlerinden alınmakta olan damga resmi itibarile menfaati hazine dahi şayanı mülâhaza görüldüğünden salifüzzikir nizamname ahkâmına nazaran aynı istidaya rapten verilecek nümuneler için ayrı ayrı ilmühaber tanziminde mânii kanunî bulunup bulunmadığının tetkikine mütedair İktisat Vekâletinin Sanayi Müdiriyeti Umumiyesi ifadesile muharrer ve Başvekâleti Celileden muhavvel 32337 - 6130 numaralı, 20 - 10 - 1929 tarihli tezkeresi ve mesele ile alâkadar evrak ve vesaik tetkik ve icabı müzakere olundu.

Mevzubahs alâmeti farika nümunelerinin ayrı ayrı ilmühaberlere raptı ve harç ve damga rüsumunun da ona göre istifası emrindeki şekli müteamilin tagyir ve tebdilini mucip sarih bir kayit ve sebebi kanunî görülmemesine ve bu tarzın tatbikı ise eshabı alâka ve mükellefine bilâ mucip fazla külfet tahmilini müstelzim olacağına binaen buna mahal kalmamak üzere bu hususa dair mülga Şurayı Devlet Tanzimat Dairesinin 4 kânunuevvel 315 tarih ve 2288 numaralı kararı dairesindeki şekli müteamilin tatbik ve harç ve rüsumun o suretle istifasına devam edilmesi lâzımgeleceği mütalea kılınmakla İktısat Vekâletine tebligat icrası zımnında evrakın makamı riyasete 21 kânunuevvel 1929 tarihinde tezekkür kılındı.

818

MÜTALEALAR

CEZAÎ MÜTALEALAR

Cebelibereket C. müddei umumiliğine Tg. E.

1 — Tütün cezayı naktilerinin ademi ifası halinde hapse tahvil edilmek suretile infaz edilmekte olmasına göre mezkûr cezalardan muhavvel hapis cezalarına yeni icra ve iflâs kanunile tatbikatı hakkındaki kanun tatbik edilemez. Binaenaleyh bu kabil mahpusların tahliyesine imkân yoktur.

2 — Sigara kâğıdı cezayı naktilerinin tazminat mahiyetinde olmayıp hapse tahvil olunacağına dair kanunu mahsusunda sarahat bulunmaması hasebile eski icra kanununa tevfikan ve hapsen tazyik suretile tahsil edilmekte olmasına ve yeni kanunda borç için hapis usulünün ilga edilmiş bulunmasına göre bu kabil cezalardan dolayı mahpus bulunanların yeni kanunun mevkii meriyete girdiği tarihten itibaren tahliyeleri icap eder.

4 - 9 - 929

Ankara C. müddei umumiliğine Tg. E.

(En yakın ağır ceza reisi) nin tensip ve iraesi vazifesi, ağır ceza M. U. lerine verilmiş olduğu 30 nisan 926 tarih ve 3511 - 72 numaralı tamimle tebliğ edilmiş olmakla Mezkûr tamim dairesinde muamele ifası.

19 - 11 - 929

Elmalı C. müddei umumiliğine Tg. E.

Tevkif edilecek şahıs kaçak olur veya saklanmış bulunursa tevkif müzekkeresine müsteniden Cümhuriyet müddei umumisi ve zaruret halinde hâkim tarafından hakkında yakalama müzekkeresi verilebileceği Ceza muhakemeleri usulü kanununun 131 inci maddesinde musarrah olmasına mebni haklarında tevkif müzekkeresi olan maznunların tevkifi hakkında Müddei umumilerin tahrirat yazmaları veya telgraf çekmelerinde ve buna müsteniden şahsı maznunun yakalanmasında bir muhalefeti kanuniye bulunmamıştır.

11 - 12 - 929

Eskişehir C. müddei umumiliğine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununda ağır ceza M. U. lerinin idarei kazaiyeleri dahilindeki mahkeme ve müstantiklerce verilen kararlar aleyhine kanun yollarına müracaat edebileceklerine dair bir kayıt ve sarahat bulunmamasına göre mezkûr M. U. lerin kanun yollarına müracaat hak ve salâhiyetleri yoktur. Şu kadar ki karar hâkimliği teşkilâtı yapılıncıya kadar A. muvakkat maddenin 8 numaralı bendi mucibince sulh hâkimlerine ait işlerde M. U. nin yazılı iddiasına ve son tahkikatın açılması kararına lüzum görülmediği gibi mezkûr mahkemelerce temyizi kabil olmak üzere verilecek kararları kazası dairesinde asliye veya ağır ceza mahkemeleri nezdindeki M. U. lerin bir ay içinde temyiz edebilecekleri kabul edilmiştir.

16 - 12 - 929

Kula C. müddei umumiliğine Tg. E.

1 — Ceza muhakemeleri usulü kanununun 406 ıncı maddesinin son fıkrası mucibince icra kanunu ahkâmı dairesinde tahsili icap eden muhakeme masrafları hakkındaki takibin iptidaen istilzam eylediği masrafın ileride mahkûmlardan istifa olunmak üzere hazinece tesviyesi lâzımdır.

2 — Para cezalarının takibi hakkındaki kanunlar hükmünün mahfuz bulunduğu İcra ve İflâs kanununun 35 inci maddesinde yazılı olmasına nazaran para cezaları için Türk ceza kanununun 19 ve 24 üncü maddelerile mezkûr kanunun mevkii mer'iyete vazına müteallik kanunun altıncı maddesi ve muhakeme masrafları için de icra kanunu hükümlerine tevfikan ihbarname ve ödeme emri yapılmak suretile takibat icrası lâzım gelir,

3 — Mahkeme masraflarile mahkûm olan şahsın haczi kabil malları bulunmadığı takdirde borç ödemeden âciz bulunanlar hakkında yapılacak muamelenin tatbiki ve para cezalarının dahi zikrolunan maddelere göre hapse tahvili iktiza eder.

Keyfiyetin olveçhile mahkeme riyasetine tebliği.

21 - 12 - 929

Çorum C. müddei umumiliğine Tg. E.

Hapisanelerin adliyeye devir ve raptile memurlarının da Adliye memurları idadına dahil olmalarına ve hapisane müdürlerinin hâkimler sınıfından madut bulunmamasına mebni haklarında hâkimler kanunu tatbik edilmeyip diğer birinci mertebe adliye memurları gibi muameleye tabi tutulmaları icap eder.

Keyfiyetin olveçhile hapisane müdürlerine tefhimi.

23 - 12 - 929

610

Sinop C. Müddei umumiliğine Tg. E.

Nufusu mektumeden olan eşhasın ne suretle sicilli nufusa kayıt olunacakları nufus kanununun 9 uncu maddesinde musarrah olduğundan o dairede muamele ifası.

25 - 12 - 929

Tekirdağı C. müddei umumiliğine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununda sulh hâkimlerine ait olduğu gösterilen vazifeler müstakil sulh hâkimi bulunmayan yerlerde bu vazifelerle mükellef hâkimlerle mahâkimi şer'iyenin ilgasına ve mahakimin teşkilâtına ait kanunun 6 ıncı maddesinde yazılı olduğu üzere mahkeme reisi veya reisin tensip edeceği aza ve mülâzimleri tarafından ifa olunmak icap ettiği cihetle hukuku amme davası açılmazdan evvel tevkife veya sorguya çekilmesine lüzum görülen şahsın sulh işlerine bakan reis veya aza ve aza mülâzimi nezdine gönderilmesi.

8 - 1 - 930

Kırklareli C. müddei umumiliğine Tg. E.

Ceca muhakemeleri usulü kanununda duruşmanın maznunun huzurile yapılması esas olarak kabul edilmiş ise de 225, 226, 270 inci maddeler mucibince maznun hazır bulunmadığı ve kaybolduğu takdirde mezkûr maddelerde yazılı hallerde duruşma yapılabileceği beyan olunur.

8 - 1 - 930

Manisa C. müddei umumiliğine Tg. E.

Vilâyet idaresi kanununun 68 inci maddesine tevfikan takdir olunan para cezalarının hukuku şahsiye veya tazminat kabilinden olmamasına ve tahsili sureti hakkında da kanunu mahsusunda bir sarahat bulunmamasına nazaran umumî hükümler dairesinde tahsili icap etmekte olduğundan ceza kanununun 19 ve tazminat kanununun 6 ıncı maddeleri mucibince muamele ifası.

8 - 1 - 930

Istanbul C. müddei umumiliğine Tg. E.

Geceleri polis tarafından muvakkaten yakalanan ve serbest bırakılmaları icap etmiyen maznunların mesai zamanında derhal salâhiyettar hâkim huzuruna sevkolunmak üzere polis dairelerinde alıkonul-

621

maları kanun hükümlerine muhalif olmadığı cihetle Istanbul sulh hâkimlerinin geceleri polis karakollarında nöbet beklemelerine mahal olmadığı.

15 - 1 - 930

Alâiye C. müddei umumiliğine Tg. E.

Son tahkikatın açılması kararından sonra tevkif ve tahliyeye karar verilmek salâhiyeti 124 üncü madde mucibince işe vaziyet eden mahkemedir.

Müstacel hallerde mezkûr maddenin son fıkrasında gösterildiği veçhile reis tarafından da karar verilebilir.

19 - 1 - 930

Kozan C. müddei umumiliğine Tg. E.

Karar hâkimliği teşkilâtı yapılıncaya kadar ceza muhakemeleri usulü kanununun muvakkat A. maddesinin ikinci bendile müstantiklerce C. M. U. liğinin tevkif talebine karşı maznunun mevkuf olmayarak tahkikatın icrasına, tevkife, tevkifin istirdadına kefaletle salıvermeğe ve muhakemenin men'ine dair verilecek kararların mensup oldukları asliye mahkemesi reisi veya hâkiminin tasdikile tekemmül etmesi usul konulmuş olduğundan 200 üncü madde mucibince son tahkikatın açılması kararile birlikte verilecek olan (gayri mevkuf bulunan maznunun tevkifine ve maznun mevkuf ise mevkufiyet halinin devamına mahal olmadığı) hakkındaki kararlar da yeni bir tevkif veya tahliye mahiyetinde olduğundan reis veya hâkimin tasdikine tabi bulunmuştur, Mezkûr maddedeki «resen karar verir» kelimelerinden maksadın bu hususta hiç bir tarafın talebine ihtiyaç olmaksızın doğrudan doğruya karar verileceğinden ibaret olup yoksa tasdike tabi bulunmadığı ma'nasını tazammun etmez. müstantiklikçe dermeyan edilen mütalâa kanuna muvafık bulunmuş olduğundan o dairede muamele ifası.

25 - 1 - 930

Elmalı C. müddei umumiliğine Tg. E.

Türk ceza kanununun mevkii meriyete vaz'ından sonra neşrolunan hususî kanunlarda ağır veya hafif olduğu tasrih edilmeksizin mutlak olarak zikredilen para cezalarının cürüm veya kabahat cezası olduğunun tayininde esas ceza kanununun 24 üncü mkddesindeki ikiyüz liradan dun olup olmadığıdır.

Bu itlbarla vilâyet idaresi kanununun 68 inci maddesi mucibince takdir olunan para cezalarının hapse tahvilinde mezkûr 24 üncü maddeye istinat edilmek icap edeceği beyan olunur.

25 - 1 - 930

612

ADLÎ ŞÜUN

Cümhuriyetimizin radikal Adliye Vekili Beyefendi Hazretlerinin Cümhuriyet müddei umumilerine

Hitabeleri

«Yuce Vazifenizin büyük aşkına gıpta edenlerin arasında benim de bulunduğumu iştiyakla beyan etmek isterim.»

«Dilerim ki sizlerin liyakatinizle, bilginizle doğan inanmadan, bu vatanda yaşayanlar, hatta, haklarını uzaklardan bu vatanda arayanlar kim olursa olsun: «Türk Cümhuriyetinde müddei umumî var, hâkim var, kimsesiz değilim.» vecizesini kendilerine iman edinsinler.»

Cümhuriyet müddei umumilerinin yeni adlî kanunlarla istinası hususlarının teshili zımnında Ankarada açılan kursta, genç ve münevver Adliye Vekilimiz Mahmut Esat Beyefendi Hazretleri tarafından 22 kânunsani 930 tarihinde irat buyrulan pek veciz hitabenin adlî ve hukukî kıymet ve ehemmiyetine binaen Adliye Ceridesi sahifelerine berveçhi ati aynen derci muvafık görülmüştür:

«Cümhuriyet müddei umumileri Beyefendiler!

Bu gün dinlemek için toplandığımız kurslar, iki ay kadar sürecektir. Hedefimiz, Cumhuriyet hukukunun esas hatlarını, yeni ve eski hukuk arasındaki farkları tebaruz ettirerek bir kere daha gözden geçirmektir. Bundan başka tahsilimizi bitirdiğimiz zamanla, bu güne kadar geçen müddet içinde hukuk ilminde yer alan yenilikleri değişiklikleri, ilim kürsüleri önünde, tecrübelerimizle yakından muhakeme etmek ve bunların icabatına göre zihniyetlerimizi radikal bir surette techiz eylemektir. Yüksek ve çok mesuliyetli mesleğimizi, ilmin tarakkiyatile daimî surette temasta bulundurmak istiyoruz. Bu

kararımız bizler için başlı başına bir kuvvet kaynağıdır. Rütbelerimizin büyüklüğü, salâhiyetlerimizin genişliği ne olursa olsun biz ilim rütbesini, daha türkçe söyleyeyim, bilgi rütbesini, bilgi salâhiyetini her şeyden üstün ve geniş gören ve görmekle yükselen bir mesleğin müntesipleriyiz. Büyüklüklerini, kuvvetlerini bilgiden değil, fakat işgal ettikleri makamların yuceliğinden alan insanların o makamlar içinde bile ne kadar küçük ve zayıf kaldıklarını yakın bir tarihimizin daha vasi bir mıkyasta yakın bir beşeriyet tarihinin bize naklettiği vakıalardan, hatta bazen gülünç facialardan anlayıp gördük.

Cümhuriyet müddei umumileri beyefendiler; tarihin bütün bir ömür süren cidal ve ateş mektebinde yetişen bizler, işgal etmekte bulunduğumuz mes'uliyetli millet makamlarının bilgi ve tecrübe yerleri olduğunu hatırlarımızdan çıkaramayız ve çıkarmıyoruz.

Arkadaşlarım!

Her gün yüksek kalan türk milletinin; her gün yüksek kalması için inkılâbın yok ettiği eskiliklerin yerini alan yenilikler, kanı damarlarımızda vuran ırkımızın ve her avuç toprağında bir inkılâp şehidinin mübarek kanı kokan türk vatanının yûcelme şartlarıdır. Bütün bu mukaddesatı ilk safta beklemek gibi her kula nasip olmayan şerefli vazifeyi, tarihin tecelliyatı sizlere yükselmiş bulunuyor. Yuce vazifenizin büyük aşkına gıpte edenlerin arasında benim de bulunduğumu iştiyakla beyan etmek isterim.

Arkadaşlarım.

Beş seneyi geçen bir zamandır, hep beraber çalışıyoruz. Yenilikler ve yenilik zihniyetinin icabatı etrafındaki yılmaz kanun mücadelelerinizi yakından ve yanı başınızdan adım adım takip etmekteyim.

İnkılâp hakkına, vatan ve vatandaş hakkına, millet hakkına karşı koymak isteyenler bulundu ve bulunabilir. Fakat bu tecavüzlerin cumhuriyet kanunlarına dayanan yüksek taleplerinizin darbeleri altında, türk hâkimlerinin geniş kavrayışlı hükümleri önünde nasıl bir sur'atle baş eydiklerini; yeni kanunlarımızın cumhuriyetin yeni hukukiyatının zaferi namına fahr ile müşahede ettim.

Düşününüz ki asırların yıldıramadığı bu dik kafaları, demokrasinin fazileti ve cumhuriyetin kudreti bir gün meselesi haline koydu ve birer birer teslim aldı. Kül halinde bakılınca şahadet ederim ki, cümhuriyetin armağanı olan Türk Adliyesi ıslahatı etrafındaki mesainizin, bu güne kadarki verimi, türk vatanında hak ve kanun saltanatının şahıs ve keyif saltanatına galebe çalmasına dayanıp varmıştır. Şahadetime dostlardan da, yabancılardan da iştirak edeceklerin sayısı az değildir.

Cumhuriyet Müddei umumileri Beyefendiler!

İngilterenin demokrasi alimlerinden Ceymis Brayis (James Bryce)-le beraber deyebilirim ki bir hâkim için lâzım olan esas şartlar: İstiklâl şeref ve bilgidir.

Bunlardan birincisine ilişerek kendi hesabıma ilâve etmeliyim ki; hâkimin

626

tesir ve müdahale altında vereceği düzgün bir hükümden, müdahalesiz, tesirsiz fakat samimiyetle dürüsti ile vereceği yanlış, hatalı bir hüküm her hangi bir memleket hesabına birincisinden çok hayırlıdır. İkincisini yola getirmek için kanunun gözettiği pek çok çareler vardır. Fakat birincisinin doğuracağı tehlikeleri durdurabilecek bir dizgin mutasavver değildir. Yani kanunları kadar, Türk adliyesinin belli başlı kuvvetini Türk hâkimlerinin istiklâlinde, şerefinde ve bilgisinde aramak lâzımdır. Belli başlı kuvvetimiz Türk milleti namına hüküm veren hâkimlerimizin hukukî vicdanları, kanunla yoğrulmuş kafalarıdır.

Bence mesleğimizin itilâ şartlarından birisi de maddî refah için kanaatkârlıkta, fedakârlıkta, fakat ideallerimizde, sonsuz dilek sahipleri olmakta aranmalıdır.

Maddî refahta hudutsuz bir kanaatsizliğin yükselmesi idealistliğe bağlı millet işlerinin belli başlı can düşmanı olduğuna inananlardanım Şerefin, istiklâlin ilk koruma şartını icabına maddî varlıkların zevklerin istihkarında görürüm.

Dilerim ki sizlerin liyakatinizle, bilginizle doğan inanmadan, bu vatanda yaşayanlar kim olursa olsun, hatta, haklarını uzaklardan bu vatanda arayanlar kim olursa olsun, «Türk Cümhuriyetinde müddei umumî var, hâkim var, kimsesiz değilim» vecizesini kendilerine iman edinsinler.

Sizlere muvaffakiyetler dilerken bu mektebi elile açan inkılâbın büyük Gazi şefini Cümhuriyet müddei umumileri arasından derin bir vicdan hazzı içinde sevgi ve saygı ile selâmlarım.»

Aramızdan Ebediyen Ayrılanlar

Mehmet Şükrü Bey

Ankara asliye ceza mahkemesi azasından Mehmet Şükrü Bey 13 kânunsani 930 tarihinde vefat eylemiştir. Tercümei hali berveçhi atidir:

«Mehmet Şükrü B. Recep Ağanın oğlu olup Zeştevide 1390 tarihinde doğmuş ve İstanbul Hukuk mektebinde ikmali tahsil ile 311 tarihinde şehadetname almıştır.

Müteveffayı Mumaileh 5 şubat 318 tarihinden 9 şubat 320 tarihine kadar Filorine bidayet mahkemesi Müddei umumî muavinliğine ve 22 kânunu evvel 321 tarihinde Priştine bidayet azalığına ve 18 mayıs 326 tarihinde Ankara istinaf aza mülâzimliğine ve 4 eylûl 335 tarihinde Bilecik bidayet aza mülâzimliğine 30 kânunu sani 337 tarihinde Ankara Bidayet azalığına 21 mayıs 337 tarihinde Yozgat istinaf azalığına ve 9 mayıs 929 tarihinde Ankara mahkemei asliye ceza azalığına tayin edilmiştir.»

«**Rahmetullah**»

***

Hüseyin Nami Bey

Bozduğan hâkimi Hüseyin Nami Bey 1 - 1 - 930 tarihinde füceten vefat eylemiştir. Tercümei hali berveçhi atidir.

929

«Hüseyin Nami B. Ali Galip Efendinin oğlu olup Kandiyede 1307 tarihinde doğmuş ve Istanbul hukuk mektebinde ikmali tahsil ile 329 tarihinde karibülâlâ derecede şehadetname almıştır.

Merhumu Mumaileyh 1 haziran 332 tarihinden 6 kânunu sani 336 tarihine kadar ve tekrar 13 eylûl 338 tarihinden 18 teşrini sani 338 tarihine kadar ihtiyat zabitliğinde ifayı vazife etmiş ve 4 mart 339 tarihinden 1 kânunu sani 930 tarihine kadar Orhangazi, Bozduğan hâkimliklerinde bulunmuştur.

«**Rahmetullah**»

***

Adliye Ceridesi merhumlara mağfiretler temenni ve kederdide ailelerine taziyet beyan eyler.

GAYRİ RESMÎ KISIM

VELÂYET HAKKI

FASIL 1

Velâyet hakkının tabiî hukukta esası

Velâyet hakkı, insanlık tarihinin muhtelif devirlerine tekabül etmek üzere, müteakip ve mütevali bir çok tekâmülâta maruz kalmıştır. Binaenaleyh bu müessese üzerine elyevm mevcut olan akîde ve fikirler kadim milletlerin düşüncesinden pek farklıdır.

Bununla beraber müellifler velayet hakkının tabiî hukuktaki mesnedini bugün münakaşa bile etmezler. velâyet hakkının vazıı kanun tarafından sun'î bir surette icat olunmayıp belki kanunun tabiatın arzusunu müeyyide altına aldığını ve bu müeyyidenin ana ve babanın çocukları himaye etmelerini istihdaf ettiğini kabulde herkes müttefiktir.

Velâyet hakkının esas temeli, gayesi, hududu çocuğun menfaatidir.

Kant'ın meşhur nazariyeleri de aynı manayı haizdirler:

«Çocuklar, şahıs olmak itibarile, kendilerini bizzat muhafazaya muktedir oluncaya kadar ana ve babaları tarafından himaye edilmek hakkına tabiaten maliktirler. Filhakika hayatın semeresi bir şahıs olmasından dolayı, vücut vermek ibda etmek ve hayata atmak keyfiyeti; bir kimseyi rızası olmaksızın keyfî bir surette meydana çıkarmak yüzünden hayatı onlara mümkün mertebe mes'ut göstermek vecibesini kabul ettiren, bir akti hukukî olarak telâkki etmek lâzımdır.

Ebeveyn çocukları ve mallarını imha edemezler; onları ulu orta terk edemezler.

Zira çocuklar alelitlâk «şey» olmayıp dünyanın hemşehrisidirler, (Weltbürger.)

614

Ebeveyn için, çocuk kendi vücut ve fikrini istimale kudret gelinceye kadar, bu vazife mevcuttur. Çocuğu büyütmek iaşe etmek ve kendi ihtiyacatını atiyen temın edebilecek şekilde maddî ve manevî terbiyesini hazırlamak bu vezaif cümlesindendir. Çocuklar bir kere (Emancipatio) [1] devrine geldikleri vakit ebeveyn artık onlar üzerinde kudreti übüvvetlerini istimalden hemen feragatle mükelleftir. Buna mukabil hiç bir ivaz bekleyemezler. Çocukların mukabil hürmet ve mesaisi ancak bir fazilet ve şükran borcu olarak telâkki edilmek iktiza eder.

Binaenaleyh hayata evlât getirmek fiilini, ana ve baba için çocuk üzerinde bir mülkiyet hakkı ihdas eden bir keyfiyet ve binnetice hakkı velâyeti ana ve baba menfaatine olarak teessüs etmiş bir hak olarak kabul etmek isteyen (Grotius) ve (Montesquieu) nun fikirleri kabule şayan değildir.

Bazı ülema velâyet hakkının menşe ve esasını çocuğun mefruz olan rızasında (Consentement presume) görmek isterler, doğum sırasında çocukta iradenin külliyen mevcut olmadığı düşünülürse bu nazariyenin de reddedilmesi tabiidir. aynı zamanda çocuğun büyüyerek iradeye sahip bir devre geldiği zaman velilerinin hakkına karşı ısyan edebilmesi hadisesi şu nazariyeyi bütün bütün çürütmeğe kâfi gelir.

Bize nazaran velâyet hakkı, ana babanın menfaatı için mevzu olmaktan ziyade onların tahammül edeceği bir himaye vazifesi şeklinde tecelli etmektedir.

Bu münasebetle velilere verilmiş olan hak ancak bu vazifenin istilzam ettirdiği hudutla mukayyet olup hiç bir zaman gayenin arzu ettiği miktarın tecavüzü caiz olamaz.

FASIL: 2

Velâyet hakkının istimalinde

Devletin kontrol ve müdahalesi

Çocuğun himayesi meselesi, cemiyeti ve onun mümessili olan devleti fevkalâde alâkadar kılmasına binaendir ki kanun da çocukla uğraşmak

[1] (Kant) Çocuğu reşit kılan ve üzerlerindeki velâyet hakkını nihayete erdiren bütün sebepleri (Emancipatio) mefhumile göstermektedir.

629

mecburiyetinde kalmıştır. Bu günkü neslin yarının müdrik ve olgun bir neslini teşkil edecektir. Binaenaleyh devlet yarınki vatandaşlardan, siyasî haklarını, vergi mükellefiyetlerini, askerî hizmetlerini lâyıkile ifa etmelerini isterse onların bunları bihakkın yapabilecek bir halde bulunmaları icap edecektir. Şu halde çocuk maddeten ve manen terbiye edilmiş, hayatını kazanabılecek bir şekilde yetiştirilmiş olmalıdır. Çocuğun menafii cemiyetin menafiinin bir cüz'üdür ve çocuğun akibeti cemiyetin akibetile sıkı bir surette alâkadardır.

Kanun çocuğu terbiye etmek ve onu vatana nafi olacak bir hemşeri haline koymak vazifesini ebeveyne tahmil etmiştir. Bunun sebebi bu işi başarmanın en ziyade lâyık ve en ziyade elverişli olanların ebeveyn olmasıdır. Binaenaleyh kanun ebeveyne sarahaten tevcih edilmiş olan velâyet hakkının üçüncü şahıslara devir ve terkini, intizamı ammeye taallûk etmesi itibarile, menetmiştir. Bu münasebetle velâyet hakkının reddi kabil olamadığı gibi velâyet hakkının bir münasebetle nez'i halinde devlet velâyet hakkını istimale davet olunan yeni şahsın arzu edilen teminatı haiz olup olmadığını tetkikte müdahale eyler.

Kezalik ana ve baba kendilerine olan itimadı sui istimal ederek çocuğun tabiî bir surette inkişafına hizmet etmedikleri takdirde bu müdahale devlet için bir hak değil bir mecburiyet haline girer. Zira devlet çocuğu müdafaa etmekle kendini müdafaa ediyor demektir.

Filhakika ırkın bozulmaması ve fennî terbiyeler neticesinde muzur, serseri uzuvların cemiyet içerisine sokulmaması devletin ihtimam etmesi lâzım gelen noktalardır. Bu sebebe binaen devletin, ana ve babaya yakından nezaret etmesi ve icabında velâyet haklarını nez'etmesi lâzımgelir.

Yeni felsefe ve içtimaiyat alimleri devletin müdahalesini, makul bir hududta kalmak şartile, kabul etmektedirler.

Yeni kanunlar hep bu efkârdan mülhem olarak hükümlerinde aşağı yukarı farklarla aynı esaslara istinat etmektedirler. Lâtin kanunları (İtalya, İspanya, Portekiz, Hollanda) devletin mürakabesini istisnai ahvale asrettikleri halde Jermen kanunları (Avusturya, Norveç, Danimarka, İngiltere, Amerika) kontrolu daimî bir halde tutmuş ve hatta tedabiri mania kabilinden müdahaleye cevaz göstermişlerdir.

İsviçre kanunile Kanunu medenimizin karakteri :

İsviçre kanunu medenisi Alman kanunu medenisinden, mevzuu bahsımıza müteaallik hususlarda, çok mülhem olmuştur. Hatta Alman kanununun esaslı umdelerini aynen kabul ettiği halde bazı nukatta ondan inhiraf etmektedir.

Kanunun hususî seciyelerinden biri, aile hukukunda şahsın himayesine ehemmiyet atfetmesidir: Evli kadının, çocuğun, birlikte yaşayan aile uzuvlarının himayesi gibi.

Prensiplerden biri de menafiin adlî bir surette himaye edilmiş olmasıdır. Bunun temini için vasi mikyasta müdahaleye cevaz gösterilmiştir.

Bundan da kanunumuzun, devletin müdahale sistemini daha şumullü kabul eden kanunlar zümresine dahil olduğu anlaşılır.

Salâhiyettar makamın velayet hakkını kontorolu

— 1 —

Çocuğun şahsını himaye maksadile hâkimin müdahalesi

Malûmatı umumiye

Kanun velâyete müteallik ahkamı gayet ihtimamkâr bir tarzda tanzim etmiş ve bu hakkın zilyedi üzerinde bir mürakabe temin eylemiştir. Kanunumuzda bir çok velâyet halleri mevcuttur. Velâyet hakkı yalnız sağir olan meşru çocuklar üzerinde değil aynı zamanda gavri meşru olan çocukla evlatlık ve keza meşru ve gayri meşru mahcur çocuklar üzerinde dahi mevcuttur. Hatta babanın vefatında berhayat olan valdenin velayet hakkını muhafaza ettiği görülür ki Fransız kanununda hakkı velayetin babadan nez'i, keyfiyetin anaya sirayetini mucip olmaktadır.

Diğer bazı kanunlar İsviçre kanununun hakkı velâyeti idame ettirdiği yerlerde, vasi nasbını tecviz etmektedirler. Bundan maada İsviçre kanunu velâyet hakkı zilyedinin çocuğun şahsı ve emvali üzerindeki idaresini şayanı hayret bir surette istiklâle maruz bırakmıştır. Halbuki Alman kanunu medenisi «babanın bazı ukudun icrası için vesayet mahkemesinin rızasını almak mecburiyetinde» olduğundan bahsetmektedir. Fransız kanunu medenisi dahi buna yakın hükmü ihtiva eder, İsviçre kanunu medenisi şu mevzuata nazaran biraz daha fazla cesurdur,

637

ve «bu sıfatla hareketlerinde (ana ve babanın) hâkimin reyine ihtiyaçları yoktur» demektedir. (279 - 2 ve T. K. M. maddê 268)

Veli, velâyet hakkındaki tasarruflarının, hâkime veya diğer salâhiyettar makamlarının bazı ahvalde rızalarını istihsal gibi hiç bir kayıtla mukayyet olmadığını ve zaman zaman verilmesi lâzım gelen hesapları vermeyip ancak nihaî bir hesap vermeğe mecbur olduğunu bilir.

Keza veli iki senede bir yeniden intihap keyfiyetine de maruz değildir. Belki lâyenazildir. Bu cihetler tetkik olundukta görülüyor ki vazıı kanun en ince noktalara kadar ve alilerle vasiler arasında bir fark tesis etmek istemiş ve aile babasının mühterem mevkiini muhafaza etmiştir.

İsviçre teşrii meclislerinde bu mevadın müzakeratı esnasında İsviçre köylüler ittihadı kâtibi umumiliğinin patriyarkal ve muhafazakâr mesaisinin hayli tesirleri görülmüştür.

Binaenaleyh isviçre kanunu medenisinin velâyet bahsinde, kudreti übüvvete karşı adeta kat'î denecek şekilde bir itimat gösterdiği tezahür etmektedir.

kanun evlâdı ana ve babaya rapteden kan rabıtasının verdiği teminatı vesayet müessesesi hakkında konulan bütün teminata müsavi telakki etmiştir. Vazıı kanunun bu hususta daha basiretkâr olması icap edebilirdi, Filhakika vasi daima hâkim tarafından tayin edileceği cihetle bu şahsın o vazifeyi ifaya kifayeti daima tetkik olunabilir. Kanunumuzda vasiler daima mansuptur; kanunî vasilik mevcut değildir; hatta gerek ana ve baba, ve gerek, mahcurun göstereceği vasilerin tercih edilmesi mansus ise de hâkimin bu kimse hakkında da takdiri mevcuttur. Halbuki velâyet daima kanunidir. Velâyet hakkının zilyedi bir makam ve merci tarafından gösterilmez; ve bu vazifeye ehil olup olmamak meselesi iptidaen tetkik olunmaz; kanun tarafından iptidaen ve körü körüne işaret ve tayin olunur, Bu şerait altında bir çok tedbirler altında intihap ve tayin olunan vasilerin mi, yoksa gelişi güzel evvelce tesbit ve işaret olunan velilerin mi daha ziyade kontrol ve murakabeye tabi tutulması lâzım geldiği meselesi cayi sualdir.

Kanunu medeni hâkimin, ana ve baba ile daimî bir surette bir mesaî iştirakini istememekle beraber ara sıra velilerin bir murakabeye tabi olmasını teshil etmiştir.

Maa haza kanunn medenî vasiye olduğu kadar vâsi bir müdahale hakkını veliler üzerinde kabul etmemiştir. hâkimi bu hususta kendisine müracaat edilecek bir makam olarak göstermiştir. Binaenaleyh Alman kanunu medenisinin 1837 inci maddesine şebih bir hükmü bizim kanunu medenimizde aramak beyhudedir.

632

İsviçre kanunu medenisinin 283 (T. K. M. 272) inci maddesinde zikrolunan tedbir

Bu madde velâyet sebebile hâkimin müdahale hakkını tesbit; ve gayet vasi bir mikyasta; müdahaleye sebep olacak ahval ile bu müdahalenin şeklini irae etmektedir.

Kanunun ilk projesinde bu hususu gösteren maddedeki «Zu beseitigen und ihrer wiederholung Vorzubeugen» mütehassıslar komisyonunda Mösyö (Sehneider Vorzubeugen oder ein Ende zu noacheu) şekline çevirtmek istedi. Bundan maksadı hâkimin yalnız çocuğun uğradığı bir zararın telafisi için değil belki böyle bir zarara iptida mani olmak maksadile hareket edebileceğini tesbit idi. Bununla beraber projenin bugünkü maddeye tekabül eden metninde görüldüğü üzere müdahale vesaitini istimalde vüsat itibarile hâkime epice serbesti verildi.

Meselâ aile bağının muhafazası hususunda hâkim ancak kanunda zikrolunan tedbirleri almakla mükellef olduğu halde burada yalnız kanunda musarrah olan tedbirler değil belki icabı hale en münasip olan tedbirlerin alınması kabildir. İsviçre 283 ve T. K. M. 272 inci madde umumî bir prensip vazetmiş ve onu takip eden iki madde bu umumî prensipin birer nevi tatbikatını teşkil etmekte bulunmuştur. Filhakika 284, T. K. M. 273 ve M. 285 T. K. M. 274 üncü maddeler evvelki maddeden fazla bir şey göstermiş değillerdir. Hatta 283 ve T. K. M. 272 inci madde kanunda yalnız bulunmuş olsaydı hâkim müfit gördüğü bütün tedbirleri ittihaz eder, çocuğu yerleştirir hatta velâyet hakkını nez'edebilirdi. Fakat bu iki madde bu tedbirlerin ancak bazı ahval ve şeraitin tahakkuku halinde ittihaz edilebileceğini göstermektedir.

Ekseri müellifler 283 T. K. M. 272 inci maddenin vasi tarifini meth etmektedirler. Ve bu şumulde çocuğun kâfi derecede himayesi hakkında bir teminat bulduklarını söylemektedirler. Bazıları ise bilakis kanundaki vuzuh noksanını çok fena bulmaktadırlar. «Kanunun sureti umumiyede tenkide şayan olan ciheti, hâkimin müdahale hususundaki vazifelerile ana ve babanın çocuk üzerindeki velâyet haklarının tarzı istimalini teferrüatlı bir şekilde göstermemesidir. Keyfî mukarreratın mühim surette yer bulabileceği bu bahiste biraz daha vuzuh lâzımdı.» demektedirler.

Hatta Conseil federal [1] lâyihasında bu nevakısı evvelden gördüğünü işaret eden bir tarzda «daha sarih bir tarif, resmî müdahale hakkında konulan şumul ve vusat ile izalesi kabil olan diğer bir takım zararlara meydan bırakırdı.» demektedir. Kavrayış ne kadar vasi olursa

[1] Konseil federal İsviçre icra vekilleri heyetidir.

olsun vazıı kanun müdahaleyi icap ettirebilen namütenahi ahvali iptidaen derpiş edemezdi. Kanun bir hususta hâkime vasi bir takdir salâhiyeti verdiği zaman sathî bir görünüş üzerine hükmetmeyip kararını muayyen ahvale göre olgun bir surette vermesi lâzım geleceğini de ilâve eder. Binaenaleyh hâkim hükmolunacak şeyin hâkikaten kararında gösterdiği hüküm olup olmadığı hususunda çok müdekkik olmalıdır.

Müdahalenin şartları

Müdahale imkânının kanunda gösterilen şartı yalnız ana ve babanın vazifelerini ifa etmemeleridir. Baba ve ana ne zaman vazifelerine muhalif hareket etmiş olurlar? Ana ve baba kanunun çocuk hakkında kendilerine işaret ettiği hususlara muhalefet ettikleri ahvalde.

Ana ve babanın fena tavur ve hareketi ekseriya onlara kusur isnadını istilzam eder; lâkin müdahale mutlaka bir kusurun vücudüne vabeste değildir.

Hâkim ana ve babanın bir kusuru olmaksızın dahi müdahale edebilir, meselâ ana ve baba alil olan çocuklarını malî vaziyetlerinin bozuk olması yüzünden bir müesseseye yerleştiremeyip veya aynı sebebe binaen gerek ana ve gerek baba hayatlarını kazanmak için her zaman hariçte çalışmağa mecbur olduklarından çocuklarına lâzım gelen zarurî ihtimamı göstermezlerse müdahale kabildir. İsviçre kanunu bu hususta Alman kanunu medenisinden ayrılmakta ise de bu cihet Isviçre kanununun lehine kaydedilmek lâzımdır. Bununla İsviçre kanununun maksadı kabahatli ebeveyni tecziyeden ziyade çocuğu himaye etmek olduğu da tezahür eder.

Ana ve babanın münferit bir hareketi velev ki pek o kadar ağır da olmasa hâkimin müdahalesini temine kâfidir. Ana ve babanın vazifeye mühalefet hareketleri ekseriya menfi, yani bir şey yapmamak şeklinde tecelli eder; ihmal ve meselâ evlâdı geydirmemek, beslememek münasip surette terbiyesine itina etmemek, muntazam surette mektebe göndermemek memedeki çocuklara zarurî olan himmetleri göstermemek, çocuğun muzır kitaplar okumasını menetmemek, terbiyesi bozuk olan kimselerin fena tesirlerine karşı çocuğu korumamak, alil bir çocuğu bir müesseseye yerleştirmemek, çocuğun başladığı bir san'atte onun sa'yinin idame ve itmamı için lâzım gelen zarurî parayı vermemek, çocuğun sıhhatine muzır olan bir yerden kendisini çıkarmamak, aile ocağını terk etmiş olan bir çocukla iştigal etmemek, evlenmesine muhik olmayan bir

tarzda rıza vermemek, çocuk kanunen cezayı müstelzim bir filin kurbanı olduğu ahvalde dava açmamak hatta bazı ahvalde ana ve babanın çocuğile müşterek bir evi bulunmamak gibi..

Kezalik ana ve babanın muvahazeye şayan olan hareketleri bazen müsbet ve icraî yani bir şeyi yapmak şeklinde de tezahur edebilir. Bu hareketler ya çocuğu doğrudan doğruya müteessir ederler: Meselâ çocuğu maddeten ve manen fena muamelelere maruz bulundurmak, tedip hakkını sui istimal etmek, çocuğun mesaisinden gayri meşru surette istifade etmek, çocuğu fenalık yapmağa teşvik etmek (hırsızlığa, dilenciliğe fuhşe teşvik gibi) vakıtsiz bir surette çocuğu iyi bakılmakta olduğu bir yerden geri istemek gibi.. veya bu harekât çocuğu bilvasıta müteessir ederler; meselâ çocuğun gözü önüne kendine fena misal olacak şeyler arzetmek, babanın ananın sarhoşluğu veya çocuk önünde yapılan ahlâksızca fiiller gibi...

Müdahalenin tarzı

Kanun hâkime müdahale vasıtalarının intihabında vasi salâhiyetler vermektedir. Bununla beraber alınacak tedbirin uygun olması icap eder Tedbirler çocuğun himayesi için zarurî olan miktarda alınmalıdır; aksi halde ana ve babanın hakları ihlâl edilmiş olur.

Misal mahiyetinde olmak üzere hâkimin ittihaz edebileceği tedbirleri sayalım: bidayette, velâyet hakkına dokunulmaksızın ihtarat icrası, nazarı dikkatı celp, bazı tedbirler ittihazına zaruret hasıl olacağı hakkında tehdit, alınacak tedbirlerin ilân olunacağını ihbar, ana ve babayı hâkimin teftiş icrasını kabule icbar veya muayyen zamanlarda ana ve babanın rapor vermelesini temin şeklinde olabilir.

Kezalik velayet hakkına tesir edebilecek şekilde de tedbirler alınabilir:

Ebeveynine muayyen bir tarzı hareket işareti ve bunu icbar

Ebeveynine filân veya filân tarzda hareketin men'i

Meselâ hâkim velâyet hakkını istimal eden ana veya babanın aktettiği çıraklık mukavelesini fesh ve yenisini aktettirebilir.

Bununla beraber hâkim, sarih bir emri kanunî mevcut olmadıkça, velâyet hakkının zilyeddini para cezasına mahkûm edemez.

Kezalik ana ve babayı çocuğun şahsına taallûk eden bir kısım hususatta temsil hakkından mahrum etmek veya bu mahrumiyeti bütün hususata teşmil etmek mümkündür. Tedbirler pek müteaddit ve pek muhtelifdirler

ve hudutları da ancak gene kanunla muayyendir. Çocuğa isim vermek çocuğa meslekî terbiye vermek, dinî bir terbiye vermek, çocuğu tedip etmek haklarından birinin veya aynı zamanda bir kaçının nez'i nazariye itibarile mümkün ise de bu gibi kararların tatbikatta verildiğine nadir tesadüf olunur.

Fakat çocuğun muhafaza hakkının veya velâyet hakkının nez'i icap ederse bu takdirde İsviçre 284 (T. K. M. 273) ve 285 (T. K. M. 274) üncü maddelerdeki şartların tahakkuku lâzımdır.

Hâkim tedbirlerin ittihazına mecburdur. Kanunun 283 (T. K. M.) 272 inci maddesi bu hususta hâkime bir hak vermiş olmayıp belki bir vazife tahmil etmektedir. Binaenaleyh hâkimler bu vazifelerin ifası hususunda gösterdikleri aktî tekâsüllerden hasıl olacak zararları (İsviçre 426 ve T. K. M. 409) uncu madde ahkâmına kıyas suretile, ödemekle mükellef olurlar, Fakat bu kıyasın doğruluğu mucibi münakaşa olmuştur. Alman kanunu medenisi velâyet bahsinde dahi bu ciheti sarahaten tanzim etmiştir. Bir kısım müellifler bu mes'uliyete taraftardırlar. Bununla beraber bu fikrin hilâfına mahkeme kararı görülmektedir. (İsviçre hukukcular gazetesi numara XV sahife 219 - 223)

Alman ve Fıransız hukukuna bir nazar

Almanyada, İsviçreden daha ziyade, vesayet mahkemelerinin velâyet hususunda müdahalesi temin edilmiştir. Fakat Fransada böyle değildir. Fransız kanunu medenisi hâkimin tedbirler ittihazına müsait bazı husus[1] halleri tesbit etmiş ise de müdahaleyi umumî bir prensip şeklinde gösteren vasi bir maddeyi ihtiva etmez.

Bazı hukukşinaslar çocuğun muavenetine şitap edilmesini arzu ederler fakat bunu temin eden bir sarih madde olmadıkça ne yapılacaktır.

Dikkat olunursa umumî bir müdahale prensipinin vaz'ı zarurî olduğu görülür. Bunun içindir ki kanunun vazetmekte ihmal ettiği şeyleri zaruret ilcasile mahakim ictihatlarının vaz'ına mecbur kaldıkları zahirdir.

K.O.S. 284 (T. B. K. 273) üncü maddede zikrolunan tedbir

Bu madde İsviçrede epi müşkülâtla ve bahusus hayli tahavvüllere uğrayarak vazolunabildi.

İptidaî proje ile kanun projesinde bu madde ıslahhanede tevkif namı altında ve şu şekilde idi.

«Ana ve babasının emirlerine, şirretliği hasebile, karşı gelmekte taannüt eden veya manen metrûk bir halde bulunan çocuk muvakkaten ve bu tedbir zarurî ise, vesayet idaresinin rızasile, bir ıslahhaneye konur.

Hakim bu tedbiri resen dahi ittihaz edebilir. Islahhanede tevkıf masrafı, ana ve babanın serveti müsait değilse, belediyeye aittir.»

Bu madde görülüyor ki ana ve babanın rızasına bakılmaksızın çocuğu tevkife müsait idi. Mutehassıslar komisyonunda bu maddenin gayet cüz'i bir faidei ameliye gösterdiği işaret olunmakta idi. hatta Lang ebeveynin arzusu hilâfına çocukların yerleştirilmesinin velâyet hakkına açık bir teca vüz olduğunu göstermekte idi. Reichel dahi manen metrûk olmanın tavzıhi lâzım geleceğini serdetti. bu iki teklifi Huber hararetle takviye ede rek projeye idhalini kuvvetli bir ekseriyetle temin etti.

Yerleştirmenin şartları

284 (T. K. M. 273) üncü maddenin tatbik edilebilmesi ve çocuğun bir müesseseye yerleştirilmesi kabil olabilmek için birinci fıkrada gösterilen şartlardan biri yani;

1 - Çocuğun bedenî veya fikrî tekâmülünün tehlikede olması,

2 - Manen metruk bir halde bulunması tahakkuk etmelidir.

Çocuğun bedenî veya fikrî tekâmülü tehlikede olduğu takdirde hâkim henüz bir zararın vücut bulmasına meydan vermeden müdahale etmelidir.

Binaenaleyh bir tehlikenin vücudu veya ihtimali kâfidir; Fakat bu tehlikenin ehemmiyetli olması lâzımdır. Tehlike muvakkat olmayıp sürekli olmalıdır. Kanunun Almanca metni devam mes'elesini Fransızca metninden daha kuvvetle ifade eder. Çocuğu tehdit eden tehlike yakın ve çok mütehammil olmalı fakat çocuğun uzak bir ihtimalle zarardide olacağı vehmi müdahaleyi muhik göstermeğe kâfi değildir.

Bilâkis hâkim, ana ve babanın münferit bir hareketinde bile, bu hareket ağır ve meselâ ırza tecavüz mahiyetinde olduğu takdirde derhal müdahale eder.

Hatta babanın velâyet hakkını ihraz etmeden mukaddem irtikâp etmiş olduğu fiiller bile nazarı dikkate alınır.

Eggerin fikrine göre, çocuğa fena bakılır, fena beslenir ve pis tutu-

lur ve fena muamelelere maruz bırakılır veya çalışma kabiliyeti istismar olunursa bedenî tekâmülü bozulmuş demektir.

Kezalik çocuk bazı hastalıklara müstait görünür, ve bir gûna tedbir alınmamış olursa gene böyledir. Binaenaleyh veremli çocuklar bedenî tekâmül itibarile tehlikede talâkki olunurlar. Ve gene lâyık oldukları ehemmiyeti görmeyen memedeki çocuklar için de hal bu merkezdedir.

Fikrî tekâmül ve inkişafa gelince bu cihet manevî ve ahlâkî tekâmülü de şumulüne alır. pek küçük yaşta denecek kadar çecuklar önünde ana ve babanın içkiye olan inhimakleri, ve edebe münafi hareketleri halinde bu tekâmül de tehlikede talâkki olunmalıdır.

Manen metrûk bir halde kalmak.. Fıransız müelliflerinin reylerine göre bu tabirin ıstıllahî bir manası vardır. bu reylere göre maddeten ve manen metruk bir halde kalmak şeklinde iki tefrik görülür.

Ne ebeveyni, ne dostu veya şahsı ile uğraşacak bir vasisi bulunmayan bir çocuk maddeten metruktur.

Ebeveyni olmakla beraber aile ocağında mühtaç olduğu takayyüt ve ihtimamı göremeyen ve iyi misaller bulamıyan çocuk manen metruktur. Egger dahi bu taksimi yapar. Hâkim bedenî ve fikrî tekâmülün tevekkuf eylemesi halinde daha kuvvetle müdahale eder.

Kanun hâkimin müdahale etmesi için çocuğun ne halde bulunması lâzım geldiğini gösterdiği halde çocuğu bu hale sevkeden müsbet veya menfî hareketlerin ne olduğunu göstermemektedir.

Hâkime, çocuğun bedenen veya fikren tehlikede olduğu veya manen metruk bulunduğu kanaatını verecek her hangi bir fiili hataya ister makrun olsun ister olmasın maddenin tatbik olunmasını istilzam eder. Keyfiyet hâkimin takdiri meselesine müncer olmaktadır. Bununla beraber hâkim tahdidî bir surette maddede gösterilen şartlar tahakkuk etmedikçe çocuğu ana ve babasından alarak bir müesseseye yerleştiremez. Fakat şartlar tahakkuk ettikte hâkimin bu işleri yapması mecburidir, Fransızca metin (Peut) dediği halde Alman ve İtalyanca metinde mevcut olan (deve, soll) lafızları daha doğru olarak maksadı ifade etmektedir.

Yerleştirmenin tarzı

Hâkim çocuğun bundan sonra ana ve babasının evinin haricinde yaşamasına hükmetmeyip belki onun bir aile yanına veya bir müesseseye yerleştirilmesini emreder.

Hâkim bu intihapta serbestfir. Çocuğun ihtiyacı ile zaruret hali bu hususta kendisine rehperlik eder. Bazı memleketlerde ve meselâ Almanya, Danimarka ve Macaristanda (Beobachtungoheine) denilen müesseseler vardır ki çocuk evvela burada nezaret altına alındıktan sonra, tamam bir malûmat edinilerek intihai bir ikamete sevkolunur. bazen malûl ve aklen zaif bir çocuğun bir müesseseye yerleştirilmesi zarurî olur.

Müesseseden maksat şüphesiz kanunu medeninin 45 inci maddesinde ve hükmî şahıslar faslında gösterilen müesseseler değildir. Pansiyona, leylî mektepler, yatı yurtları, terbiye veya çıraklık müesseseleri bunlara dahildir. Bazı ahvalde çocuğun diğer bir aileye verilmesi muvafık olur. Hatta başka bir aileye verilmeksizin çocuk büyük ana veya babasının evine yahut amca veya dayısının hanesine yerleştirilebilir. bu takdirde başka bir aileye bırakılmış olmazsa da her halde yeri değiştirilmiş olur. Bu tedbir bazen çocuğun elyevm yanlarında bulunduğu aile nezdinden alınmasının men'i şeklinde olur. Şu halde bu mevzuda hâkimin tedbiri çocuğu talep hakkına muarız olmasile tezahür eder. Yerleştirme müddetinin devamı ahvale göre değişir, Bu müddet bir az uzun olmalıdır. tabiî müddet rüşte vusul ile nihayet bulur. Hâkim bazen veliden muhafaza hakkını kısmen nez edebilir. Misal olarak ana ve babanın çalışmak için ev haricinde bulunmağa mecbur olduğu zamanlarda çocuğun bir müessese veya aileye yerleştirilmesi zikrolunabilir.

Yerleştirmenin hükümleri

Yerleştirmek, velâyet hakkının eczasından birini teşkil eden muhafaza hakkının kaldırılmasını intaç eder. Muhafaza hakkının nez'i sarahaten hükmolunmak şart değildir. Çocuğun yerleştirilmesine müteallik sadır olan hüküm zımnen bu hakkı nez etmiş bulunur.

Muhafaza hakkı, çocuğu evlerinde tutmak veya gösterdikleri mahalde bulundurmak hususunda ana ve babanın haiz olduğu haktır. bu hakka istinaden baba çocuğu kendisile birlikte ikamete icbar ve icabında bu hususu temin için kuvayı umumiyeye müracaat eder. Bu hak kanunu medenide 273 ve T. K. M. 262 inci madde ile zımnen tanınmıştır. Bu maddede «kanunî bir sebep olmadıkça çocuk ana ve babadan alınamaz» denmektedir. İşte 284, (273 T. K. M.) de gösterilen ahval «kanunî sebepler» i teşkil eder Çocuğun yerleştirilmesi ana ve babasile maddî rabıtasını kesreder ve müştereken ikamet artık nihayet bulur.

Lâkin muhafaza hakkı diğer bazı hakların vücudunu istilzam ettirir ki muhafaza hakkı kendine intikal eden kimse zarurî olarak o hakları da elde eder; bunlar da terbiye ve tedip haklarıdır.

Muhafaza hakkı nezolunduğu takdirde velâyet hakkının sair eczası velâyet hakkının zilyedindde baki kalır. Binaenaleyh baba beşinci ve yedinci fasılların bahşettiği hörmet ve itaat haklarile çocuğun ismini koymak ve meslekî terbiyesini vermek ve çocuğu temsil etmek ve mallarını idare ile onlardan intifa edebilmek, çocuğun mezun kılınmasına rıza vermek kendi ikametgâhının çocuğa ait ikametgâh olması, çocuğun nişanlanma ve nikâhına rıza vermek, vasi göstermek, çocuğu hibe almaktan men veya onun namına hibe kabul etmek veya alınan hibenin ret ve iadesini emretmek gibi velâyet hakları anasırı baki kalır.

Bu haklardan bazıları çocuğun kendisile berader yaşamaması dolayısile doğrudan doğruya istimal olunamaz. Bu hususta hâkime karşı talepler dermeyanı lâzım gelir. Hâkim de bu iradeleri çocuğun bulunduğu mahalle isal eder.

Çocuğu ziyaret hakkı velâyet hakkından inbias etmeyip karabetten (babalık ve analıktan neşet ettiğinden dolayı baki kalır.

Ancak ziyaret hakkı, çocuğun ana veya bebasından alınmasını icap etttiren sebebin gösterdiği zaruretlerle mukayyettir. Binaenaleyh ziyaret hakkı kanunu medeninin bu hususa müteallik maddesile idare olunur ve icabında bir müddet için temamen bertaraf edilebilir.

Çocuğun yerleştirilmesi ve velâyet hakkının nez'i

Kanun çocuğun maruz kaldığı tehlike ağırlaştıkça tedbirleri de ağırlaştırmaktadır. Çocuğun menfaati icap ettirmedikçe zarurî olan tedbirlerin alınması ile iktifa olunur. Binaenaleyh tedbirin ağırlığı çocuğuu maruz kaldığı tehlikenin vüsatile ölçülmelidir. Müellifler ittifakla bu fikirdedirler. ictihadı mahakim de bu merkezdedir.

284 (T. K. M. 273) üncü maddede gösterilen tedbirlerin kâfi bir teminat göstermediklerine kanaat hasıl olmadıkça 285 (T. K M. 274) üncü maddedeki tedbirlere müracaat olunmalıdır. Zira bu maddenin tabi olduğu usulü muhakeme dahi oldukça külfetlidir.

284 (T. K. M. 273) ve 285 (T. K. M. 274) üncü maddelerin tatbikini muhak gösteren «maddî halleri» tetkik için bu hususstaki mahakim ictihadını gözden geçirmek faideli olur.

Aşağıda gösterilen ahval muhafaza hakkının nez'ini muhik gösterecek derecede ağır ise de velâyet hakkının nez'i için kâfi görülememiştir:

«Yalnız bir seciye noksanı veya sureti umumiyede bir ananın sert olması, sözlerinde kabalık bulunması ve çocuğuna dürüşt surette muamele etmiş olmasının sübut bulması..»

640

«Babanın ara sıra fazla sarhoş olması ve bu halinde hakkı tedibini şiddetlice istimal etmiş bulunması ve bilmeksizin babasının odasına giren bir çocuğun babasını metresile beraber yakalaması.»

«Valdenin sıhhatça pek zaif ve hastalıklı olması ve babanın fukaralığı yüzünden çocuğun iyi beslenememesi ve bilvasıta dilenciliğe inhimakini hazırlayan hal.»

«Öğey kızla öğey ana arasında hasıl olan imtizaçsızlık bir derece ilerilemiş olup müşterek hayatın edamesi gayri mümkün bir hale gelmiş övey ana çocuğun terbiyesinde kâfi bir aşk ve alâka göstermediği gibi gösterdiği yollarla yaptığı tenbihat ta öveği kız tarafından muannit bir surette aleyhine olarak telâkkî edilegelmekte bulunduğu takdirde» «baba ve ana namuskâr ve çocuklarının iaşesini temin edecek derecede çalışmakta olmalarına rağmen çocuğun terbiyesinin icap ettirdiği kudreti gösteremedikleri takdirde.»

Aşağıdaki haller velâyet hakkını nezetmeği muhik gösteremez:

«Babanın çocuğun kazancını benimseyecehi korkusunun vücudu.» «Çocuk dört yaşına geldiği halde bu güne kadar babası hiç bir surette iaşe ve terbiyesine karışmamıştır. Bu töhmetli vaziyetin sebebi ise çocuğun doğduğu zamanda babanın anadan ayrı ve kendi babalığından şüphelenmesi ile izah olunmaktadır. Hatta baba reddi nesep davası dahi açmış ise de müddeti kanuniyesi zarfında açılmayan işbu davası reddolunmuştur. Babalık vazifesinin ifasında gösterilen bu ihmal pederin atiyen haraketleri hakkında bir fikir vermeğe salih olmadığı takdirde.»

«Valde çocuğuna lâzım gelen ihtimamı gösterememektedir. Fakat bu ihmal çamaşırcı sıfatile hariçte çalışmak ve bu yüzden çocuğu başkalarına bırakmak mecburiyetinden ileri geldiği surette.»

Bilâkis şimdi yazacağımız hususat velâyet hakkının nez'i için kâfi addolunmuştur:

« Peder günde bir lira kazandığı halde çocuğa hiç bir para sarf etmeyerek çocuğun iaşesinin belediye tarafından yapılması lâzım geldiğinde ısrar etmesi.»

« Ana tenbeldir. Evin içi bozuk ve pistir. Seciye itibarile zaiftir. Kocasının umursuzluğuna karşı ne mukavemet vene de şikâyet etmektedir.»

«Valde çocuuğ terbiye edecek derecede ahlâkî kabiliyetten mahrumdur. Bu da gayet sui şöhret sahibi bulunan büyük anasile ikamet etmesinden ileri gelmektedir. Bundan maada bu valde çocuklarının on altı yaşlarına kadar bir müesseseye vazedilmelerine sarahaten rıza göstermiştir. Halbuki bu zamanda çocuklar musırrane bir surette takibi icabettiren bir terbiyeye ihtiyaç gösterirler. Valdenin bu rızasında çocukları

terbiyeye kudreti olmadığı hakkında sarih bir itiraz mevcut demektir. Binaenaleyh velâyet hakkını istimale de kudreti olmadığı zımnen tezahür eder.»

«Valde icrayı fuhuş etmektedir. Bu fenallğı irtikâp ederken çocukların kendinden çok uzakta bulundurmağa gayret göstermekte olamasına rağmen velâyet hakkının nez'i lâzımdır.»

«Peder o kadar sık ikametgâh tebdil etmektedir ki çocukların bu yüzden kâfi bir tahsil görmeleri müşkülâta uğramakta ve kendisi de çocukları terbiye etmedigi gibi çocukları pis ve elbisesiz bırakmaktadır. Düştüğü zaruret hali kendisinin sabit bir yer tutmayıp seyyar kalmasından inbias eden bir babaya fakirliği bir kusur olarak göterilebilir.»

«Baba ve ana fuhşa sapmışlardır. Hâkimin diğer tedbirler ittihazı bu hale bir hatime veremiyeceği tahakkuk etmiştir.»

«Baba sarhoşluğa o kddar müptelâdır ki bu hali yüzünden evinde aile reisliği kudretini külliyen kaybetmiş ve bu şerait dahilinde terbiyeden bahse ümkân kalmamıştır.»

«Ana uzun müddet metreslik hayatı geçirdiği cihetle artık çocuklara terbiye veremiycek derecede ciddiyeti ortadan kaldırmıştır.»

İşte şu mahakim mukarreratı gösteriyor ki hükkâm şu veya bu tebbirin ittihazında tam manasile serbesttir.

Çocuğu yerleştirme ile velâyet hakkının nez'inin hükümleri ekseriya birbirlerine karıştırılmaktadır. Binaenaleyh bu cihetleri biraz tavzih etmek lâzım gelir.

Yerleştirme tedbiri velâyetin kısmen nez'ini intaç eder. Yani velâyet hakkının kâffesini bertaraf etmeyip yalnız muhafaza hakkile ona teferru eden terbiye ve tedip haklarını kaldırır.

Velâyet hakkı, bazı parçalarının kopması suretinde, gene bakidir, ve çocuğa bir vasi tayini icap etmez. Bu nezi nisbî bir mahiyettedir. Muhafaza hakkı bir veya bir kaç çonuk üzerinden nez'olunabilir. Bu sebeple hâkim hangi çocukların bir aile veya müesseseye verileceğini o müessese ve aile ile beraber tayin eder. Bundan maada bir çocuğun yerleştirilerek muhafa hakkının nez'i doğacak çobuklara şamil olan bir tedbir değidir.

Velâyet hakkının nez'ine gelince: Bunun hükmü velâvet hakkının zilyeddi ile karar zamanında mevcut ve berhayat bütün çocuklar arasındaki rabıtanın inkisarı ve karardan sonra doğacak cocuklar hakkında da bu rabıtanın vücude gelmesinin men'idir. Velâyet hakkının intizaı küllidir. Velâyet hakkını terkip eden diğer cüz'ü haklara da sirayet eder.

642

Ve keza işbu intiza umumidir. Karar esnasında doğmuş ve doğacak meşru gayri meşru sağir veya mahcur ve hatta mütebenna çocuklara saridir. Hatta dikkat olunursa velâytin nez'i keyfiyeti ahvali şahsiyede bir tebeddül husule getirir. Hakkı velâyete ehil olmaktan çıkarır.

Çocuğun yerleştirilmesile velâyet hakkının nez'i sebepleri de ayrıdır. Yerleştirme sebepleri bir maddede ve velâyet hakkının nez'ini mucip sebepler diğer madddede gösterilmiştirler. Binaenaleyh hâkim velâyet hakkının nez'i hususundaki talepleri reddettiği halde çocuklardan bir veya bir kaçının veya cümlesinin bir müesseye yerleştirilmesine pek âlâ hükmedebileceği gibi,

Bir veya bir kaç çocuğun veya cümlesinin evvelce yerleştirildikleri müesselerde ipkasile beraber velâyet hakkının iadesine dahi karar verebilir. Çocukları yerleştirilmiş olan bir veli çocukların kendisine ret ve teslimi hakkında bir talepte bulunması lâzım gelirken velâyet hakkı nezedilmiş olan kimse velâyet hakkının iadesi zımnında bir dava ikasine mecburdur.

Dikkat etmek lâzımdır ki yerleştirme kararile yalnız muhafaza hakkı kaldırılarak hakkı velâyet ipka edilebildiği halde aksi kaziye mümkün değildir. Meselâ muhafaza hakkı ipka olunmak şartile velâet hakkının nez'ine karar verilemez.

Velâyet hakkının nez'ine dair verdiği karara rağmen Hâkim çocuklardan bir veya bir kaçını filen velâyet kendisinden nez'olunan ana veya babanın yanına bırakabilir veyahut velâyet hakkının iadesi hakkındaki davayı reddetmesine rağmen çocuklardan bir veya bir kaçını filen talebi reddolunan ve velâyet hakkı zaten mevcut bulunmayan ana veya babaya terk ve iade edebilir. Lâkin bu ancak ve ancak bir hali fili olup hukukî bir mahiyet arzetmekten uzak kalır.

Bu şart altında kendilerile birlikte yaşayan çocuklar üzerinde ana ve babanın aslâ muhafaza hakları olmadığı gibi çocukların tekrar alınması hususunda yeni bir karar ittihazına dahi ne lüzum ve de hukukî bir ümkân gürülemez.

İsviçre Federal Mahkemesi Kararları

Temyiz kudreti, Otomobilcinin mes'uliyeti.

Borçlar Kanunu : 43, 44, 45, 47, 54.
Kanunu Medenî : 16.

Hükmün hulâsası :

1 — Borçlar kanununun 45, 47 inci maddeleri insan ölümünden dolayı lâzım gelen tazminatın anasırını tahdiden beyan ediyor.

2 — Eğer adalet emrediyorsa; hâkim aynı zamanda hatadan mütevellit tenzil unsurunu, kabiliyeti temyiziyeden mahrum maktülün gayri makul karekteine de tatbik ve teşmil edebilir.

3 — Temyiz kudreti, yani makul surette hareket etmek hassası (K. M. 16) yalnız gayri makul hareketin faili olan şahsın temyiz hususundaki hassai akliyesine göre değil belki bununla beraber makul addettiği şeye tevfiki hareket edebilmek kudret ve kabiliyetini nazarı dikkate alarak tayin ve takdir edilmelidir.

Hadise

4 teşrini evvel 924 tarihinde sahibi tarafından idare edilen Kostantin tariki otomobili (Messagno) ile (Luganu) Arasını vasleden Kantonlu tariki üzerinde seyrederken (Deux Maius) Dömen kilisesi yakınında dokuz yaşında (Gulis Arrigoni) isminde bir çocuğa çarpıyor ve çocuğu öldürüyor. Çocuk bağdeten babasının evinden çıkmış ve caddeyi koşarak geçmek istemişti.

Maktulün babası (Alfred Arrigoni) tariki aleyhine Luganuda tessen (Tessin) Kantonlu istinaf mahkemesi huzurunda dava ikame ediyor ve hadise dolayısile asabında vukua gelen ihtilâçtan (choc nerveux) muzaarip valdesinin tedavi masrafı da dahil olduğu halde cenaze masrafı

649

olarak 1500 (B. K. 45) ve ailenin müstakbel medarı maişetini gaibetmesinden dolayı de (Madde: 45) ve zararı manevi olarak da (Madde: 47) 13,500 frank ki ceman 15,000 frank tazminat talebediyor.

Karar

1 — Müddei aleyh, aleyhinde ikame edilen davanın 3000 frank kadar mesmu ve muteber olacağını dermeyan ederken zımnen ve dolayısile çocuğun katlinden mütevellit mes'uliyeti de kabul etmiş oluyor.

Bidayet mahkemesi tarafından tesbit edilip Federal mahkemesi tarafından bizzarure olduğu gibi kabul edilen vekayiden müddeialeyhin hatası ve hatta fahiş hatası sarahaten meydana çıkıyor. Müddeialeyh kilise civarında muallak lâvhada yazılı (Yavaş ve Dikkat) emrine rağmen saatte 18 kilo metreden fazla seyretmiş ve binaenaleyh kantonlar arasında münakit olup otomobil ve bisikletlerin süratlerini tayin eden ve süratin şehir ve köyleri geçerken rahvan bir atın süratini tecavüz etmeyeceğine (saatte 18 kilo metro) dair olan konturatoya muhalif hareket eyleyerek gayri kabili itizar bir tedbirsizlik ika etmiştir. Daha umumî bir tarzda denilebilir ki müddeialeyh diğerinin tamamiyeti cismaniyesini tehlikeye ilka etmemek hususundaki kaideyi ihlâl etmiştir.

İlliyet rabıtasına gelince: İlliyet bilâ şüphe mevcuttur. Çünkü müddeialeyh eğer nizamî olan sürate riayet etseydi sokaktan geçen çocuğu görmesi üzerine arabasını derhal tevkif edebilirdi. Küçük (Arrigoni) müddeialeyhin firenleri sıkıştırdığı yerden 9,45 metre ileriye atılmış ve firenler de derhal tevkife müsait olacak derecede mükemmel bir halde bulunuyordu.

2 — Daha nazik olan mesele şudur: Hadisede maktule kabili atfolan ve borçlar kanununun 44 üncü maddesinin birinci fıkrasına nazaran hâkimi tazminattan tenzile salâhiyet veren müşterek hata var mıdır? ve ne derecededir? Hata; muhitinin temyiz kudretini haiz bulunduğunu farzettirir. [Von Tom, Obligationenrecht S. 343] Halbu ki yaşlarının küçüklüğü hasebile makul surette hareket etmek kabiliyetinden mahrum olan çocularda bu temyiz kudreti yoktur. (K. M. Madde: 15) mürekkep bir hadisede (Concret) gayri makuliyeti ifade ve aktin mazeretini teşkil eden bu hassanın yokluğu yalnız failin temyiz hassai akliyesine nazaran değil belki makul bildiği şeye tevfiki hareket etmek kudretine göre tayin ve takdir edilmelidir, Bunu yol tehlikelerine tatbik edersek makul olarak hareket etmek hassası, bu tehlikeleri bilhassa otomobillerin seyrettiği bir yoldan geçmek tehlikesini tefrik etmeği değil, fakat belki tehlikeli bir ande harekâtını ona tevfik kudretini haiz olmağı icap ettirir, Neticesine varırız ki bu da itiyada mütevekkıftır ve itiyat ta an-

cak yavaş yavaş tekevvün eder. Küçük (Arrigoni) tarafinin müttefik ifadelerine nazaran uyanık bir çocuk olsa bile, sokak tehlikeleri karşısında dokuz yaşında bir çocuğun onların icabettirdiği tedabiri ihtiyatiyeyi ittihaz ederek tahaffuz itiyadını iktisap edemiyeceğini hayattaki tecrübeler gösteriyor.

Filhakika hâkim (B. K.) 43 maddesi birinci fıkrasının kendisine verdiği salâhiyeti istimal ederek ahval ve şeraite göre tazminatın tarz ve şümulünü tayin ve adalet icabettiriyorsa ve çocuk zararın ihtas veya tezyidine yardım ettiği takdirde kıyas tarikile 54 üncü maddeyi tatbik ederek temyizden mahrum maktulün müşterek fiil ve hareket ve hatasını ve bilhassa tazminat maktul üzerinde murakabe mükellefiyetini haiz olan eşhas tarafından talebediliyorsa onların daha fazla bir dikkat sarfettikleri takdirde hadiseyi bertaraf edebilip edemiyeceklerini nazarı dikkate alınabilir.

Hadisede, küçük (Arrigoni) evvelce serbest olup olmadığını tetkik etmeksizin her gün müteaddit otomobillerin seyrü sefer ettigi bir yoldan geçerek zararın hudusuna yardım etmekle beraber Kantonlu mahkemenin yanlışlıkla Borçlar kanununun 44 üncü maddesinin birici fıkrasını tatbik ederek zararı manevi ve medarı maişetten mahrumiyet tazminatı üzerinde icra ettiği tenzilâttan daha fazla bir tenzilât ifası muhik olamaz. Filhakika müddei aleyhin hatası ağır olduğu halde, maktulün hareketinde hata görülse bile bu hata küçük Arrigoninin yavaşça ilerleyen otomobil motorunun ne gürültüsünü ve ne de verilen işaretleri işitmemesi hasebile kısmen izah olunabilirdi.

3 — Müddei (a) cenaze masrafı ve maktulün valdesinin tedavi masrafı olarak (B. K. madde: 45 - 1) 1500. (b) medarı maişetten mahrumiyet (madde: 45 fıkra 3) ve zararı manevi olarak 13,500 frank talep ediyor.

a) Kanun bir kimsenin ölmesi halinde eşhası salisenin o kimsenin yaşamasından temin edeceği menfaatların tamamen muadilini teşkil eden bir tazminattan bahsetmeyor. Tazminatı icap ettiren zararın unsurları 41 inci madde müstesna olmak üzere bu bahsı tayin eden (B. K. 45, 47) maddelerde tahdiden beyan edilmektedir. Binaenaleyh küçük Arrigoni ailesinin hadisenin ve çocuklarının ölümünün kendilerinde tevlit ettiği buhranı asabiyi tedavi ettirmek için sarfına mecbur oldukları masarif hesaba dahil olmaz. (B. K. 45) in bahsettiği masarif yalnız ölüm ile filhal ve doğrudan doğruya alakadar olan masariftir. Bununla beraber müddeialeyh kendisinden talep edilen (1500) frank için muarazada bulunmadığı cihetle onu tenzile sebep yoktor.

b) Dosyadaki evrak ahval ve şeraitin heyeti mecmuasına nazaran Kantonlu mahkeme tarafından tayin edilen miktardan başka olarak Federal mahkemesi tarafından bir miktar tayin edilmesine müsait değildir. (Mümasil hadisat: Blum korstener - Galli. Savi - Ramo kararları)

İ. Hakkı

646

İhtiyatî hacizle alacak borçluya karşı muacceliyet kespeder.

İhtiyatî haciz kararı

Madde 255 İhtiyatî hacze mahkeme tarafından karar verilir, alacaklı alacağı ve haciz sebepleri hakkında mahkemeye kanaat getirecek deliller göstermeğe mecburdur.

İhtiyatî hacizden doğan zarar ve haczeden alacaklının mes'uliyeti

Madde 256 Alacaklı haksız hacizden doğan zararlardan mes'uldür. Alacaklı teminat göstermeğe mecbur tutulabilir.

Tazminat davası, ihtiyatî haczi koyan mahkemede açılır.

Haciz kararının muhteviyatı

Madde 257 Mahkeme icra için kararı icra dairesine gönderir, kararnamede:

1 - Alacaklının, icabında mümessilinin ve borçlunun isim ve ikametgâhı,

2 - Haczin ne miktar alacak için konulduğu,

3 - Haczin konulmasının sebebi,

4 - Haczolunacak şeyler,

5 - Alacaklının zararın tazminile mükellef olduğu ve gösterilecek teminatın nelerden ibaret bulunduğu yazılır.

İhtiyatî haczin icrası

Madde 258 İhtiyatî haciz kararları 70 den 88 inci maddeye kadar olan haciz hükümlerine göre icra olunur.

İhtiyatî haciz zabıt varakası

Madde 259 Haczi icra eden memur bir zabıt varakası tanzim eder, ve bunda haczolunan şeyler ve kıymetleri gösterilir ve derhal icra dairesine verilir.

İcra dairesi, ihtiyatî haciz kararnamesi-

nin bir suretini üç gün içinde alacaklı ve borçluya tebliğ eder.

Borçlu tarafından gösterilecek teminat

Madde **260** Haczolunan mallar, istenildiği zaman para veya ayın olarak verilmek ve bu hususu temin için malların kıymetleri depo edilmek yahut icra dairesinin bulunduğu mahalde ikametgâh sahibi bir şahıs müteselsil kefil gösterilmek şartile borçluya bırakılır.

İhtiyatî haczi tamamlayan merasim

Madde **261** Dava açılmadan veya icra takibine başlanmadan evvel ihtiyatî haciz yaptırmış olan alacaklı ihtiyatî haciz kararının kendisine tebliğinden on gün içinde takip talebinde bulunmağa mecburdur.

Borçlu itiraz ederse alacaklı itiraz ihbarnamesinin tebliğinden on gün içinde itirazın ref'i veya alacağın tahsili için dava açar. İtirazın ref'i davası mahkemece reddedilirse alacaklı kararın tebliğinden on gün içinde esas hakkında dava açmağa mecburdur.

İhtiyatî haciz, alacağın tahsili davası esnasında konulmuş olursa verilecek hükmün tebliğinden on gün içinde alacaklı takip talebinde bulunmağa mecburdur.

Alacaklı bu müddetleri geçirir veya davasından, yahut takip talebinden vazgeçerse veyahut davası veya takip talebi, kanunî müddetlerin geçmesile düşerse veyahut davasında haksız çıkarsa ihtiyatî haciz hükümsüz kalır.

İhtiyatî haciz sebebine itiraz ve müddeti

Madde **262** İhtiyatî haciz kararı temyiz edilemez.

Ancak ihtiyatî haczin istinat ettiği sebe-

bi kabul etmeyen borçlu haciz zabıt varakasının tebliği tarihinden beş gün içinde mahkemeye müracaat eder; dava seri muhakeme usulüne tabidir, ve dava esnasında 261 inci maddedeki müddetler cereyan etmez.

İhtiyatî hacizden sonra takip

Madde 263 İhtiyatî hacze itiraz edilmemiş veya itiraz reddolunmuş ise takip borçlunun sıfatına göre icraî haciz veya iflâs yolile devam eder.

İhtiyaten haczettirenin icraî haczlere iştiraki

Madde 264 İhtiyaten haczedilen mallar icraî hacze inkilâp etmezden evvel bir diğer alacaklı tarafından haczedilirse ihtiyatî haciz sahibi bu hacze kendiliğinden ve muvakkaten iştirak eder.

İhtiyatî haciz masrafları satış tutarından alınır.

İhtiyatî haciz diğer rüçhan haklarını vermez.

DOKUZUNCU BAP

Adî kiralar ve çiftlik kiraları hakkında hususî hükümler

Adî kira ve çiftlik kiraları için ödeme emri ve itiraz müddeti

Madde 265 Takip, adî kiralara ve çiftlik kiralarına mütedair olup ta alacaklı da talep ederse ödeme emri borçlar kanununun 260 ve 288 inci maddelerinde yazılan ihtarı ve kanunî müddet geçtikten sonra sulh mahkemesinden borçlunun kiralanan şeyden çıkarılması istenebileceği tebliğini ihtiva eder.

Borçlar kanununun 260 ıncı maddesinin kiralayana altı günlük mühletin hitamında akti feshe müsaade ettiği hallerde, itiraz müddeti üç gündür.

Hapis hakkı için defter yapılması

Madde **266** Kiralayan evvelce yapılması lâzım gelen icraî takibi yapmadan haiz olduğu hapis hakkının muvakkaten muhafazası için icra dairesinin yardımını isteyebilir. (B. K. 267, 269, 281)

Teahhurunda tehlike varsa zabıtanın yahut nahiye müdürünün de yardımını isteyebilir.

İcra dairesi üzerlerinde hapis hakkı bulunan eşyanın bir defterini yapar ve rehinleri paraya çevirme yolile takip talebinde bulunması için kiralayana bir müddet verir ve tebliğ eder.

Kaçırılan eşyayı takip hakkı

Madde **267** Gizlice veya cebirle götürülmüş eşya nakillerinden on gün içinde zabıta kuvvetile geri alınabilir. Hüsnüniyet sahibi üçüncü şahısların hakları mahfuzdur,

İhtilâf halinde mahkeme seri muhakeme usulile meseleyi halleder ve karara bağlar.

ONUNCU BAP

İptal davası

İptal davası ve davacılar

Madde **268** İptal davasından maksat 269 dan 271 inciye kadar olan maddelerde yazılı tasarrufların butlanına hükmettirmektir:

1 - Elinde muvakkat yahut kat'î borç ödemeden aciz vesikası bulunan her alacaklı.

2 - İflâs idaresi yahut 242 inci maddede ve 252 inci maddenin üçüncü fıkrasında yazılı hallerde alacaklıların kendileri dava açabilirler.

İvazsız tasarrufların butlanı

Madde **269** Mutat hediyeler müstesna olmak üzere hacizden veya iflâsın açılmasın-

650

dan evvelki altı ay içinde yapılan bütün hediyeler ve ivazsız tasarruflar batıldır.

Aşağıdaki tasarruflar bağışlama gibidir:

1 - Kendi verdiğinin kıymetine nazaran borçlunun ivaz olarak pek aşağı bir fiat kabul ettiği akitler.

2 - Borçlunun kendisine yahut üçüncü bir şahıs menfaatine kaydı hayat şartile irat ve yahut bir intifa hakkı tesis ettiği akitler.

Acizden dolayı butlan

Madde **270** Aşağıdaki tasarruflar borcunu ödeyemeyen bir borçlu tarafından hacizden veya iflâsın açılmasından evvelki altı ay içinde yapılmışsa gene batıldır.

1 - Borçlunun teminat göstermeği evvelce taahhüt etmiş olduğu haller müstesna olmak üzere borçlu tarafından mevcut bir borcu temin için yapılan rehinler.

2 - Para veya mutat ödeme vasıtalarından gayri bir suretle yapılan ödemeler:

3 - Vadesi gelmemiş borç için yapılan ödemeler.

Bu suretle vukua gelen tasarruflardan istifade eden kimse borçlunun hal ve vaziyetini bilmediğini isbat eylerse iptal davası dinlenmez.

Hıyle sebebile butlan

Madde **271** Borçlular tarafından alacaklıları izrar yahut alacaklıların bazılarile uyuşarak diğerlerinin zararına yapılan bütün muameleler tarihleri ne olursa olsun batıldır.

Delillerin serbestçe takdiri

Madde **272** Mahkeme 269 dan 271 inciye kadar olan maddelerdeki hususlardan

doğan ihtilâfları hal icabına göre serbestçe takdir eder ve hükmünü verir.

İptal davasında müddeaaleyh

Madde 273 İptal davası borçlu ile hukukî muamelede bulunan veya borçlu tarafından kendilerine ödeme yapılan kimseler ile bunların veresesi ve sui niyet sahibi üçüncü şahıslar aleyhine açılır.

İptal davası hüsnü niyet sahibi üçüncü şahısların haklarını ihlâl etmez.

İadenin şumulü

Madde 274 Batıl bir tasarruftan istifade eden kimse elde ett'ğini geri vermeğe mecburdur.

O kimsenin karşılık olarak verdiği şey borçlunun aynen elinde bulunur yahut bedelen servetini arttırmış olursa o şey veya bedel o kimseye geri verilir. Borçlunun mevcudu arasında ayın veya para olarak bulunmayan karşılık miktarı düşmüş olmayıp iptal olunan tasarruftan istifade edenin borçlu zimmetinde alacağı olarak kalır.

Batıl bir tasarruf neticesinde kendisine ödenilen şeyi geri veren alacaklı eski haklarını muhafaza eder.

Bağışlanan hüsnü niyet sahibi ise dava zamanında elinde bulunan miktarı geri vermeğe mecburdur.

İptal davasının müruru zamanı

Madde 275 İptal davası hakkı batıl tasarrufun vukuu tarihinden beş sene geçmekle düşer.

ON BİRİNCİ BAP

Konkordato

Konkordato talebi

Madde 276 Konkordato hükümlerinden istifade etmek arzusunda bulunan borçlu iti-

652

raz merciine bir konkordato projesi verir ve bu projeye mufassal bir bilanço ve defter tutmağa mecbur kimselerden ise defterlerin vaziyetini gösterir bir cetvel rapteder.

Konkordato talebinin nazarı dikkate alınması şartları

Madde 277 İtiraz mercii borçluyu dinledikten sonra onun vaziyetini ve hesaplarının halini ve işlerdeki doğruluğunu ve taahhütlerinin ifasına mani olan sebepleri hesaba katarak konkordato talebinin nazarı itibara alınması hakkında karar verir.

Mühlet

Madde 278 Talep nazarı itibara alınırsa itiraz mercii borçluya iki aylık bir mühlet verir ve aynı zamanda bir komiser tayin eder.

İcra memuru da komiser tayin olunabilir.

Komiser borçlunun tasarruflarına nezaret eder ve 281 ve müteakip maddelerle verilen vazifeleri yapar.

10, 13 ve 18 inci maddeler hükümleri komiserler hakkında caridir. Komiserin teklifi üzerine mühlet nihayet iki ay uzatılabilir.

Mühletin ilânı

Madde 279 Mühlet ilân olunur ve icra dairesile tapu sicil memurluğuna bildirilir.

Mühletin neticeleri

Madde 280 Mühletin devamı müddetince borçlu aleyhine hiç bir takip yapılmaz ve bir takip muamelesile kesilebilen müruru zaman ve hakkı düşüren müddetler cereyan etmez.

Borçlunun tasarruf salâhiyetinin uzatılması

Madde 281 Borçlu komiserin nezareti altında işlerine devam edebilir. Ancak mühletin ilânından itibaren borçlu bir gayri menkul satmak ve ipotek veya rehneylemek, kefil olmak ve ivazsız tasarruflarda bulunmaktan

653

memnudur. Aksi takdirde yapılan akitler hükümsüzdür.

Borçlu bu hükme, yahut komiserin ihtarlarına mugayir harekette bulunursa itiraz mercii komiserin raporu üzerine ve borçluyu dinledikten sonra mühleti kaldırır.

290 ve 291 inci maddelerin tatbiki kabildir.

Defter yapılması

Madde **282** Komiser, tayinini müteakip borçlunun mallarının bir defterini yapar ve kıymetlerini takdir eder.

Alacakların bildirilmesi

Madde **283** Alacaklılar komiser tarafından yirmi gün içinde alacaklarını bildirmeğe ilânla davet olunur.

İlânda hilâfına hareket edenlerin konkordato müzakeresinden hariç bırakılacakları ihtarı da yazılır.

Aynı zamanda komiser konkordato teklifini müzakere etmek için alacaklıları toplanmağa davet ve toplanmağa tekaddüm eden on gün içinde vesikaları tetkik edebileceklerini kendilerine haber verir. Toplanma ilândan ancak bir ay sonra yapılabilir.

Alacaklar hakkında borçlunun beyana daveti

Madde **284** Komiser borçluyu iddia olunan alacaklar hakkında beyanatta bulunmağa davet eder.

Alacaklıların toplanması

Madde **285** Komiser alacaklılar toplanmasına reislik eder ve borçlunun vaziyeti hakkında bir rapor verir.

Borçlu lâzım gelen malûmatı vermek üzere toplanmada hazır bulunmağa mecburdur.

Konkordato derhal imza olunur.

İmzayı müteakip on gün içinde vukua gelen iltihaklar kabul olunabilir.

Müşterek borçlulara karşı haklar

Madde 286 Konkordatoya muvafakat etmeyen alacaklı müşterek borçlulara ve borçlunun kefillerine ve borcu tekeffül edenlere karşı bütün haklarını muhafaza eder.

Konkordatoya muvafakat etmiş olan alacaklı dahi kendi haklarını yukarıdaki kimselere ödeme mukabilinde temlik teklif etmek ve onlara toplanmanın günü ile yerini en aşağı on gün evvel haber vermek şartile bu hükünmden istifade eder.

Alacaklı müracaat hakkına halel gelmeksizin yokardaki kimselere konkordato müzakerelerine iştirak etmek salâhiyetini verebilir ve onların kararını kabul taahhüdünde bulunabilir.

Konkordatonun mahkemede tetkiki

Madde 287 Toplanmağı takip eden on gün bittikten sonra komiser konkordatoya müteallik bütün evrakı, konkordatonun kabul edilip edilmediğine ve tasdikine mahal olup olmadığına dair esbabı mucibeli mütalâanamesile beraber mahkemeye verir.

Mahkeme kısa bir zamanda kararını verir.

Karar vermek için tayin olunan celse ilânla bildirilir. İtiraz edenlere haklarını müdafaa için celsede bulunmaları tebliğ olunur.

Konkordatonun kabulü için lâzım gelen ekseriyet

Madde 288 Konkordato mecmu alacağın üçte ikisine malik ve aynı zamanda bütün alacaklıların üçte ikisine baliğ olan bir ekseriyet tarafından imza edilmek şartile kabul olunur.

655

İmtiyazlı alacaklılarla borçlunun karısı ne alacak ve ne de alacaklı ekseriyetini teşkilde hesaba katılmazlar; rehinle temin edilmiş alacaklar komiser tarafından takdir edilen kıymet neticesinde teminatsız kaldıkları kısım için hesaba katılırlar. Nizalı veya talikî bir şarta bağlı veyahut muayyen olmayan bir vadeye tabi alacakların hesaba katılıp katılmamasına ve ne nisbette katılacağına itiraz mercii karar verir. Bu iddialar hakkında sonradan verilecek hükümler mahfuzdur.

Konkordatonun tasdiki

Madde **289** Konkordatonun tasdiki aşağıdaki şartlara bağlıdır:

1 - Borçlu alacaklılarının zararına olarak doğruluk haricinde yahut pek büyük hiffetle hiç bir muamele yapmamış ise,

2 - Teklif olunan para borçlunun serveti ile mütenasip ise (mahkeme miras yolile borçluya düşebilecek malları da nazarı itibara alabilir)

3 - Konkordatonun icrası ve kendilerini ihbar etmiş imtiyazlı alacaklıların tamamen alacakları temin edilmiş ise; alacaklılar teminat verilmesinden açık bir beyan ile vazgeçebilirler.

Temyize müracaat

Madde **290** Konkordato hakkında verilen hüküm tebliğden on gün içinde temyiz olunabilir.

İlân

Madde **291** Hüküm icra edilecek hale gelir gelmez ilân ve icra dairesile tapu sicil memurluğuna tebliğ olunur.

İlândan itibaren mühtetin hükümleri biter.

656

Konkordatonun reddinden sonra iflâs

Madde **292** Konkordato tasdik olunmaz yahut mühlet iptal edilirse alacaklılardan birinin on gün içinde talebile iflâs yolile takibe tabi olan borçlunun derhal iflâsına karar verilir.

İtirazlı alacaklar hakkında dava

Madde **293** Mahkeme konkordatonun tasdiki kararında alacaları itiraza uğramış olan alacaklılara, mürurunda hakları düşmek üzere dava etmek için bir mühlet tayin eder.

Konkordatonun hükümleri

Madde **294** Tasdik edilen konkordato, rehinli alacaklıların rehnin kıymetine tekabül eden miktar alacakları mütesna solmak üzere bütün alacaklar için mecburidir.

Konkordatonun neticelenmeyen takipler üzerine tesiri

Madde **295** Konkordatonun tasdiki, konkordato mühletinden evvel vazolunup ta henüz paraya çevrilmemiş olan hacizleri hükümden düşürür.

Nizalı alacaklılara ait paylar

Madde **296** İtiraz mercii emrederse nizalı alacaklılar hakkında ayrılan paylar hüküm kat'ileşinceye kadar borçlu tarafından sağlam bir bankaya yatırılır. 11 inci madde hükmünün tatbiki kabildir.

Konkordato haricinde yapılan vaitler

Madde **297** Borçlu tarafından konkordato şartlarından fazla olarak alacalılardan birine yapılan her vait hükme hacet kalmaksızın batıldır.

Konkordatonun alacaklılardan birinin müracaatile onun hakkında feshi

Madde **298** Kendisine karşı konkordato şartları ifa edilmeyen her alacaklı konkordato mucibince iktisap etmiş olduğu yeni hakları muhafaza etmekle beraber konkordatoyu tasdik eden mahkemeye müracaatla kendisi hakkında konkordatoyu feshettirebilir.

657

Kıyas yolile 290 ıncı maddenin tatbiki kabildir.

Konkordatonun tamamen feshi

Madde **299** Her alacaklı sui niyetle muallel bulunan bir konkordatonun feshini isteyebilir.

290, 291 ve 292 inci maddelerin kıyas yolile tatbiki kabildir.

İflâstan sonra konkordato

Madde **300** İflâsına hükmedilmiş olan bir borçlu konkordato teklif ederse iflâs idaresi mütalâasile beraber en erken ikinci toplanmalarında müzakere edilmek üzere alacaklılara verir.

285 ten 290 ıncı ve 293 ten 299 uncuya kadar olan maddelerin kıyas yolile tatbiki kabildir. Komisere ait vazifeler iflâs idaresi tarafından yapılır.

Konkordato üzerine verilen karar iflâs idaresine tebliğ olunursa, konkordatonun tasdiki halinde idare iflâsa hükmeden mahkemeden iflâsın kaldırılmasını ister.

ON İKİNCİ BAP

TAKSİRATLI ve HİLELİ İFLÂS

I. Taksiratlı iflâs

Taksiratlı iflâs halleri

Madde **301** Aşağıdaki hallerden biri kendisinde bulunan müflis taksiratlı sayılır. Ve Türk ceza kanununun 507 inci maddesine göre cezalandırılır.

1 - Ziyanları için makul sebpler gösteremezse,

2 - Evinin masrafları hatten fazla ise,

658

3 - Kumar yahut mücerret baht oyunlarında ve borsa muamelelerinde külliyetli para sarfetmiş ise,

4 - Vereceğinin mevcudundan çok olduğunu bildiği halde bu vaziyetinden haberleri olmayan kimselerden ehemmiyetli miktarda veresiye mal satın yahut borç para almış ise,

5 - Ticaret kanunu mucibince tutulması mecburî olan defterleri, kanundaki tarif dairesinde tutmamış veya hiç defteri bulunmamış ise,

6 - Mevcudundan çok fazla mebaliğ için senetler imza etmiş ise,

7 - Makul bir mazereti olmaksızın iflâs mahkemesine çağırıldığı halde gelmemiş ise,

8 - İşlerini terkederek kaçmış ise,

9 - Evvelki bir konkordato şartlarını ifa etmeden yeniden iflâsına hükmolunmuş ise.

II. Hıyleli iflâs

Hıylelli iflâs halleri

Madde 302 İflâsından evvel veya sonra alacaklılarını zarara sokmak kastile hususile aşağıdaki suretlerle hıyleli muamelelerde bulunan kimse hıyleli müflis sayılır ve Türk ceza kanununun 506 ıncı maddesine göre cezalandırılır.

1 - Alacaklıların müşterek rehni makamında olan mallarını tamamen veya kısmen kaçırır, gizler veya tahrip ederse,

2 - Alacaklıların zararına olarak hakikat hilâfında makbuzlar verir veya yazile borç ikrar ederse,

659

3 - Muvazaalı satışlar, muameleler yahut bağışlamalar yaparsa,

4 - Evlenme mukavelesinde hakikaten getirilmemiş bir çeyizi getirilmiş gibi tanır ve karı da bu mukaveleyi kocasının alacaklılarına kerşı istimale kalkışırsa,

5 - Hakikat hilâfında borç ikrar etmek yahut muvazaalı muameleler ve mukaveleler yapmak suretile alacaklılarını zarara sokarsa,

6 - Borcu mevcudundan ziyade olduğunu bildiği halde ehemmiyetli kıymeti haiz ticarî mallarını yahut fabrikasının mahsullerini hem satış gününün piyasasından hem de mal olduğu veya satın alındığı kıymetten pek aşağı bir fiatla satmak suretile mevcudunu israf ederse,

7 - Konkordato mukavelesi haricinde bir alacaklıya hususî menfaatlar temin ederse.

Birinci numarada yazılı malların kıymeti iki yüz liradan aşağı ise 322 inci maddede yazılı kimseler hakkındaki ceza verilir.

Bu numaradaki suçları yapanar müflisin evi halkından kimseler ise müflis gibi cezalandırılırlar.

ON ÜÇÜNCÜ BAP

İtibarın yerine gelmesi

İtibarın yerine gelmesi
A) Hıyleli müflis

Madde 303 Hıyleli iflâsla mahkûm olan müflis itibarının yerine gelmesini ceza muhakemeleri usulü kanununun memnu hakların iadesine dair faslındaki hükümlere göre elde edebilir. Ancak mezkûr fasılda yazılı şartların ifasından başka istidasına, iflâsa kay-

dedilmiş bütün alacaklıların alacakları tamamen ödendiğine dair makbuzlarını ve sair vesikalarını raptetmesi lâzımdır.

B) Taksiratlı müflis

Medde 304 Taksiratlı iflâsla mahkûm olan müflis infazı lâzım gelen cezasını çektikten sonra iflâs mahkemesine arzuhal ile müracaat ederek itibarının yerine gelmesini talep edebilir.

İstida, iflâsa kaydedilmiş bütün alacaklıların, alacakları tamamen ödendiğine dair makbuzlar veya sair isbat edici evrak ile tevsik edilir.

İlân

Madde 305 Talebin kabulü üzerine verilen hüküm, resmî gazete ile ilân olunur.

Ölümden sonra itibarın yerine gelmesi

Madde 306 Hıyleli veya taksiratlı müflisin itibarının yerine gelmesine ölümünden sonra da hükmolunabilir.

C) Adî müflis

Madde 307 Adî müflis veya mirasçıları bütün alacaklıların alacaklarını ödedikten sonra keyfiyetin resmî gazete ile ilânını arzuhal ile istemek hakkını haizdirler.

ON DÖRDÜNCÜ BAP

I. Fevkalâde mühlet

1 - Bu babın tatbiki şartları

Madde 308 Fevkalâde hallerde hususile devamlı iktisadî buhralarda İcra Vekilleri Heyeti 309 dan 320 inciye kadar olan maddeler hükümlerinin muayyen bir müddet için bu hallerden müteessir olan mıntaka borçlularına tatbik edilmesine karar verebilir.

661

Fevkalâde mühletin kabulü
1 - borçlunun istidası

Madde **309** 308 inci maddede gösterilen haller sebebile kusuru olmaksızın taahhütlerini ifa edemiyen borçlu mühletin hitamında borçlarını tamamen tediye edebileceğini ahval ümit ettiriyorsa itiraz merciinden nihayet altı ayı geçmemek üzere fevkalâde bir mühlet isteyebilir.

Borçlu istidasına malî vaziyetini gösteren vesikaları. alacaklılarının listesini rapt ve itiraz mercii tarafından talep olunan bütün malûmatı vermeğe ve kendisinden istenebilecek evrakın hepsini göstermeğe mecburdur.

Borçlu iflâs yolile takibe tabi ise istidasına fazla olarak bilançosunu ve defterlerini de rapteder.

2 - İtiraz merciince yapılacak tetkikler

Madde **310** İtiraz mercii lüzum gördüğü tahkikleri de yaptıktan sonra mühlet talebi ilk bakışta asılsız gibi görünmezse bir gön tayin ve o gün için ilân tarikile bütün alacaklıları davet ve icabında ehli hibreye de müracaat eyler.

Alacaklılar tayin olunan günden evvel dosyayı tetkik edebilirler; alacaklıların mühlet talebine karşı tahrirî itirazlarını dermeyan etmek salâhiyetleri de vardır.

İtiraz mercii kısa bir müddette kararını verir; mühlet vermekle beraber borçluyu bir veya müteaddit taksitlerle ödemesine de mecbur edebilir.

3 - Temyize müracaat

Madde **311** Karar hakkında tebliğ tarihinden on gün içinde borçlu ile alacaklılardan her biri tarafından temyize müracaat olunabilir.

lunu nisbetinde şahsen mes'uldür. Bu navlun yükleme yerinin ve zamanının adetine göre hesap olunur.

Madde **1313** Donatan navlunu bunun üzerinde rehin hakkını haiz olan alacaklılardan birisinin veya bir kaçının alâkasını kesmek için kullanıldığı halde rüçhan hakkı olan alacaklılara karşı yalnız bunlara bilerek zarar vermiş olduğu takdirde mes'uldür.

Madde **1314** « 1305 ve 1306 ıncı maddelerde gösterilen hallerde satış parasını alan donatan cebrî icra, satış veya belli olmıyan alacaklılara ilânla tebligat yüzünden rehin hakkını kaybeden alacaklılara karşı, tıpkı navlununu aldığı yolculuktan dolayı alacaklı olanlara karşı olduğu gibi şahsen mes'ul olur. «1312, 1313»

Madde **1315** Donatan yalnız gemi ve navlun ile mes'ul olduğu bir gemi alacaklısının alacağını öğrendikten sonra alacaklının menfaati icabatından olmadığı halde gemiyi yeni bir deniz yolculuğu yapmağa gönderirse (madde 1298) geminin yolculuk başlangıcındaki değeri alacaklılar arasında kanunî sıralarına göre paylaşılsaydı bu alacaklıya düşecek olan para nisbetinde şahsan dahi mes'ul olur.

Paylaşma sırasında alacaklının bütün alacağını elde etmiş olacağı farzolunur.

Alacaklıya karşı rehnedilmiş olan navlunu almış olmak yüzünden donatanın şahsan mes'ul olması mecburiyetine bu hükümlerle halel gelmiş sayılmaz.

Madde **1316** Büyük avarya halinde feda veya bozulma tazminatı gemi alacaklıları için tazminat tahsis edildiği eşya yerine geçer.

Geminin ziyaı veya bozulması ve navlunun mal ziyaı veya bozulması sebebile eksilmesi halinde kanuna muhalif harekâtı ile bu zararlara sebep olan kimse tarafından donatana verilmesi lâzım gelen zarar ve ziyan da aynı hükme tabidir.

Donatan zarar ve ziyanı ve teminatı almış ise aldığı para

663

miktarınca geminin alacaklılarına karşı tıpkı navlunu almış olduğu bir yolculuktan dolayı alacağı olanlara karşı olduğu gibi şahsen mes'ul olur. (1812 - 1313)

Madde **1317** Rehin haklarını takip ederlerken rehinli veya sair her hangi alacaklılar ile karşılaşırlarsa rüchan hakkı gemi alacaklılarınındır.

Madde **1318** Malı navlundan, denizödüncünden, büyük avarya garame payından kurtarma ve yardım masraflarından (1164, 1220, 1266, 1292) dolayı takyit eden rehin hakları içinde yeni duğan rehin hakkı daha evvel doğandan üstündür, Birlikte doğanların sırası birdir. Kaptanın aynı acil hal sebebile yaptığı işlerden doğan alacaklar aynı zamanda doğmuş sayılır.

Büyük avarya, ziya veya haksız bir fiilden doğan hasar hallerinde 1316 ıncı madde hükümleri veya kaptan tarafından bir ziyaın önüne geçmek veya onu eksiltmek kastile 1076 ıncı maddenin 3 üncü fıkrasına göre yapılan satış halinde 1305 inci madde ve hisabına satış yapılmış olan kimse bedelini almış ise 1314 üncü madde hükümleri tatbik olunur.

ONUNCU FASIL

Deniz yolculuğu rizikolarına karşı sigorta

I — Umumi hükümler

Madde **1319** Gemiyi yahut yükü deniz rizikolarına karşı temin etmekte para ile ölçülebilecek bir menfaatı olan kimse bunun üzerine deniz sigortası yaptırabilir.

Madde **1320** Başlıca şunlar sigoata olunabilir:

Gemi

Navlun

Yulcu taşıma ücreti

Mal

Denizödüncü olarak verilen para

Büyük avarya masrafları

Karşılığı gemi, navlun, yolcu taşıma ücreti veya mal olan başka alacaklar.

Malın genderildiği yere varmasile elde edilmesi muhtemel kâr (Umulan kâr);

Kazanılacak komisyon;

Sigortacının üzerine aldığı riziko (Mükerre sigorta)

Bunlardan birini sigorta ettirmekle ötekileri sigortalanmış olamaz.

Madde **1321** Kaptanın ve gemi adamlarının ücretleri sigorta olamaz.

Madde **1322** Bir sigorta akteden kimse gerek kendi menfaat payını (kendi hesabına sigorta) ve gerek başkasının menfaat payını (Başkası hesabına sigorta) sıgortalıyı bildirmek veya bildirmemek suretile sigorta ettirebilir.

Mukavelede sigortanın kendi hesabına mı yoksa başkası hesabına mı (kimin olacak ise onun hesabına) yapıldığı bile yazılmayabilir. Kimin olacak ise onun hesabına kaydile yapılan bir sigortadan başkası hesabına yapıldığı anlaşılınca başkası hesabına yapılan sigorta hükümleri tatbik olunur.

Sigorta mukavelesinden sigortanın başkası hesabına veyahut kimin olacaksa onun hesabına yapıldığı anlaşılmıyor ise sigorta bunu aktedenin şahsî hesabına yapılmış sayılır.

Madde **1323** Başkası hesabına yapılan sigorta, aktin ancak sigortayı akte sigorta ettiren kimse tarafından memur olması veyahut sigortanın aktı sırasında böyle bir vekâlet bulunmadığından o esnada sigortacıya haber vermiş bulunması halinde sigortacıyı ilzam eder.

Haber verilmemesi halinde sigorta ettiren gimsenin sigorta mukavelesinin sonradan kabul etmesi vekâlet yokluğu yerine geçemez.

865

Haber verilmiş ise sigortacının sigorta hakkındaki taahhüdünü sigorta ettiren kimsenin bunu sonradan kabul etmesine bağlı değildir.

Bu hükümlere göre sigorta mukavelesile bağlı olmayan sigortacı mukavelenin batıl olduğunu ileri sürmüş olsa bile sigorta ücretinin hepsini isteyebilir.

Madde **1324** Sigorta gerek vekil ve gerek vekâleti olmaksızın başkası için iş gören kimse yahut sigortalının her hangi bir mümessili tarafından onun namına aktolunmuş ise bu kanuna göre mümessil sigortalı ve sigortada başkası hesabına yapılmış sigorta sayılmaz.

Tereddüt halinde sigorta tayin edilmiş başkası menfaatine yapılmış olsa bile başkası hesabına yapılmış bir sigorta olarak kabul olunur,

Madde **1325** Sigortacı akit istediği takdirde keni tarafından imzalanmış ve sigorta mukavalesine taallûk eden bir senet «poliçe» vermeğe mecburdur.

Madde **1326** Sigortacı tarafından tanzim olunacak bir zararın meydana geleceğine hini akitte esasen imkân görülememiş veyahut tazmin olunacak zarar hini akitte zaten meydana gelmiş olsa bile sigorta mukavelesinin hükmü meteberdir.

Şu kadar ki heriki taraf ta vaziyeti biliyor ise mukavele sigorta mukavelesi olarak batıldır.

Tazmin olunacak bir zarar meydana gelmesinin imkânsızlığını yalnız sogortacı ve tazmin olunanacak zararın zaten meydana gelmiş olduğunu yalnız akit biliyor idise mukavele âkitlerden vaziyeti bilmiyen tarafı bağlamaz. Sigortacı ikinci halde mukavelenin butlanını ileri sürse bile, sigorta ücretinin tamamını iddia edilebilir. Mukavele âkidin mümessili tarafından aktolunmuş olduğu takdirde 1347 idci maddenin 2 inci fıkrasının tatbiki lâzım gelir. Başkası hesabına yapılmış bir sigorta halinde 1348 inci madde, birden çok eşya veya toptan bir çok eşya sigorta edilmiş ise (1351) inci madde tatbik olunur.

Madde 1327 Sigorta olan şeyin tam değeri sigorta değeridir.

Sigorta bedeli sigorta değerini aşamaz.

Sigorta bedelinin sigorta değerini aşan miktarı hakkında hükümsüzdür (aşkın sigorta).

Madde 1328 Bir mal aynı rizikoya karşı birden çok sigortacılara sigortalanmış ve sigorta bedelinin tamamı sigorta değerini aşmış olursa (çifte sigorta) her bir sigortacı mukaveleye göre ödemeğe borçlu olduğu miktarı ödemek ve fakat sigortalı sigorta değerinin hepsini aldıktan sonra sigorta bedelinin tamamını artık tazminat olarak sigortacıdan istememek üzere sigortacılar müteselsilen mes'ul olurlar.

Sigortacılar birbirleri arasındaki münasebette sigortalıya karşı mukaveleye göre ödemeğe borçlu oldukları para nisbetinde mükelleftirler.

Sigartacılardan birine yabancı hukukunu tatbik lazım gelirse hakkında yabancı hnkuku tatbik edilecek olau sigortacının fazla ödediği kısmı diğer sigortacılardan isteyebilmesi için bizzat kendisinin de aynı hukuka göre iade ile mükellef bulunması şarttır.

Sigortalı haksız olarak menfaat elde etmek düşüncesi ile çifte sigorta yaptırmış ise bu düşünce ile yapılan mukavelelerden her biri batıldır.

Sigortacı mukavelenin yapıldığı sırada bu butlanı bilmiyorsa bütün primleri isteyebilir.

Madde 1329 Sigorta yaptıran, çifte sigortayı meydana getiren mukaveleyi diğer sigortadan haberdar olmadığı halde yapmış ise bu kimse - sigortacıların aralarındaki münasebette paylaşmağa mecbur olacakları şekilde - sigorta bedelinin ve onunla mütenasiben de primlerin indirilmesini bu iki sigortacının her birinden isteyebilir. Sigorta bedelinin ve pirimlerin indirilmesi sigortanın başladığı tarihte hüküm ifade eder.

Diğer sigortacı ile akit yapılmadan evvel bir sigortacı hak-

kında tehlike baş göstermiş ise birinci sigortacıya karşı indirme talebi yapıldığı anda hüküm ifade eder.

Sigortacının münasip bir tazminat (ristorno hakkı) istemeğe hakkı vardır.

Ristorno istemek hakkı sigortayı akteden kimsenin fazla sigortayı haber alır almaz bunu istememesi halinde düşer.

Madde **1330** Bir menfaat için aynı rizikoya karşı birden ziyade sigortacılar nezdinde sigorta akteden kimse her bir sigortacıya öteki sigortalardan hemen haber vermeğe mecburdur.

Maede **1331** Sigorta bedeli sigorta değerinden az ise, kısmî hasar halinde, sigortacı sigorta bedelinin sigorta değerine nisbeti ne ise o nisbette mes'ul olur.

Madde **1332** Akitler sigorta bedelini belli bir miktar para olarak takselemeği kararlaştırmışlar ise (takse, takselenmiş poliçe) sigorta değerini tesbit için taraflar arasında bu takse esas olur.

Şu kadar ki takse hakikatte taşkın ise sigortacı onun indirilmesini isteyebilir. Eğer umulan kârlar takselenmiş ise sigortacı taksenin, mukavelenin akti sırasında her türlü ihtimale ve ticarî tahminlere göre kestirilebilen kârı geçmesi halinde bunun indirilmesini isteyebilir. (Şimdilik takselenmiştir) kaydile yapılan bir sigorta poliçesi takse kat'ileştirilmedikçe takselenme poliçe (açık poliçe) sayılır.

Navlun sigorta edildiğinde sigortacı tarafından tazmin edilecek hasar hususunda takseye mahal yoktur; meğer ki bu cihet ayrıca yazılmış ola.

Madde **1333** Bir mukavelede birden ziyade eşya veya toptan bir çok eşya için bir tek sigorta bedeli konmuş fakat bu eşyanın bazıları için ayrı ayrı takseler kararlaştırılmış ise ayrıca takselenmiş eşya, ayrı ayrı sigorta edilmiş sayılır.

Madde **1334** Sigortacı için rizikoların başladığı zamandaki değeri geminin sigorta değeri sayılır.

668

Madde 1335 Donanma masrafları, ücretleri sigorta masrafları gemi ile aynı zamanda veya gayri safî navlunun sigortalanmasile yahut ayrıca sigorta edilebilirler; bunlar ancak açıkça mukavele edilmiş olursa gemi ile birlikte sigortalanmış sayılır.

Madde 1336 Navlun, gayri safî miktarına kadar sigorta edilebilir. Navlun mukavelelerinde kararlaşan navlun miktarı ve muayyen bir navlun kararlaşmamış yahut mallar donatan hesabına yükletilmiş ise mutat navlun, navlun sigortası değeri sayılır. Madde: 1160)

Madde 1337 Navlun sigorta edilirken navlunun tamamı mı, yoksa bir parçası mı sigortalandığı kararlaştırılmamış ise navlunun bütünü sigortalanmış sayılır.

Sigorta edilmesi lâzımgelen navlunun safî navlun mu gayri safî navlun mu olduğu kararlaşmamış ise gayri safî navlun sigortalanmış sayılır.

Sigorta miktarının ne kadarının gidiş navlununa ve ne miktarının gèliş navlununa ait olduğu kararlaşmaksızın bu iki navlun bir tek sigorta bedeli üzerine sigorta edilmiş ise bu meblağın yarısı gidiş yarısı geliş navlununa ayrılır.

Madde 1338 İki tarafça değeri bulmak için başka bir tahmin esası kararlaşmadıkça malların yükleme zamanında ve yükleme yerindeki değerleri ile gemiye yükletilinceye kadar yapılan masraflar ve sigorta masrafları bu malların sigorta değeri sayılır.

Navlun ile yolculuk müddetinde ve varma yerinde yapılan masraflar, bu cihetler ayrıca kararlaşmadıkça, ilâve edilmez.

Malların sigorta değeri takselenmiş olduğu takdirde dahi bu hükümler tatbik olunur.

Madde 1339 Donanma masrafları veya ücrutler gerek ayrıca ve gerek gayri safî navlun sigortasile sigorta olunmuş ise veyahut malların sigortası halinde navlun ile masraflar yolculuk müddetince ve varma yerine kadar sigorta edilmişlerse

669

sigortacı kurtulan navlun, ücret ve masraflar için tazminat vermez.

Madde 1340 Mal sigortasında umulan kâr yahut komisyon malın sigorta değeri takselenmiş olsa bile ancak mukavelede yazılı oldukça sigorta içinde sayılır.

Umulan kâr sigorta içinde bulunur ve sigorta değeri de takselenmiş olmakla beraber takseden ne miktarının umulan kâra ayrılacağı gösterilmemiş olur ise takseden yüzde onu umulan kâra ait sayılır.

Umulan kâr sigorta içinde olupta sigorta değeri takselenmemiş bulunursa sigorta değerinin yüzde onu, sigortalanmış umulan kâr sayılır. (Madde: 1338)

Komisyon sigorta içinde bulunduğunda yüzde on yerine yüzde iki koymak kaydile gene ikinci fıkra hükümleri tatbik olunur.

Madde 1341 Umulan kâr veyahut komisyon ayrıca sigortalanmış ve sigorta değeri takselenmemiş bulunursa tereddüt halinde, sigorta bedeli, aynı zamanda sigorta değerinin taksesi olarak kabul edilir.

Madde 1342 Denizödüncü veren denizödüncü olarak verdiği parayı da primi de sigorta edebilir.

Denizödüncü olarak verilen para sigortalanıp ta hangi eşyanın denizödüncüne karşılık tutulduğu gösterilmemiş bulunur ise ödünç verilen paranın sigortası gemiye, nayluna ve yüke şamil sayılır.

Eğer hakikatte bütün bu şeyler denizödüncüne karşılık tutulmamışlar ise bu hüküm yalnız sigortacı tarafından ileri sürülebilir.

Madde 1343 Sigortacı borçlarını yerine getirmiş ve sigortalının üçüncü kimseye tazmin ettirebileceği bir zararı tazmin eylemiş ise sigortalının o üçüncüye karşı olan haklarına halef olur; şu kadar ki 1316 ıncı ve 1318 inci maddelerin 2 inci fıkra-

larının hükmü değişmez. Sigortalı, isteyen ve masrafını kabul eden sigortacıya, üçüncü şahsa karşı olan haklarına halef olduğunu gösteren tasdikli bir senet verecektir.

Yukarıda yazılı hakları bozacak her türlü fiillerinden sigortalı mes'uldür.

Madde **1344** Deniz rizikoları altındaki bir şeyin karşılık gösterildiği bir alacak sigortalanmış olursa sigortalı hasar olup ta sigortacı borçlarını yerine getirdikten sonra borçluya karşı olan haklarını sigortacının ödediği tazminat tutarınca kendisine devretmeğe mecburdur.

Sigortalı sigortacıdan hakkını istemeden evvel borçlusundan alacağını istemeğe mecbur değildir.

II — Sigorta mukavelesinin akti sırasında yapılacak beyanlar

Madde **1345** Gerek kendi ve gerek başkası hesabına sigorta akteden kimse mukavelenin akti sırasında kendisince bilinen ve ehemmiyetleri dolayısile sigortacının maruz kalacağı rizikoların takdirine veya mukavelenin aktine yahut şartlarına tesir yapacak mahiyette bulunan bütün halleri beyan ile mükellftir.

Mukavele sigorta ettiren kimsenin hesabıya bir mümessil tarafından aktedilmiş ise mümessil dahi bildiği halleri bildirmeğe mecburdur.

Madde **1346** Başkası hesabına sigorta yapıldığından sigortalıca veya aradaki vekilce bilinen hallerin dahi mukavelenin yapıldığı sırada sigortacıya bildirilmesi lâzımdır. Sigortalının veya aradaki vekilin bildirmeğe borçlu oldukları halle, fevkalâde tedbirler alınmaksızın mukavelenin aktinden evvel sigorta akideyne bildirilemiyecek kadar geç öğrenilecek ise bildirmek mecburiyeti aranmaz. Sigorta, sigortalı vekâlet vermeden ve onun malûmatı olmadan yapılmış ve aktin yapıldığı sırada vekâlet olmadığı sigortacıya bildirilmiş ise sigortalının bildiğine bakılmaz.

Madde **1347** 1345, 1346 ıncı madde hükümlerine aykırı olarak beyana değer haller bildirilmemiş ise sigortacı akitten vazgeçebilir.

Sigorta akiti veya 1345 inci maddenin 2 inci fıkrasına yahut 1346 ıncı maddeye göre malûmatı gözetilen bir alâkalı, hali öğrenmekten hile ile kaçınmış ve bu yüzden beyana değer bir hal bildirilmemiş ise hüküm aynıdır.

Bildirilmemiş olan hali sigortacı biliyor idise yahut bildirmemezlik kusurdan ileri gelmemişse mukaveleden vazgeçilemez.

Madde **1348** Beyana değer hal yanlış bildirilmiş olsa dahi sigortacı mukaveleden vazgeçebilir.

Sigortacı yanlışlığı biliyorsa veya yanlış bildirme kusurdan ileri gelmiyorsa mukaveleden vazgeçilemez.

Madde **1349** Sigortalanmış mallardan bir kısmı için sigortacıyı mukaveleden vazgeçmeğe haklı kılan sebepler varsa sigortacı ancak sigortanın yalnız geri kalan kısmı hakkında aynı hükümlerle mukavele aktetmeyecek idise bu kalan kısımdan vazgeçebilir.

Madde **1350** Mukaveleden ancak bir hafta içinde vazgeçilebilir.

Bu müddet bildirme borcunun yerine getirilmediğini sigortacının öğrendiği andan başlar.

Vazgeçme sigortayı, akteden kimseye karşı bir beyan ile yapılır. Sigortacı vazgeçerse gene bütün primi alır; alınmış olan tazminat geri verilir ve alındığı günden faiz işler.

Sigortacı üzerine aldığı kaza çıktıktan sonra mukaveleden vazgeçerse bildirilmemiş olan halin kazanın çıkması ve sigortacının ödeme borcunun şumulü üzerinde bir tesiri yoksa sigortacının tazminat borcu kalır.

Madde **1351** Bildirme borcu yerine getirilmez ve bunda öteki tarafın bir kusuru olmazsa sigortacı mukaveleden vazgeçemez; fakat rizikonun yüksekliği için daha yüksek bir prim

672

vermek lâzım geliyorsa sigortacı daha yüksek pirim isteyebilir. Mukavele yapılırken rizikonun kabul edilmiş olmasının beyana değer halin öteki tarafça bilinmemesi yüzünden sigortacıya bildirilememesinden ileri geldiği anlaşılırsa aynı hüküm tatbik olunur.

Sigortacının daha yüksek pirim istemek hakkı bildirme borcunun yerine getirilmemesinden yahut bildirilmeyen hali öğrendiği andan itibaren bir hafta içinde ileri sürülmez ise düşer.

Madde 1352 Sigortacının hileden dolayı mukaveleyi bozmak hakkı mahfuzdur.

III — Sigortalının sigorta mukavelesinden çıkan borçları

Madde 1353 Hilâfına mukavele yok ise pirimler, mukavele yapılır yapılmaz, ve bir poliçe istenilirse, bu poliçenin teslimi mukabilinde ödenmek lâzımdır.

Sigorta mukavelesini akteden kimse pirimleri ödemeğe borçludur.

Madde 1354 Sigortalanmış bir yolculuk yerine, sigortacının rizikosu başlamadan evvel, bşka bir yola çıkılmış ise sigortacı gemi ve navlun sigortasından doğan her türlü borçtan kurtulur. Başka sigortalara gelince bunlar da sigortacı ancak yolculuğun değiştirilmesi sigortalı tarafından veya onun emrile yahut muvafakatile yapılmamış ise mes'uliyeti yüklenir.

Sigortalanmış yolculuk sigortacı için riziko başladıktan sonra değiştirilmiş ise sigortacı yolculuk değiştirildikten sonra çıkan kazalardan mes'ul değildir.

Şu kadar ki yolculuk sigortalı tarafından veya onun emir yahut muvafakatile değiştirilmemiş veyahut yolun değişmesi mücbir kuvvetten ileri gelmiş ise sigortacı bu kazalardan mes'uldür; meğer ki bu mücbir kuvvet sigortacının üstüne almadığı bir rizikodan doğmuş ola.

Başka bir varma limanına gitmeğe karar verilip te bu ka-

rarın tatbikine geçilince her iki varma limanına aynı yoldan gidilse bile yolculuk değiştirilmiş sayılır bu hüküm gerek birinci fıkradaki hallerde ve gerek ikinci fıkrada yazılı halde tatbik olunur.

Madde **1355** Siogrtalının kendi fili veya kendi emirleri veyahut muvafakatile yolculğun başlaması veya bitmesi haksız olarak geciktirilir, veya sigortalanan yolculuk için durma limanı sayılmayacak bir limana uğramasa veyahut sigortalı başka bir surette rizikoların artmasına veya değişmesine meydan verirse ve hususile bunun için verdiği sözü yerine getirmez ise sigortacı çıkabilecek kazalardan mes'ul olmaz.

Aşağıdaki hallerde bu hüküm tatbik olunmaz:

1 - Rizikonun artması veya değişmesinden sonraki kaza üzerine tesir yapamayacağını kabul etmek lâzım geldiğinde;

2 - Sigortacı riziko başladıktan sonra rizikonuu artma veya değişmesi mücbir kuvvetlerden ileri gelmiş ise. Meğer ki bu mücbir kuvvet sigortacının üstüne almadığı bir rizikodan doğmuş ola.

3 - Kaptan insaniyet düşüncesile yolunu değiştirmeğe mecbur kalmış ise.

Madde **1356** Mukavele yapılırken kaptanın şahsı gösterilmiş ise yalnız bu kadarı geminin kumandasını o kaptanın muhafaza edeceği taahhüdü demek değildir.

Madde **1357** Mal sigortalarında taşıma, kararlaştırılan gemi ile yapılmamış ise sigortacı hiç bir kazadan mes'ul olmaz. Bununla beraber sigortacı icin riziko başladıktan sonra sigortalının emir ve rizası olmadan mal kararlaşan gemi ile değilde başka türlü taşınmış veya kaza bu hal yüzünden olmuş ise sigortacı mukavele hükümlerine göre mes'uldür. Meğer ki kaza, sigortacıya yükletilemeyecek bir rizikodan çıkmış ola.

Madde **1358** Taşıyacak gemi veya gemiler gösterilmeyerek (kendi veya adı kararlaşmamış gemiler) mal sigortalan-

ması halinde, sigortalı malın hangi gemiye yüklenileceğini öğrenir öğrenmez bunu sigortacıya bildirmeğe borçludur.

Bu borcun yerine getirilmemesi halinde sigortacı yüklenmiş malın uğrayabileceği kazaların hiç birisinden ms'ul olamaz;

Madde **1359** Her kaza vukuunda akti yapan veya sigortadan haberi olmak şartile sigortalı kazayı öğrenir öğrenmez sigortacıya bildirmeğe borçludur. Yoksa sigortacı vaktinde haber almış olması halinde indirebileceği miktarı. tazminat tutarından indirebilir.

Madde **1360** Sigorlalı bir kaza çıkınca gerek eşyayı kurtarmak ve gerek daha büyük zarara meydan vermemek için lâzımgelen tedbirleri mümkün olduğu kadar almağa mecburdur. Bununla beraber imkân varsa alınacak tedbirler için evvelden sigortacı ile görüşmelidir.

IV — Rizikoların şumulü

Madde **1361** Aşağıdeki hükümler veya mukavele ile başka türlü bir şekil kararlaştırmamış ise sigortanın devamınca geminin veya yükün karşılaştıkları bütün riz koları sigortacı yüklenir.

Sigortacının yükleneceği rizikolar başlıca şunlardır:

1 - Üçüncü kimselerin kusuru yüzünden dahi olmuş ise su alma, karaya oturma, parçalanma, yanma, batma, patlama, yıldırım, zelzele ve buz avaryasına uğrama..... ve saire gibi tabiî hadiselerle deniz kazası rizikoları;

2 - Muharebeden ve en yüksek makamın emirlerinden çıkan rizikolar;

3 - Sigortalının kusuru olmadan üçüncü şahsın talebi ile konulmuş hacizden çıkan rizikolar;

4 - Hırsızlık ve deniz haydutluğu, yağma ve zorbalık rizikoları;

5 - Yolculuğu bitirmek için sigortalı malı denizödüncüne

karşılık gösterme veya malları aynı maksatla satma yahut kullanma rizikoları (1079 dan 1082 ye kadar olan maddelerle 1373 üncü madde)

6 - Gemi adamlarından birisinin eğriliğinden veya kusurundan çıkan rizikolar; fakat bunlardan sigortalanmış mal için bir zarar çıkmış olması şarttır.

7 - Gemilerin birbirine çatmasından çıkan rizikolar; şu kadar ki sigortalının çatma yüzünden doğrudan doğruya bir zarara uğraması ile üçüncü şahsa verilen zararı tazmin mecburiyetinde kalarak dolayısile zarar görmüş olması birbirinden ayırt edilemez.

Madde **1362** Sigortacı aşağıda sayılı zararları ödemez:

1 - Geminin yahut yükün sigortası halinde; gemi yolculuğuna yaramaz bir halde iken, iyice donatılmadan veya tayfalanmadan ve lüzumlu kâğıtları almadan (1054) yola çıkmış olup ta bu yüzden gelen zarar, gemi çatma hali müstesna olmak üzere gemi adamlarından biri tarafından üçüncü şahıslara karşı verilen ve donatanı mes'uliyet altına sokan zarar (madde 1026, 1027)

2 - Yalnız geminin sigortası halinde geminin alelâde kullanılması yüzünden geminin ve takımlarının uğradığı zarar; eskime, çürüme, kurt yeniği yüzünden geminin ve takımlarının uğradığı zarar;

3 - Navlun veya malın sigortası halinde; malın mahiyeti icabından başlıca içinden bozulmuş olmasından, azalmasından, alelâde akmasından ve bunlara benzer diğer sebeplerden, fena ambalâj yapılmış olmasından, yahut fareler yüzünden çıkan zarar; bununla beraber, sigortacının mes'ul olduğu bir kaza yüzünden yolculuk fevkalâde bir surette gecikirse; sigortacı, bu numarada yazılı zararları gecikmeğe sebep olduğu nispette ödemeğe mecburdur.

4 - Sigortalının kasti yahut ihmali yüzünden çıkan zararlar, bununla beraber sigortacı sigortalının gemiyi yanlış sevketmek yüzünden çıkan zararları ödemekle mükelleftir; meğer ki sigortalıya fena bir hareket isnat ve isbat oluna.

5 - Malların yahut umulan kârın sigortası halinde malları boşaltanın, gönderilenin yahut kargadorun bu sıfatla kast veya ihmalleri yüzünden çıkan zararlar.

Madde 1363 Sigortacının bir zararı tazmin borcu, sigortalının kaptan veya başka birisinden tazminat istemek hakkı olsa bile değişmez, sigortalı, zararın tazminini önce sigortacıdan isteyebilir. Bununla beraber, bu hakkın takibi için sigortacıya yardım etmeğe ve istediklerini emniyet altına koymak için, masrafı sigortacı hesabına olarak, naylunu ödemeyip alıkoymak gemiyi haczettirmek veya halin icap ettirdiği başka tarzda hareket etmek suretile lüzumlu tedbirleri almağa borçludur. (Madde: 1360)

Madde 1364 Bir yolculuk için geminin sigortalanması halinde sigortacı için riziko yükün veya safranın yükletilmesi başladığı andan yahut yükletilecek yük veya safra yok ise geminin kalktığı andan işler. Riziko; varma limanında yükün veya safranın boşaltılması bittiği anda durur.

Boşaltma, sigortalının yolsuz bir hareketinden dolayı gecikmiş ise gecikme olmasaydı boşaltmanın bitmiş olacağı anda riziko durur. Boşaltma bitmeden evvel, yeni bir yolculuk için mal veya safra alınmış ise, mal veya safranın alınmağa başladığı anda riziko durur.

Madde 1365 Malın, umulan kârın veya yükletilen maldan kazanılacak komisyonun sigortalanması halinde riziko, malın gemi veya mavnalara yükletilmek üzere karadan kaldırıldığı andan işler; riziko mal varma limanında yeniden karaya çıkarıldığı anda durur.

Boşaltma, sigortalının yahut malın veya umulan kârın sigortalanması halinde sigortalıdan başka 1362 inci maddenin 5 inci fıkrasında gösterilenlerden birinin yolsuz hareketi yüzünden gecikmiş ise riziko böyle bir gecikme olmasaydı boşaltmanın bitebileceği anda durur. Yükletme ve boşaltma sırasında, mahallin adetlerine göre kullnanılan mavnalardan çıkan rizikolardan sigortacı mes'uldür.

677

Madde **1366** Navlun sigortası halinde riziko:

Geminin ve bu yüzden navlunun karşılaştığı kazalarda, aynı yolculuk için gemi sigortasında rizikoların işleyip duracağı zaman; malın ve bu yüzden navlunun karşılaştığı kazalarda aynı yolculuk için mal sigortasında rizikonun işleyip duracağı zaman

İşler ve durur.

Yolcu ücretlerinin sigortasında riziko, aynı yolculuk için gemi sigartasında rizikoların işleyip duracağı zamanda,

İşler ve durur.

Navlun ve yolcu ücretlerini sigortalayan sigortacı geminin uğradığı kazalardan ancak, navlun ve yolculuk mukaveleleri daha evvel aktedilmiş oldukça, ve donatan malı kendi hesabına yüklettirmiş ise mallar gemiye veya mavunalara yükletilmek üzere karardan kaldırılmış oldukça, mes'uldür.

Madde **1367** Denizödüncü ve avarya paralarının sigortası halinde rizikolar bu paraların avans verilmesile yahut; sigortalı avarya masraflarını vermiş ise bunların kullanılmasile işlemeğe başlar.

Bu rizikolar, denizödüncüne karşılık tutulan malın veya kendisi için avarya masrafı alınan eşyanın sigortalarındaki rizikoların duracağı zaman durur.

Madde **1368** İşlemeğe başlayan rizikolar, sigortacı için, mukavele edilen müddetçe veya sigortalanan yolculuğun devamınca durmadan işler.

Sigortacı barınma ve durma limanlarında bile geçen günlerde ve yolculuk gidip gelme için sigortalanmış ise gidiş yolculugunun varma limanında geçen gönlerinde çıkan rizikolardan da mes'uldür.

Malın boşaltılması lâzım gelir yahut gemi tamir için karaya çekilir ise sigortacı mal ve geminin karada bulundukları sıradaki rizikolarından da mes'uldür.

678

dan sonra yapılmış yahut 186 ıncı maddede beyan olunan hallerde ilk tahkikat esnasında icra kılınmış ise bunu tazammun eden zabıt varakalarının okunmasile de iktifa olunabilir.

Zabıt varakalarının bu suretle okunması ancak mahkeme kararile olur. Bu kararda zabıt varakalarının okutturulmasını icap ettiren sebepler ve ifadesi okutturulan şahsın evvelce yeminle dinlenmiş olup olmadığı beyan olunacaktır. Bu hükümler şahit ve ehli hibrenin yeniden dinlenmesi halinde yeminin lüzumuna dair olan hükümleri değiştirmez.

Şahitlikten çekinme hakkını sonradan kullanan şahidin ifadesi

Madde **245** Duruşmadan önce dinlenip te ilk defa olarak duruşma esnasında şahitlik etmekten çekinmek hakkını kullanan şahidin yazılı ifadesi dahi okunmaz.

Şahit ve ehli hibreye evvelce mazbut ifadelerinin okunabileceği haller

Madde **246** Şahitlerden veya ehli hibreden biri bir vakıayı hatırlayamadığını beyan ederse evvelki şehadetini muhtevi olan zabıt varakasının o vakıaya müteallik olan kısmı okunarak meseleyi hatırlamasına yardım edilir.

Şahidin son şehadetile evvelki ifadesi arasında tenakuz bulunup ta duruşmayı kesmeksizin başka suretle telif veya izalesi mümkün olmazsa mazbut ifadesi okunabilir.

Maznunun evvelce mazbut ifadesinin okunabileceği haller

Madde **247** Maznunun hâkim tarafından tanzim kılınan zabıt varakasındaki ifadesi ikrarına delil olmak üzere okunabilir.

Maznunun evvelki ve sonraki ifadeleri arasında tenakuz bulunup ta duruşmayı kesmeksizin başka suretle telif veya izalesi mümkün olmazsa mazbut ifadesi okunabilir.

İfadelerin okunduğunun zapta yazılması

Madde **248** 246 ve 247 inci maddelerde beyan olunan hallerde okunma keyfiyeti ve

bunu icabettiren sebepler Cümhuriyet müddei umumisinin veya maznunun talebi üzerine zabıtnameye yazılır.

Raporların ve diğer evrakın okunması

Madde **249** Maznunun tavru hareketine dair şehadetnameler müstesna olmak üzere başka bir şehadetname veya mütalâayı muhtevi olarak resmî dairelerde yazılı evrak ile muayeneyi havi tabip veya ehli hibre raporları okunabilir.

Bu raporlar üzerine istizaha lüzum görülürse imza edenlerin yazılı veya şifahî olarak fennî mütalâaları alınır. Şu kadar ki keşif ve muayeneye dair olan mütalâalar bir heyet tarafından verilmişse mahkeme dnruşma esnasında heyetin mütalâasını beyan etmek vazifesini azasından birine vermeği o heyete teklif edebilir.

Dinlenme ve okunmadan sonra maznuna ne diyeceğinin sorulması

Madde **250** Şahidin, ehli hibrenin veya şerikinin dinlenmesinden ve her hangi bir varakanın okunmasından sonra bunlara karşı bir diyeceği olup olmadığı maznuna sorulur.

Müddei umuminin ve maznunun iddiaları ve sözleri

Madde **251** Delillerin ikame ve münakaşası bittikten sonra mütalâalarını ve iddialarını beyan etmek üzere söz Cümhuriyet müddei umumisine ve ondan sonra hemen maznuna verilir.

Cümhuriyet müddei umumisi maznuna cevap vermek hakkını haizdir, en son söz maznunundur.

Maznun namına bir müdafi tarafından müdafaada bulunulsa dahi müdafaalarına ilâve edecek başka bir şey olup olmadığı maznuna sorulur.

680

Tercüman bulundurulacak haller

Madde 252 Maznun Türkçe bilmiyorsa bir tercüman vasıtasile hiç olmazsa Cümhuriyet müddei umumisinin ve müdafiin son iddia ve müdafaalarının neticeleri kendisine anlatılır.

Sağır veya dilsiz olan maznuna bunlar yazile bildirilmeyecek olursa 58 inci madde mucibince muamele olunur.

Duruşmanın bitmesi ve hüküm

Madde 253 Duruşma hükmün tefhimile biter. Hüküm, maznunun beraetine veya mahkûmiyetine veya duruşmanın tatiline yahut davanın düşmesine mütedair olur.

Takibi şikâyete bağlı olan suçlarda şikâyet olunmamış veya olup ta vaktinde geri alınmış yahut hukuku amme davasının açılması mezuniyet veya karar alınmasına bağlı olan suçlarda mezuniyet veya karar alınmamış olursa mahkeme duruşmanın tatiline veya davanın düşmesine karar verir.

Delillerin takdir salâhiyeti

Madde 254 Mahkeme irat ve ikame edilen delilleri duruşmadan ve tahkikattan edineceği kanaate göre takdir eder.

Adî hukuk meselelerinde ceza mahkemelerinin salâhiyeti

Madde 255 Bir vakıanın suç olup olmaması, adî hukuka müteallik bir meselenin halline bağlı ise ceza mahkemesi bu meseleye dahi ceza işlerindeki usul ve deliller için mer'i kaidelere göre karar verir.

Bununla beraber mahkeme, muhakemeyi talik ve hukuk davası açılması için alâkadarlara bir mehil verebilir.

Hukuk mahkemesinden bu bapta bir hüküm çıkmasını da bekleyebilir.

687

Hüküm ve kararlarda lâzım olan rey miktarı

Madde 256 Mahkemece hüküm ve kararlar ittifak veya ekseriyetle verilir.

Muhalefet sebeplerinin zabıtnamede gösterilmesi mecburidir.

Hükmün mevzuu ve suçu takdirde mahkemenin salâhiyeti

Madde 257 Hükmün mevzuu, duruşmanın neticesine göre iddianamede gösterilen suçtan ibarettir.

Suçu takdirde mahkeme, son tahkikatın açılması hakkındaki karar ve iddia ve müdafaalarla bağlı değildir.

Suçun mahiyet ve vasfının değişmesi

Madde 258 Maznun, suçun hukukî mahiyetinin değişmesinden önce haber verilip te müdafaasını yapabilecek bir halde bulundurulmadıkça son tahkikatın açılmasına dair olan kararda gösterilen kanunî unsurları muhtevi suçun temas ettiği kanun hükmünden başkasile mahkûm edilemez.

Ceza kanununda tayin edilmiş olup cezanın arttırılmasını icap edecek mahiyette bulunan hallerin ilk defa duruşma sırasında serdedilmesi halinde dahi aynı hüküm caridir.

Maznun müdafaasını lâyıkile hazırlayamadığından bahsile kendisini son tahkikatın açılmasına dair olan kararda yazılı kanun maddesinden daha ağır bir madde hükmüne maruz bırakan yahut ikinci fıkrada gösterilen mahiyette yeni dermeyan olunan hallerin mevcudiyetini bildirerek itirazda bulunacak olursa mahkeme, maznunun talebi üzerine duruşmanın başka güne talikına karar verir.

Bundan başka mahkeme vaziyette hasıl olan değişiklikler neticesinde iddia ve müdafaayı lâyikile hazırlamak için muhakemenin talikına lüzum görürse gerek talep üzerine

682

ve gerek kendiliğinden muhakemeyi talik edebilir.

Duruşma sırasında maznunun yeni bir suçunun meydana çıkması

Madde **259** Maznunun, son tahkikatın açılmasına dair olan kararda yazılı suçtan başka bir suç işlemiş olduğu duruşma sırasında meydana çıkarsa Cümhuriyet müddei umumisinin talebi ve maznunun muvafakatile her ikisi birlikte hükmoluumak üzere bu suç duruşulacak olan işle birleştirilebilir.

Yeni suç ağır ceza işlerinden olur veya mahkemenin salâhiyeti haricinde bulunursa bu hüküm tatbik edilmez.

Hükmün esbabı mucibesinde gösterilmesi lâzım gelen noktalar

Madde **260** Maznun mahkûm olursa hükmün esbabı mucibesinde mahkemece suçun kanunî unsurları olmak üzere sabit ve muhakkak addedilen vakıalar gösterilir; eğer delil başka vakıalardan istintaç edilmiş ise bunlar dahi hükümde söylenir.

Duruşma sırasında ceza kanununda mu-ayyen olup cezanın kaldırılmasını veya tahfif veyahut teştidini mucip olacak mahiyetteki hallerin vücudu serdedilmiş ise hükmün esbabı mucibesinde bu hallerin sabit addedilip edilmediği gösterilir.

Bundan başka, mahkûmiyete dair hükmün esbabı mucibesi ceza kanununun tatbik olunan maddesini veya ceza miktarının tayinine hâkimi sevkeden halleri muhtevi olur.

Ceza kanunu umumî surette daha hafif bir cezanın tatbikini esbabı muhaffife vücuduna bağlı kılmış ise bu sebeplerin vücudu kabul veya reddolunduğu takdirde hükmün esbabı mucibesi bunlara müteallik kararları dahi gösterir.

683

Kanun yollarına müracaata salâhiyeti olanlar bu haklarından vazgeçtiklerini beyan ederlerse suçun kanunî unsurlarını gösteren vakıaların ve tatbik edilen kanun maddesinin söylenmesi yeter.

Beraet halinde hükmün esbabı mucibesi maznunun isnat olunan suçu işlediğinin sabit olmamasından mı yoksa sabit ve mutahakkak addedilen suçun kanunda bir mahkûmiyeti istilzam edemediğinden mi beraetine hükmolunduğunu gösterir.

Hükmün ne suretle tefhim olunacağı

Madde **261** Hükmün tefhimi, duruşmanın hitamında ve nihayet duruşmanın bitmesinden bir hafta içinde hüküm fıkrasının okunması ve esbabı mucibesinin bildirilmesi suretile olur.

Hüküm fıkrasının okunması her halde esbabı mucibenin bildirilmesinden evvel olur. Hüküm fıkrası ayakta dinlenir.

Hükmün tefhimi tehir olunmuş ise esbabı mucibesi tefhimden evvel yazılır.

Hükmün tefhimi sırasında maznun hazır bulunur ve hüküm aleyhine kanun yolları varsa kendisine haber verilir.

Vazifesizlik kararı verilmeyen hal

Madde **262** Mahkeme, davanın görülmesi derecesi dun bir mahkemeye ait olduğundan bahsile vazifesizlik kararı vermez.

Vazifesizlik kararı verilmesi lâzım gelen hal ve neticesi

Madde **263** Duruşmalarda maznuna isnat olunan suçun davayı gören mahkemenin vazifesini geçtiği anlaşılırsa mahkeme bir kararla işi vazifeli mahkemeye gönderir.

Bu karar son tahkikatın açılmasına dair

olan bir kararın bütün neticelerini hasıl eder ve aynı şartlara tabi olur.

Bu karar aleyhine ancak 203 üncü maddeye göre itiraz olunabilir.

Eğer karar sulh mahkemesinden sadır olmuş ve evvelce ilk tahkikat yapılmamış ise maznun bu karar kendisine tebliğ olunduğu sırada tayin olunacak müddet içinde bazı delillerin duruşmadan evvel toplanmasını isteyebilir. Davanın gönderildiği mahkeme reisi bu talep hakkında karar verir.

Duruşma zabıtnamesi

Madde **264** Duruşma için zabıtname tutulur ve reis ile zabıt kâtibi tarafından imzalanır.

Reisin manii bulunursa zabıtname azanın en kıdemlisi tarafından imzalanır.

Muhakeme zabıtnamesinin ihtiva edeceği noktalar

Madde **265** Muhakeme zabıtnamesi:

1 - Duruşmanın icra kılındığı yer ve tarihi,

2 - Hâkimlerin, Cümhuriyet müddei umumisinin, zabıt kâtibinin ve varsa tercümanın adını,

3 - İddianamede tavsif edildiği gibi suçun ne olduğunu

4 - Maznunların, müdafilerin, davacıların adlarını,

5 - Muhakemenin açık mı yoksa gizli mi olduğunu

İhtiva eder.

Zabıtnamede yazılacak diğer nokialar

Madde **266** Zabıtname kısaca duruşmanın cereyanı ile neticelerini ve muhakeme usulünün esaslı merasimine riayet olunduğunu vuzuhla gösterir.

685

Duruşma esnasında okunulan evrak ve vesikaların neden ibaret olduğunu ve dermeyan edilen iddiaların hulâsalarını ve verilen kararlarla hüküm fıkrasını ihtiva eder.

Duruşma bir sulh mahkemesinde cereyan etmişse zabıtname sorgularla şahitlerin beyanatının hulâsalarını da ihtiva eder.

Duruşma sırasında hadis olan bir vakıayı tesbit etmek yahut bir şehadet ve beyanı tamamile yazmak iktiza ederse reis öylece yazılmasını ve okunmasını emreder. Bunların okunduğu ve yazılan hususun tasdik olunduğu veya ne gibi itirazlar edildiği zabıtnameye geçirilir.

Zabıtnamenin isbat kuvveti

Madde **267** Duruşmanın nasıl yapılacağı hakkındaki kanunî merasime riayet edilip edilmediği ancak zabıtname ile isbat olunabilir. Zabıtnamenin bu kısmına karşı yalnız sahtelik iddiası yapılabilir.

Hükmün esbabı mucibesi ve hüküm fıkrasının ihtiva edeceği noktalar

Madde **268** Hükmün esbabı mucibesi tamamile zabıtnameye dercedilmemişse tefhimden üç gün içinde dava dosyasına raptolunur.

Hüküm ve kararlar buna iştirak eden hâkimler tarafından imzalanır.

Hükmün beyaz edilmesinde, hâkimlerden biri imza edemeyecek halde ise maniin sebebi reis tarafından ve bunun da bulunmaması halinde hükümde hazır bulunan hâkimlerin en kıdemlisi tarafından hüküm yazılır.

Hüküm fıkrası, celsenin tarihini ve bu celsede hazır bulunan hâkimlerin ve Cümhuriyet müddei umumisinin ve zabıt kâtiplerinin adını ihtiva eder.

686

Hükümlerin ikinci nushaları ev hulâsaları reis ve zabıt kâtibi tarafından imzalanır ve mahkeme mührile mühürlenir.

YEDİMCİ FASIL

Gaiplerin muhakemesi

Gaibin tarafı

Madde **269** Meskeni bilinmeyen veya yabancı memlekette sakin olup ta salâhiyetli mahkeme huzuruna celbi mümkün olmayan yahut bu surette davetin neticesiz kalacağı kuvvetle anlaşılan maznun gaip sayılır.

Gaip hakkında duruşma açılması

Madde **270** Bir gaibin aleyhinde tahkikata mevzu teşkil eden suç para cezasını veya müsadereyi yahut her ikisini istilzam ederse duruşma açılabilir.

Bu bapta 271 den 277 inciye kadar olan madde hükümleri tatbik olunur.

Davet müddeti ve ilânı

Madde **271** Meskeni bilinmeyen veya yabancı memleketten davet için mer'i hükümlere göre muamele mümkün olmayan yahut bu surette davetin neticesiz kalacağı kuvvetle anlaşılan maznunun duruşmaya daveti, celpnamenin en aşağı iki hafta müddetle mahkeme divanhanesindeki lâvhaya yapıştırılarak ilânı suretile olur.

Celpnamede yazılacak noktalar

Madde **272** Celpname; maznunun adını, sanını, yaşını, işini ve malûm ise ikametgâh ve meskenini, isnat olunan suçu ve duruşma günü ile saatini ihtiva eder.

Bundan başka maznun mazereti olmaksızın hazır bulunmazsa duruşmanın yapılacağı ihtarı celpnameye ilâve olunur.

687

Maznun namına duruşmaya kabul olunabilecek kimseler

Madde **273** Maznun namına bir müdafi duruşmaya gelebilir. Kanunî hısımlarından bir kimse de onu temsil etmek üzere, kendisinden bir vekâletname aranmaksızın kabul olunabilir.

Hükmün tebliği

Madde **274** Hükmün tebliği 37 inci maddenin ikinci fıkrasına göre cereyan eder.

Maznun namına kanun yollarına müracaat

Madde **275** 273 üncü maddede gösterilen kimseler, maznun için açık bulunan kanun yollarına müracaat edebilirler.

Muayyen eşyanın haczi

Madde **276** Hükmolunabilecek para cezasının en yüksek derecesini ve muhakeme masraflarını istifaya yetişecek miktarda maznunun muayyen malları icabında hâkim tarafından haczolunabilir. Bu haciz hakkında icra kanununun hükümleri tatbik olunur.

Haciz vaz'ını icabettiren sebepler kalmazsa haciz kaldırılır.

Umumî haciz

Madde **277** Yukarıdaki maddeye göre haciz kabil olmaz veya haczolunacak mal yetmezse maznunun Türkiyede elde edilebilecek bütün malları haczolunabilir. Bu karar resmî gazete ile ve mahkeme tensip ederse diğer gazetelerle ilân edilir.

Haciz kararının resmî gazete ile birinci ilânından sonra, maznunu haczedilen mallar üzerindeki temlikî tasarrufları Devlet hazinesi hakkında hükümsüzdür.

Umumî haczi istilzam eden sebepler kalkar veya 276 ıncı madde mucibince bir malın haciz suretile hazinenin hukuku temin edilirse umumî haciz kaldırılır.

Hacizin vaz'ı hangi gazetelerle ilân edilmişse kaldırıldığı da o gazetelerle ilân olunur.

688

Gaip hakkında duruşma açılmaması ve aleyhine yapılacak işler

Madde **278** Gaip hakkında duruşma yalnız 270 inci maddede yazılı hallerde açılır. Bu hallerden başkasında gaip aleyhinde yapılacak işler, ilerde hazır bulunursa delillerin halile muhafazasını temin içindir.

Bu işler 279 dan 286 ıncıya kadarki maddelere göre yapılır.

Müdafi kabul ve intihabı

Madde **279** İlk tahkikat sırasında maznunun gaip olması müdafiin kabulüne mani değildir.

Maznunun kanunî hısımlarından olan kimseler dahi ona bir müdafi intihap etmek hakkını haizdirler.

Şahitler ve ehli hibre yemin ile dinlenir.

Tahkikat işlerinden gaibe haber verilip verilmeyeceği

Madde **280** Gaip olan maznun kendisine tahkikat işlerinin cereyanından haber verilmesini asla talep edemez.

Bununla beraber hâkim meskeni bilinen maznuna malûmat verebilir.

Gaibe ihtar

Madde **281** Meskeni bilinmeyen gaibe hâkim huzurunda isbatı vücut etmesi yahut meskenini bildirmesi gazetelerle ihtar olunabilir.

Gaip hakkındaki delillerin ne suretle toplanacağı

Madde **282** Son tahkikat açıldıktan sonra maznunun gaip olduğu anlaşılırsa başkaca toplanılması icap eden deliller bir naip veya istinabe olunan hâkim vasıtasile toplanır.

Tevkif müzekkeresini icap ettirecek hallerde haciz

Madde **283** Aleyhinde hukuku amme davası açılmış olan gaip tevkif müzekkeresi kesilmesini icap ettirecek kuvvetli şüpheler altında ise Türkiye dahilindeki malları karar hâkimi tarafından haczolunabilir.

Haciz kararının ilânı

Madde **284** Hacız kararı, resmî gazete ile ve karar hâkimi tensip ederse diğer gazetelerle de ilân olunur.

689

Maznunun memnu olduğu tasarruflar ve idare makamı

Madde **285** Resmî gazete ile birinci ilândan sonra maznun haczedilen malları üzerinde ölüme bağlı tasarruflardan maada tasarruflarda bulunamaz.

Haciz kararı gaiplerin mallarını idare eden makama tebliğ edilir. Bu makam malların idaresini temin için iktiza eden kanunî tedbirleri alır.

Haczin kaldırılması ve ilânı

Madde **286** Komasını icap eden sebepler kalmazsa haciz kaldırılır.

Haczin konduğu hangi gazetelerle ilân edilmişse kaldırıldığı da o gazetelerle ilân olunur.

Gaip hakkında yapılması lâzım gelen işler

Madde **287** Yukarıda geçen işlerden başka hukuku amme davasının açılması üzerine ilk tahkikatta yapılması lâzım gelen işler burada dahi yapılır.

Bu işler neticesinde 191 inci maddeye göre verilecek karar aynı zamanda konulan haczin bırakılmasını veya kaldırılmasını da ihtiva eder.

Maznuna verilecek teminat varakası

Madde **288** Mahkeme gaip olan maznun hakkında bir teminat varakası verebilir. Bu teminat şartlara bağlanabilir.

Teminat varakası hangi suç için verilmiş ise maznunu yalnız ondan dolayı tevkiften masun bulundurur.

Maznun hürriyeti tahdit eden bir ceza ile mahkûm olur veya kaçmak hazırlığında bulunur yahut teminat varakasının bağlı olduğu şartlara riayetsizlik ederse teminatın hükmü kalamaz.

690

ÜÇÜNCÜ KİTAP

Kanun yolları

BİRİNCİ FASIL

Umumî hükümler

Kanun yollarına müracaat hakkı

Madde 289 Adlî kararlar aleyhine gerek Cümhuriyet müdde umumisi ve gerek maznun için kanun yolları açıktır.

Cümhuriyet müddei umumisi maznun lehine olarak da kanun yollarına müracaat edebilir.

Müdafiin müracaat hakkı

Madde 290 Müdafi, maznunun açık arzusuna muhalif olmamak şartile kanun yollarına müracaat eyleyebilir.

Kanunî mümessillerin ve kocanın müracaat hakkı

Madde 291 Maznunun kanunî mümessili ve maznun kadın ise kocası bunlara açık olan kanun yollarına müddeti içinde kendiliklerinden müracaat edebilirler.

Maznunun müracaatına müteallik hükümler, bunlar tarafından yapılacak müracat ve onu takip eden muamele hakkında dahi caridir.

Mevkufun kanun yollarına müracaat usulü

Madde 292 Mevkuf olan maznun tevkifhanenin bnlunduğu mahaldeki mahkeme kâtibine beyanatta bulunmak suretile de kanun yollarına müracaat edilebilir. Kâtip bu bapta bir zabıt varakası yaparak hâkim veya reise tasdik ettirir.

Kanunî mehillere riayet edilmiş olmak için zabıt varakasının bu mehiller içinde yapılmış olması lâzımdır.

Kanun yolunun tayininde hata

Madde **293** Kabule şayan bir müracaatta kanun yolunun veya merciini tayininde yapılan bir hata müracaat edenin hukukunu ihlâl etmez.

Müddei umuminin müracaatı neticesinin şumulü

Madde **294** Cümhuriyet müddei umumiliği tarafından aleyhine kanun yoluna müracaat olunan karar maznun lehine bozulabileceği gibi tadil de olunabilir.

Müracaat hakkından vazgeçilmesi ve tesiri

Madde **295** Kanun yollarına müracaatta bulunmak hakkının iskat olunması veya vuku bulmuş bir müracaattan vazgeçilmesi, bu müracaat için muayyen mehlin bitmesinden önce dahi muteber olur. Şu kadar ki Cümhuriyet müddei umuumiliği tarafından maznun lohine vuku bulmuş olan müracaat onun muvafakati olmaksızın geri alınamaz.

Müdafiin vuku bulmuş bir müracaattan vazgeçebilmesi ayrıca hususî vekâleti haiz bulunmasına bağlıdır.

Duruşma başladıktan sonra vazgeçilmenin şartı

Madde **296** Kanunun yoluna müracaat üzerine verilecek karar duruşma ile verilecekse, bu müracaatın geriye alınması ancak hasmın muvafakatile olabilir.

İKİNCİ FASIL

İtiraz

İtiraz olunabilen kararlar

Madde **297** Kanunda hilâfı yazılmış olmadıkça karar hâkimi, müstantik, mahkeme naibi ve istinabe olunan hâkimin kararlarile

sulh hâkiminin dava neticesine taallûk etmeyen kararları aleyhine itiraz olunabilir.

Şahit, ehli hibre ve diğer şahıslar da kendilerine müteallik kararlar aleyhine itiraz edebilirler.

Temyiz teşkilâtının tevsiine dair olan kanun hükmü müstesna olmak üzere temyiz kararlarına karşı itiraz olunamaz.

İtiraz olunabilen veya olunamayan mahkeme kararları

Madde **298** Mahkeme kararları aleyhine itiraz edilemez.

Tevkife, hacze ve üçüncü şahıslara taallûk eden kararlar bu hükümden müstesnadır.

İtirazın tetkiki mercileri ve usulü

Madde **299** Müstantik, karar hâkimi, sulh hâkimi ve mahkeme naibi ile istinabe olunan hâkim kararları aleyhine yapılacak itirazların tetkiki kazası dairesinde bulundukları asliye mahkemesine ve bu mahkemenin birden fazla dairesi varsa hukuk dairesine ve asliye mahkemesi ile reisi tarafından verilen kararlar aleyhindeki itirazların tetkiki kazası dairesinde bulundukları ağır ceza işlerini gören mahkemeye ve bu mahkeme ile reisi tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların tetkiki gene ağır ceza işlerini gören en yakın diğer mahkemeye aittir.

Karar aleyhine yapılan itiraz, kararı veren makama verilecek bir istida ile veya o hususta bir zabıt varakası tutulmak üzere zabıt kâtibine yapılacak bir beyan ile olur. Zabıt varakası reis veya hâkime tasdik ettirilir.

Acele hallerde itiraz, tetkikatı yapacak makama da arzolunabilir.

Kararına itiraz olunan makam, itirazı

varit görürse o kararı düzeltir. Aksi takdirde derhal ve nihayet üç gün içinde itirazı tetkike salâhiyeti olan mercie gönderir.

İtiraz üzerine icranın tehiri

Madde **300** İtiraz istidasının verilmesi, aleyhine itiraz olunan kararın icrasını tehir etmez.

Şu kader ki kararına itiraz olunan makam veya bu itirazı tetkik edecek merci icranın tehirini emredebilir.

İtirazın hasma tebliği ve tahkikat yapılması

Madde **301** İtirazı tetkik edecek merci, yazı ile cevap verebilmesi için itirazı hasma bildirebilir. Bu merci lüzum gördüğü tahkikatın yapılmasını emir veya kendisi ifa edebilir.

İtiraz üzerine karar

Madde **302** Kanunda yazılı olan haller müstesna olmak üzere itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilir. Şu kadar ki icabında Cümhuriyet müddeî umumisi dinlenir.

İtiraz varit görülürse bunu tetkik eden merci aynı zamanda itirazın mevzuu olan mes'ele hakkında da karar verir.

Kararın kat'iliği

Madde **303** İtiraz üzerine verilen kararlar kat'idir.

Acele itiraz usulü

Madde **304** Acele itiras halinde aşağıda yazılı hükümler tatbik edilir:

İtiraz, 33 üncü maddeye göre alâkadarın kararı öğrendiği günden itibaren bir hafta içinde olmak lâzımdır.

Acelelik kabul edilmese dahi itiraz istidasının onu tetkik edecek mercie verilmesi bu mehlin muhafazasını temin eder.

bulunmasıdır. İkinci ihtimalde mağdura rızası hilâfna zorla kilorform koklatarak şuurunu izale ettikten sonra ırzını hetk etmektir ki şimdiye kadar böyle sahih bir vak'a kaydedilmemiştir.

Tesadüf edilen müddeiyat umumiyetle tezvir ve iftira zuhur etmiştir.

Rakı, esrar, kokain gibi mükeyyifat istimalile sızdırıldıktan sonra hetki ırz bittabi pek kolay ve mümkündür. Fakat bu mükeyyifatın havessı muhaddereleri esasen malûm olduğu için artık bu muhadderatı kullanmağa muvafakat ettikten sonra onun avakıp ve netayicini evvelden derpiş etmek iktiza edeceğinden bittabi taaddii cebir olması varit olmamak lâzım gelir.

***

Bir hetki ırz davasında her şeyden evvel tesbiti icap eden nokta evvel emirde bir münasebeti cinsiye vaki olmuş mu? Saniyen bu münasebet cebir ve zor ikaile mi olmuştur? Salisen cebir, şiddet âsârı bulunamadığı takdirde mağdurede mukavemeti salip maddî veya manevi bir hal var mı? Meselelerini halletmektir. İfayı vazifa esnasında tesaduf edeceğimiz davalarda hetki ırz ya bir çocuğa, ya bir bakire, ya seyyip bir kadına, yahut ki hem seyyibe hem de akdemce çocuk doğurmuş bir kadına karşı ika edilmiş olabilir. İkinci mühim bir mesele de münasebeti cinsiyenin vukuu tahakkuk ettiği halde hangi tarihte vuku bulduğudur.

Bir kadınla münasebeti cinsiyenin vuku bulduğunun delâili fenniyesi bittabi gışayı bekâretin yırtılması. azayı tenasüliyede bir takım asarı cebriyeye tesadüf edilmesi, münasebet esnasında emrazı zühreviyeden birinin bulaşması kadının üstünde meni âsârının mevcudiyeti ve nihayet kadının gebe kalmasıdır.

Yeknazarda bir kız oğlan kızda kızlığının bozulmuş olması münasebatı cinsiye vuku bulduğunun delili yakinisi olacağı ve binaenaleyh bir hetki ırz davasında kızı muayene ettirerek kızlığı mevcut olup olmadığının tayin ettirilmesi ile mesele halledilmiş olur zannedilirse de iş öyle değildir.

695
MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

Bir kere öyle kızlıklar vardır ki bir değil, bir kaç cima ile bozulmaz, saniyen kızlık dediğimiz gışayı bekâretin kenarları da hali tabiide düz olmayıp bazı yarıklar irae ettiğinden eğer kızlığın yırtılışı yeni değil de aradan vakit geçmiş ise üzerindeki yırtıkların kızlığın bozulmasından mı yoksa tabii mi olduğunu ayırmak güç olur. Sonra da kızlık cimadan başka sebeplerlede bozulabilir.

Bazı vekayide kızlığın bir değil, hatta bir kaç cimaa bile mukavemet ederek bozulmadığı bir çok müşahedat ile sabittir.

Irzı hetkedilmiş bir kız bu taaddii neticesinde gebe kalır, bu taaddii şeniden gayri hiç bir münasebeti cinsiyede bulunmaz, gışayı bekâreti vaz'ı hamli anına kadar sağlam kalır.

Kezalik senelerden beri kocalı bir çok kadınlarda kızlıklarının bozulmamış olduğu çok kere görülmüştür. Bilhassa Senkılodoğrasi 43 yaşında bir kadın hikâye eder ki yirmi iki senedir kocalı olan bu kadının sade ortasında ufak bir deliği olan gışayı bekâreti yırtılmamış olduğu halde görülmüş, Keza otuz yaşında bir kadında da gışayı bekâret gayet alastikî olup itince içeriye gerilip bırakınca vaziyeti tabiiyesine avdet ettiği için on senedir kocalı olmasına rağmen bozulmamış bir halde görülmüştür.

Fahişeler arasında bile kızlığı bozulmamış olanlara tesadüf olunur. Bilhassa üç kadın hikâye olunur ki yedi, sekiz, on senedenberi münhasiren fahişelik etmekte oldukları halde kızlıkları bozulmamış olduğu görülmüştür; hele bunlardan birinin gışayı bekâreti kıkırdak gibi sertmiş.

Layta Hekimler pek çok defalar ağrı üstünde kadınların kızlıkları yırtılmamış olduğu, ve üzerine gelip dayanan çocuğun başına mukavemet ederek çocuğun doğmasına mani olduğuna tesadüf ettikleri ve tevellüdü temin için gışayı bekâreti makasla kestikleri vakidir. Bizim Besim Ömer paşanın hocası Doktor Boden kendi hastahanesinde üç ayda müracaat eden yetmiş beş kadından on üçünün kızlıklarının salim olduğunu istatistiğine kaydetmiştir.

Münasebeti cinsiye vaki olduğu halde kızlığın bozulmaması iki

sebepten ileri gelir: Ya cima hekimlerin vati dehlizi dedikleri surette yani duhul vaki olmaksızın vuku bulmuştur; yahut ki gışayı bekâret bir kere ve hatta bir kaç kereler yırtılmaksızın aleti tenasüliyenin duhulüne müsaade etmiştir. Fakat burada vati dehlizdeki duhul vaki olmaması ceza kanunu itibarile hetki ırz ve izalei bikirde şart olan duhul manasına değildir. Bir bakire vati vukuunda kızlık yani gışayı bekâret üç çeşit teamül verir.

Eğer gışayı bekâret alelâde olduğu gibi ince, sertliği orta mehbil önünde perde gibi gergin duruyorsa ve deliği ifrat derecede olmamakla beraber darca ve azıcık tevessüe kabiliyetli ise kadıp girer, çatlar, yırtılır eğer gışa mutavassıt dereceden fazla sert ve mukavvim adeta deri gibi ise ve deliği de güçük ise bu halde arasından kadibi geçirmez, haşefenin önünde gerilip çukurlaşır aleti tenasüliyenin başını uskufalayarak gerilebildiği kadar mehbil içinde gerilir, fakat kızlık bozulmaz ve aleti tenasüliye kadının mehbeline bir mertebe girmekle beraber manayı sahihinde gışayı bekâretten içeri geçemez.

Eğer ki gışayı bekâretin ortasındaki deliği gayet geniş ve kenarındaki tabii yarıklar gayet derin de kızlık, etıbbanın dudaklı dedikleri şekilde ise kadip dayanınca tabii içeri kıvrılır, ve duhule müsaade eder; fakat katiyen yırtılıp bozulmaz.

İş birinci tarzda olmuş ise tabii kızlık bozulmuştur. Ve tabibi adlî size kat'î bir haber verir. Fakat burada da vak'adan biraz zaman geçmiş de gışayı bekâretin yırtılmasından husule gelen yara iyi olmuş ise gışayı bekâretin yırtılmaları ekseriyetle nedbe bırakmadıkları için, her vakit değil fakat bazı vekayide dudaklı bir gışanın tabii yarıkları mı? Yoksa bir izalei bikrin iyi olmuş çatlakları mı? Bunu tefrik pek müşkül olur, ve hetki ırz hakikaten afife bir bakirede ve binaenaleyh azayı tenasüliyesi nerm ve taravetini tamamen muhafaza eden bir genç kızda ise bir defalık vatı bittabi fercin heyeti umumiyesinde bir değişiklik hasıl edemiyeceğinden yegâne delil olarak gışayı bekâretin yırtıklığında da tereddüde düşülecek olursa iddianın sıhhatini ispata imkân kalmaz.

Bir meselede aleti tenasüliye duhulünden gayri bir sebeple kızlığın bozulmuş olması ihtimalidir. Filhakika bu ihtimal va-

697

rittir. evvela kızlığı bozulmuş olan kız kendi kendine istişha ederek kızlığını ziyan etmiş olabilir, saniyen bir başkası hilâfı ar ve haya bir surette eli ile oynadığı esnada bozabilir; salisen kazara yaralanarak kızlığı bozulabilir, nihayet bazı hastalıklar yüzünden bosulmuş olabilir.

Kızın kendi kendine istişha esnasında bekâretini ziyan etmesi ihtimali pek o kadar varit değildir, kendi kendine istişha eden kadınlar umumiyetle topuklarını veya avuçlarının içini bızırlarile ferçlerinin iç dudaklarına sürüştürürler ve bunlarda kalensivei bızır ile güçük bızırlar porsur ve sarkar.

Kendi kendine istişha edenlerin parmaklarını gışayı bekâretlerinden içeri sokdukları pek nadirdir, sokdukları takdirde eğer gışayı bekâretin deliği geniş ise bir zarar vermez dar ise yavaş yavaş genişler. ve bu yüzden bazen gışayı bekâretin deliğini takviye eden kenarların sıyrıldığı olursa da gışanın tamamile yırtıldığı hiç vaki değildir.

Hofman belahet ve fedamete müptelâ ve ifrat ile istışhaya münhemik muhtelif yaşlarda bir çok kızları tecrübe maksadile muayene etmiş; bunların hiç birisinde gışayı bekâretin yırtılmış olduğu görülmemiştir.

Bir başkasının kız oğlan kızların azayı tenasüliyesini uzvu tezkirini değdirmeksizin elile veya sair bir suretle oynaması gışayı bekâretin yırtılması esbabının en kesirülvukuudur.

Kaza ile kızlığın bozulması meselesine gelince: Vakıa bazan yüzmek dans etmek. birdenbire oyluklarını gayet fazla ayırmak gibi sebepler neticesinde kızlığın ziyan olduğunu iddia edenler bulunuyorsa da ekseriya bunlarda gışayı bekâret bu dermeyan edilen pek müstebit esbaptan daha pek basit ve mutat şerait dahilinde vuku bulmuştur.

Fakat düşmekle kızlık bozulması bu kabilden değildir. Şüphe yok ki bir kız yüksekten ve bacakları ayırık bir vaziyette azayı tenasüliyesi katı bir cisme tesadüf edecek surette düşecek olursa azayı tenasüliyei hariciyesi ve bu arada gışayı bekâreti cerihadar olabilir. Bu kabil vekayide azayı tenasüliyenin aksamı sairesinde kat'iyen bir eser olmaksızın sadece kızlığın bozulduğu

gışayı bekâretin yırtıldığı vekayi de görülmüştür. Hatta fıçı üstüne veya bacakları ayırık olduğu halde ayak üstü düşenlerin azayı tenasüliyesi katiyen katı bir şeye deymemiş olsa bile kızlığın bozulduğu sıhhatında katiyen şüphe olmayan vekayi ile müşahede edilmiştir.

Vakıa bu kabil vekayi pek nadirdir; fakat vakidir. Binaenaleyh bakire tezevvüç ettiği halde kız zuhur etmediği hakkındaki bir davada kadın böyle bir kaza geçirdiğini ifade ve ispat ederse iffetini meşkük addetmeğe cevaz yoktur.

Cimasız zevali bikirlerin bir sebebi de hastalıklar olduğunu söylemiştim: Fakat bu kabil ahval tabibi adlilerce tayin edilebileceklerinden münakaşayı mucip olmaz.

Irza taaddinin kızlığın bozulması haricinde bir ikinci takım delaili cürmiyesi de azayı tenasüliyede tesadüf edilecek cerh ve cebir zor asarıdır.

Azayı tenasüliyede mühim curuh ve cebir zor alâimi umumiyetle uzvu tezkirin unf ve huşunetle idhalinden ziyade el sair ecsamı ecnebiye ile vaki olur.

Küçük çocuklarda bu kabil curuhun sebebi müteaddi, çocuğun hadaseti sinni hasebile azayı tenasüliyenin ufaklığından naşi uzvu tenasülünü idhal edemez, duhulü teshil için parmaklarını sokarak ferci yırtar ki uzvu tezkirini geçirebilsin. Yetişmiş kız ve kadınlarda da bazen mütearrızın vahşeti behimane ve sübaata ile eli ile kadının fercini yırttığı veya ısırıp kopardığı, hissi infial ve intikam ile kazık, biçak, sokarak cerihadar ettiği vakidir.

Sicillâtı tıbbiyede mestur bir vak'ada bir cani sekiz yaşındaki bir çocuğun mehbiline parmağını sokarak ve ferç ve mehbili yırtarak bu suretle açtığı geniş yara içine uzvu tenasülünü ithal etmiş ve vatyı müteakip çocuğu boğarak itlâf eylemiştir.

Kezalik gene bir vak'ada bir herif altı yaşında bir çocuğu sarhoş ederek sızdırdıktan sonra donunu çözer ve vatyetmek ister, muvaffak olamayınca elile çocuğun nahiyei beynessebilini yırtıp arasından gene takarrup etmek ister, bu esnada üzerlerine

699

gelen olur, bırakıp kaçar, çocuk ölür, ve bızırından makadına kadar mümtet geniş ve kenarları müşerşer büyük bir cerihai radiye bulunur; çocuğun mecrayı bevlisi arkasından yırtık ve mehbili ile miayı müstakimi geniş bir sahada yekdiğerlerile birleşmiş bulunur.

Kezalik bir vak'ada da otuz iki yaşında bir herif on beş yaşında bir kızı vatyetmek ister, kızın azayı tenasüliyesi pek dar gelir, bıçağı ile yırtıp fili şeni ika eder, badehu aynı bıçakla kızı boğazından keser.

Hulâsa azayı tenasüliyede curuh bilhassa çocuklarda bazan doğrudan doğruya vati neticesinde bazan kezalik çocuklarda vatyi teshil için, alelekser bilâ vati bir taaddii ahlâkın delili olup pek nadiren doğrudan doğruya azayı tenasüliyenin cerihasile müterafık düşmelerin akibetidir.

Müteaddide firengi, belsoğukluğu, karhai leyyine gibi sarî hastalıklar bulunur da ırzı hetk edildiğini iddia eden kadının azayı tenasüliyei hariciyesinde firengi arızai ibtidaiyesi. karhai leyyine veya belsoğukluğu bulunursa ve bu hastalıkların seyrü tekemmül itibarile manzaraları hetki ırz tarihile uygun düşerse ki firengi üç hafta sonra, karhai leyyiine dört ilâ altı gün sonra, belsoğuk luğu iki ilâ azamî on gün zarfında tezahur eder, bunlar ilk alâmetlerini aşılandıkları noktada izhar ederler. Bu hastalık alâimi bir münasebeti cinsiyenin vukuuna bürhan olurlarsa da maahaza da vati ve duhulü tamme delâlet edemezler.

Sadece hilâfı ar muamelâtı bahiye neticesinde de sirayet mümkündür; hele hususile çocuklarda belsoğukluğu, vati şöyle dursun, hilâfı ar bir muamelei bahiyeyi bile istidlâle müsait olmıyacak derecede esbabı saire ile de kesirülvukudur.

Mağdurenin elbisesi ve azayı tenasüliyei hariciyesi üzerinde meni asarı bulunması da vati ve duhulü tammı kabule kifayet etmez. Çünkü mülâibei bahiye esnasında da inzal vaki olur.

Gerek diri ve gerekse ölü bir kadının mehbili derununda meni mevcudiyeti bittabi vati ve duhul vukuu şüphe edilmiyecek surette isbat ederse de maahaza burada da eğer kadın dul ise ırzına geçildiğine hükmetmekte ihtiyatlı davranmak icap

eder: Çünkü hüveynatı meneviye mehbil derununda uzun müddet yaşayabildikleri için bulunan meni asarı müddeabih taarruzdan akdem vaki olmuş, tabii ve mutat bir mukarenetin bakiyesi olmak ihtimali vardır. Hatta kadın veya kızın gebe kalması bile vati ve duhulü ispat edemez, çünkü tamamen hariçte ve fevhai ferciye önünde vaki olmuş pir inzal neticesi ile de gebe kalmanın imkân ve ihtimali vardır.

Velhasıl ırzına geçme ve kızlığını pozma davaları bir taraftan elde edilecek delâilin başka suretlerde tefsirine pek müsait bulunmaları, diğer taraftan iftira ve tezvirata en ziyade mevzu ittihaz edilen bir cürüm olduğundan karar verebilmek için mutlaka bir tabibi adlî ile istişare etmek ve çok düşünmek iktiza eder.

Taaddii livata

Taaddii livataya daha çok erkek çocuklar maruz olur, büyük adamlarla ihtiyarlara pek nadiren vakidir.

Kadınlar üzerine vaki olan fili şenii livatanın bir şekilde kocanın karısını bazen zor ile, bazen de kadının safdilliğinden ve tecrübesizliğinden bilistifade karı kocalığın muktazası diye iğfal ederek arkasından tasarruf suretinde ika ederler, ve bu son tarzda kadın iptidalar file muvafakat ve mutavaat ettiği halde bilâhare ya can acısından veya akrabasından pirinin ihtarından aklederek ikamei dava eder.

Fili şenii livataya bir veya birkaç defa aleti tenasülün zorla makada sokulması suretile hât bir şekilde veya mağdureyi makadından vatyetmeğe alıştırmak tarikile müzmin bir şekilde ika olunur. Fiil bir veya pek az defa zorla ve rızası hilâfına ika edilmişse evvelâ şerç ve makatta, saniyen icrayı meram için tatbik edilen cebir ve zor münasebetile vücudun muhtelif yerlerinde tekevvün eden âsârı cebir ve şiddet ve bir de meni âsârile taayyün eder.

Makattaki âsarı cebriyenin tahassülünde iki amil müessirdir. Bunlarda vatyi şercînin zorla icra edilmesi; bir de müteaddinin

aleti tenasüliyesile mağdurun makadı deliği arasındaki nispetsizliktir. Bu zor eserleri çocuk nekadar küçük ise okadar aşikâr olduğu halde yetişmiş çocuklarda hususile fiil birriza vaki olmuşsa hemen hiç bulunmaz: Çünkü bu halde iradenin tesiri tahtında muassara gevşeyerek aleti tenasülün duhulüne müsait olur. Vücudun sair kısımlarında tesadüf edilen âsarı cebriyeye gelince bunlar bilhassa mağdurun mukavemetini gidermek için yapılmış olduklarından küçük çocuklarda pek tesadüf olunamaz.

Aklı erenlerin ise mukavemetlerinin fazlalığı nispetinde alâimi cebr ve şiddet çok olur; ve hatta bu âsarı cebriye bazen müteaddi mağdurun izalei vücudunu da kastettiği veya bahiyeti zalime cibilletinde bulunduğu halde mevti mucip mertebei vehamette de olabilir. Mağdurun makadı ile aksamı mücaveresi civarında meni âsarına tesadüf edilmesi taaddii vukuunu ispat için büyük bir kıymeti haizdir. Meni esnayı taaddide gödene akıtılmış olabilir; fakat böyle makat içinde meniyi bulmak bir az güçtür. Çocuğun yalnız elbisesi üzerinde meni bulunması da ancak çocuk henüz bulûğa varmamış ise bir kıymeti olabilir. Hulâsa bir fili şenii livata taaddisinde mağdurun muayenesile elde edilebilecek delâili müspite biraz azdır; bunlardan ancak ikisi taaddiden pek az zaman müruruna kadar bulunabilir ki onlarda makat hizasında âsarı cebriye ile gene nahiyei makadide ve mağdurun elbisesi üzerinde tesadüf edilecek meni âsarıdır. Bir az sonra zahir olacak kıymetlice bir delil de eğer müteaddi firengili olup ta hastalığını sirayet ettirmişse makatta firenginin arızai iptidaiyesi zuhur etmesidir. Bu üç delilin veya hiç olmazsa ikisinin içtimaı fili şenii livata taaddisini ispata medar olur.

Bazı ahvalde maznunu muayene ettirmek sayesinde de bazı delâili cürmiye elde edilebilirse de bu pek nadirdir. Bilhassa bu suretle muayene ettirilen maznunun aleti tenasüliyesi üzerinde kazurat asarı bulunursa pek kıymetli bir delili cürmî olur. Netekim etibbayi adliden biri maznunun üzerinde bulduğu bir mendilde mücrimin ikaı fiilden sonra aleti tenasüliyesini sildiğini ve mendilin üzerinde aynı zamanda meni ve kazurat asarı bulunduğunu ispat etmek ile cürmü teyit etmiştir. Kezalik etibbayı adlîden Viber zoruna ölümlerden birine duçar olmuş bir